

פרשת השבוע

לך לך

~ תשפ"ז ~

הלכות, זוה"ק, מאמרים, פרפראות,
מעשיות וחידושי תורה נלהבים
מתוך שיעורו השבועי
של מז"ר ועט"ר הגאון המקובל
רבינו בנימו שמואל'י שליט"א
ראש ישיבת המקובלים נהר שלום
ונשיא ישיבתינו הקדושה

יו"ל ע"י ישיבת המייש"ד

רח' אורט ישראל 4 (כניסה ב' רח' יוספטל 80) בת ים

טלפון: 03-5520004

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדה שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה

לעילוי נשמת מר אבינו עמרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמוד התפילה ענוותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואל** זצוק"ל
ב"ר **שמואל ורחל** ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואל** ז"ל
בת נחמיה ומוזל ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמות

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

החלולת השני מרדכי שרעבי זי"ע

במלאת מ"ג שנים להסתלקותו של מורנו ורבנו
עטרת ראשנו, ראש עדת המקובלים והמכוונים,
המלומד בניסים הגאון החסיד, צדיק יסוד עולם

רבנו **מרדכי שרעבי** זי"ע

תתקיים ההילולא המרכזית בעז"ה
בישיבת המקובלים "נהר שלום - ירושלים"
רחוב שילה 6, ביום חמישי ה'י בחשוון תשפ"ז

במעמד תלמידיו, מקובלי ורבני הישיבה
ובראשם מו"ר עט"ר המקובל האלקי
מזן **ראש הישיבה** שליט"א

ברוכים הבאים בשם ה'

עזרת נשים פתוחה

בסיום הערב תתקיים
סעודת מצווה לז"ל המהורה

מעמד תפילה על ציונו הקדוש

ביום שישי י"ט בחשוון תשפ"ז
יעלו חכמי ומקובלי ישיבת "נהר שלום - ירושלים"
ובראשם מרן ראש הישיבה המקובל האלקי

מרן ראש הישיבה שליט"א

לציונו הקדוש, ויעתירו בתפילה עבור ידידי
הישיבה להצלחה, לישועה, לפרנסה, לבריאות
ולכל הישועות

לשליחת שמות ללא עלות חייגו:

02-624-9000

הלכות שבת

הלכות ומנהגי תפילת מנחה דשבת קודש

א. יזהר מאוד בתפלת מנחה של שבת, ויתפלל בהתלהבות גדולה ובכונה עצומה שאינה דומה תפלת מנחה של שבת לתפלת מנחה של חול, שבימות החול זמן תפלת המנחה הוא עת שהדינין מתגלין אז, אבל זמן מנחה של שבת נקרא עת רצון, ומתעוררים אז רחמים גמורים^א.

עיונים והארות

אעפ"י שבזמן המנחה היא עת צרה שכל הדינים מתגלים אז, אבל במנחת שבת נקרא עת רצון, כי מתגלה עתיקא קדישא מצח הרצון שלו ועי"כ נכפפים הדינים והגבורות, ואותיות רצון מתהפכות לנוצר ונבקעים ומאירים. עכ"ד. ומו"ר הרש"ש זיע"א בהקדמתו הנפלאה (רחובות הנער דף ז) האריך לבאר גודל המעלה העצומה של תפלת מנחה של שב"ק יותר מכל התפלות דחול ודשבת עי"ש.

וכתב החיד"א (מורה באצבע, סי' ד אות קסא), יזהר מאוד בתפלת המנחה, כי הוא עת רצון.

ובדרשות חתם סופר (חלק ב-ג, רף שנט) כתב, צריך טעם באמת מאי טעמא לא התפללה (חנה על בנים) עם הציבור בשחרית, אדרבה בשעת מנחה דינין שריא בעלמא. ויתכן שהיה אז ראש השנה בשבת, ושבת במנחה מתעורר רצון עליון כידוע ליודעים, ובקשת בנים

א. ז"ל הזוה"ק (תרומה קנו, א), דודאי לאו צלותא דמנחה דשבת כחול, בגין דהא בחול בשעתא דמנחה תליא דינא בעלמא, ולא איהו עת רצון, אבל בשבת דכל רוגזא אתעדי וכלא אתכליל כחדא.

ובזוה"ק (אדרא רבה נשא קטס). כתב, וז"ל: א"ר שמעון לרבי אלעזר בריה אימתי אתגלייא [מצחא דאיכרי רצון] א"ל בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא, א"ל מאי טעמא? א"ל משום דההיא שעתא ביומי דחול תליא דינא לתתא בז"א, ובשבתא אתגלייא מצחא דאיכרי רצון, בההיא שעתא אשתכי רוגזא ואשתכח רעוא ומתקבלא צלותא הה"ד ואני תפילתי לך ה' עת רצון, ועת רצון מעתיק יומין לגלגא מצחא" עכ"ל. ובשעה"כ (דף עה ע"א) כתב, כי בימי החול בשעת המנחה היא עת צרה שכל הדינים מתגלים אז, אבל במנחת שבת נקרא עת רצון כנזכר שם באדרא. ולכן אומרים ואני תפילתי, להורות כי

ב. מנהגנו בק"ק חסידים "נהר שלום" מזמן מו"ר המקובל האלקי כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל להתפלל תפלת מנחה דיום שב"ק מנחה קטנה². אמנם יש מקובלים

עיונים והארות

אותו היום לשחוט התמיד תכף בהתחלת זמנו שנתנה לו תורה שהוא חצי שעה אחת חצות, אבל בשאר ימות השנה לא היו מקריבים התמיד אלא בתשע שעות ומחצה, על כן לכתחלה לא יתפללו מנחה אלא מן תשע שעות ומחצה ולא קודם, וזו הנקראת בלשון חז"ל מנחה קטנה. ובדיעבד אם התפלל משש ומחצה יצא, דהא איכא תמיד בערב פסח שחל בע"ש שקרב משש ומחצה, וזו הנקראת בלשון חז"ל מנחה גדולה.

ואף על פי שאמרנו דאין להתפלל לכתחלה מנחה גדולה, עכ"ז בשעת הדחק כגון שרוצה לצאת לדרך או יש לו עסק גדול וחושש שמא יטרד וישכח ויעבור זמן התפלה, אז מותר לכתחלה להתפלל מנחה גדולה שהיא משש שעות ומחצה. וכן ה"ה ביום שבת קודש שרוצה לילך לשמוע הדרשה מן הדרשן שהוא מאריך בדרשה, ואם יתפלל אחר הדרשה לא יהיה לו פנאי לעשות סעודה שלישית בהרוחה, מותר לו להתפלל מנחה גדולה.

הרי לפניך שכתב הרב אם יש הכרח מותר להתפלל מנחה גדולה משמע שאם לאו הטוב ביותר להתפלל מנחה קטנה גם בשבת וכן משמע ממו"ר האול"צ (ח"ב פי"ט תשובה י) שכתב וז"ל: הנה אף שבחול אין להתפלל לכתחילה מנחה גדולה, וכמבואר בשו"ע (סי' רלג סעי' א), מ"מ נראה שבשבת אם נוח לו יותר להתפלל מנחה גדולה, כדי לסעוד סעודה שלישית מוקדם, מותר לו להתפלל מנחה גדולה, וכמו שמצינו לענין

צריך התעוררות רצון עליון, דבני חיי ומזוני במזלא תליא, שהוא מזל עליון כידוע.

ובספר בני יששכר (מאמרי השבתות, מאמר ח, אות א) כתב, שמעתי מאת כבוד אדוני מורי ורבי הרה"ק מהרמ"מ זצוק"ל [מרמנוב] הטעם, להיות בריאת העולם בששת ימי בראשית, הנה התחלת הבריאה אור ליום א', שהוא מוצאי שבת, הנה קודם בריאה עלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם, הנה הזמן שקודם ליום א' הוא זמן ועת רצון, כמו התחלת הבריאה, אז עלה ברצונו עכ"ד ז"ל.

וב"ב בספר זרע קודש (חוקת, בד"ה עוד במדרש), ולכן בכל שבת במנחה מתעורר כביכול זה הרצון הקדום [שהיה בשעת הבריאה], ולזה אנו מתפללין במנחה [ואני תפילתי לך ה'] "עת רצון", שיתגלה הרצון שהוא להטיב לברואיו בעת הזאת שעת מנחה.

ב. עיין בא"ח (ש"א פר' ויקהל אות ג) שמשמע מדבריו שגם בשבת יותר טוב להתפלל מנחה קטנה, וז"ל: תפלת המנחה תקנו אותה כנגד תמיד של בין הערבים, וזמן תמיד של בין הערבים התחלתו משש שעות ומחצה, דהיינו חצי שעה אחר חצות היום, אך לא היו מקריבין התמיד בזמן זה שהוא משש שעות ומחצה כי אם רק בערב פסח שחל בערב שבת שצריכין להתעסק בקרבן פסח קודם שיכנס השבת, דצלייתו אינה דוחה שבת, והם מוכרחין לשחוט הפסח אחר התמיד ולא קודם, ע"כ מקדימים

שנוהגים להקדים ביום שב"ק תפלת המנחה ולהתפלל מנחה גדולה.

ג. מנהג טוב לטבול ביום שב"ק קודם תפילת המנחה י"ג טבילות כנגד י"ג מידות שבא"א ואחר הטבילה יאמר פסוקי מי אל כמוך.

עיונים והארות

מנחה גדולה וטעמים כיון שעיקר סעודתם היא אחר מנחה, שסעודה א' של היום היא סעודה קטנה ולכן מתפללים מנחה קודם מאחר ששבת קובעת נקראת סעודה שלישית, וכן ע"פ הקבלה [הוא כך] כמ"ש הרמז"ל הובאו דבריו בין הרקח על האדרא זוטא עכ"ל.

עוד שם כתב הרב נתיבי עם (סי' רצא סעי' ב) וז"ל: תפלח מנחה זמנה משיגיע זמן המנחה דהיינו ממש שעות ומחצה: מכאן נראה שרצוי להתפלל מנחה גדולה בכדי לקיים הסעודה ג' בעונתה תיכף בתחילת זמנה דזריזין מקדימין מלבד הטעם שכתבנו משם המקובלים וע"פ הזוה"ק והוא מנהג הספרדים בירושלים עכ"ל.

וראיתי לידידנו הגאון כה"ר אבנר עפגין שליט"א בספר "דברי שלום" (ח"א), לחזק דברי נתיבי עם והסכים שיותר טוב להתפלל בשבת מנחה קטנה.

ואנן בידן כמנהג מו"ר הגאון המקובל כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל, שהיה מסביר אפי' שבשבת בתפילת המנחה עת רצון רעוא דרעוין ויש שרוצים להקדים כדי להרבות העת רצון, הנה כאשר יתגלה המצח העליון בזמנו הראוי יתן אור גדול, וימתיק הדינים בעצמה אדירה ובאיכות גבוהה מאד ביותר, מאשר אם יעשו המנחה מוקדם ולא בזמנה הראוי לה.

ד. כ"ב מורנו הרי"ח הטוב בכתר מלכות (אות

הסעודה, שכתב בשו"ע (סי' רפח סעי' ז), שאם הקדימה לאכול עונג הוא לו, יקדים לאכול, ואם האיחור עונג לו, שעדיין לא נתעכלה סעודת הלילה, יאחר. עכ"ל.

ג. עי' לרבנו יהודה פתיא בין הרקח (אדרא זוטא דף רפח ע"ב אות מג) וז"ל: ביומי החול, מעלות השחר עד חצות היום הוא בחינת חסדים, ומחצות היום ואילך אז מתעוררים הדינים כמבואר בזוהר חיי שרה (דף קלב ע"ב) יעוש"ב. וביום השבת רוצים הדינים להתעורר גם כן בחצות היום כמנהגם בימות החול, ולכן מתגלה אז מצח הרצון כדי לכופם שלא ישלטו. וז"ש דהוא עידן דכל דינין מתערין ומטעם זה אנחנו אומרים במנחת שבת ואני תפילתי וכו' (תהלים סט, יד), כלומר כי כשאני מתפלל מנחה בכל יום אינה עת גילוי המצח הנקרא רצון, אבל במנחת שבת הוא עת רצון שהוא זמן גילוי מצח העליון (עי' רי"מ). וכתב הרב המקובל כה"ר משה דליהו ז"ל: "מכאן נראה שטוב להקדים להתפלל מנחה בשבת משעת מנחה גדולה, שאז מתעוררים הדינים בחול", עכ"ל. ולפי דבריו ז"ל צ"ל שאין המצח מתגלה מצד קדושת היום בלבד כי אם בצירוף תפילת המנחה עמו. וכן נראה משער הכוונות בדרוש מנחת שבת ועי"ע באד"ר דף קל"ו ע"ב אות מא.

ובנתיבי עם (סי' רלג סעי' א) כתב להעיד וז"ל: רוב הספרדים נוהגים בשבת להתפלל

ד. אומרים למנחה, קרבן התמיד, סדר קטורת, ואשרי ואחריו אומרים ובא לציון וגו' ה.
ה. זמן עטיפת הציצית בתפילת המנחה הוא אחר קדיש דקדושת "ובא לציון" קודם
שיאמר הש"ץ פסוק ואני תפילתי כדי שיתעטף בציצית בעת רצון¹.

עיונים והארות

הגאולה.
ובשעה כ (דף עד ע"ד) כתב בשם רבנו האר"י
טעם עפ"י הסוד, וז"ל: ענין קדושת
ובא לציון שנהגו לאומרה אחר אשרי קודם
הוצאת ס"ת, הענין הוא זה, כי הנה נתבאר לעיל
כי בחזרת המוסף בקו"ר עלו זו"ן בב' הכתרים
דאו"א, ונמצא כי עתה עולה עולם הבריא
במקום שהיה בו בתחלה ז"א עצמו בימי החול,
וכונתנו היא להמשיך הארת ס"ת דמנחת שבת
שהיא בחי' ג"ר דז"א אשר עד שם עלתה עתה
עולם הבריא, וא"כ הארת ס"ת היא לתועלת
עולם הבריא כי שם עומדת והיא המקבלת
הארה זו, ולכן אנו מקדימין קודם הוצאת ס"ת
לומר קדושת ובא לציון אשר ענינה הוא המשכת
אור אל עולם הבריא בתחלה טרם שתקבל אור
הס"ת כנזכר, כדי שע"י המשכת האור הזה תוכל
אחר כך לקבל הארה העליונה של הס"ת, וכבר
נתבאר בתפלת שחרית דחול כי כל קדושת ובא
לציון היא בעולם הבריא שמקבלת הארה
מעולם האצילות, ואחר שקבלה קדושת ובא
לציון תוכל לקבל אור הס"ת.

ו. **שעה כ** (דף עד ע"ד ודף עה ע"א) זמן עטיפת
הציצית בתפלת המנחה הוא אחר קדיש
דקדושת ובא לציון, קודם שיאמר הש"ץ פסוק
"ואני תפילתי", כדי שתתעטף בציצית בעת רצון.
והובא דבריו ג"כ בשערי תשובה (סי' רצב ס"ק א).

קצ"ח). והטעם הוא כיון שעתה מקבלין מוחין
מפרצוף א"א ומתגלים י"ג מידות של רחמים.

ה. **כתב** הכלבו (סי' מ) הטעם שאין אומרים ובא
לציון בשחר מפני טורח הציבור, שלא יכבד
על הזקנים והעוברים והמניקות אם יאחרו כל כך
בביהכנ"ס ויצומו עד אחרי אמרם כל הסדר. ע"כ.

ועי' עוד בפסקי תשובות (סי' רצב אות א) שהביא
עוד טעמים נשגבים שנאמרו על אמירת
ובא לציון בעת המנחה דווקא, וקודם קריאת
התורה דווקא וז"ל: באבודרהם (סדר ובל"צ בחול)
לפי שדורשין בשבת ויו"ט קודם מנחה ורגילות
לסיים בפסוקי גאולה וקדושה. ובאר"ר (ס"ק א)
בשם מטה משה (סי' תעט) בשם הרוקח כיון
שלעת ערב חוזרים פושעים לגהינום לכן הניחוהו
למנחה לצנן אש של גהינום, ובשם ס' המנהיג
(שבת סי' נט) כתב שמדבר בענין גאולה ובזכות
שב"ק נגאלים, לכן אומרים אותו במנחה דשבת.
ובסדר היום כתב שאומרים אותו במנחה דשבת
ויו"ט כדי להוסיף בזמן תוספת קדושה, דבשחר
אין צריך דכבר מתפללים מוסף עם כתר.
ובתולעת יעקב כתב לעת מנחה מתעוררים
הדינים וע"י קדושת ובל"צ מתעוררים הרחמים.
ובס' התניא הקדמון (ענין מנחה דשבת) תשעה
חודשים קודם הגאולה יהיה עת צרה והיום
האחרון יהיה בשבת לעת מנחה שאז תבוא

ו. עניין ואני תפילתי שנהגו לאמרו קודם הוצאת ס"ת, כי הנה בימי החול בעת המנחה הוא עת צרה, שכל הדינים מתגלין אז, אבל במנחת שבת נקרא עת רצון כנז' שם באדרת האזינו, ולכן אנו אומרים פסוק ואני תפילתי, להורות כי אע"פ שזמן המנחה בימי החול הם דינים קשים, אמנם עתה בשבת הוא עת רצון רחמים גמורים'.

עיונים והארות

ז. **שעה"כ** (דף עה ע"א). כתב הטור (סי' רצב), ואומר פסוק ואני תפילתי לך ה' עת רצון והוא על פי המדרש, 'שיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר, וכתב בתריה ואני תפילתי לך ה' עת רצון וגו' אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: "רבונו של עולם אין אומה זו כשאר אומות העולם, אומות העולם כששותין ומשתכרין הולכין ופוחזין, ואנו לא כן אלא אף על פי ששתינו, "ואני תפילתי לך ה'".

וכתב עוד בשעה"כ (שם) וז"ל: וביאור עת רצון יובן במ"ש באדר' האזינו, כי במצחא דע"ק שהוא א"א אתפשט ביה חד נהורא עילאה דאקרי רצון, ובג"ד אקרי מצח הרצון. והנה עתה במנחת שבת מתגלה ע"ק מצח הרצון שלו, ועי"כ נכפפים ונכנעים הדינים והגבור' דמצחא דרוגזא דז"א, וחוזר להיות גם הוא מצח הרצון כמוהו, וסוד גילוי מצח זה הוא כי הנה עד עתה עלו ז"ן בכתר דאו"א כנ"ל, ועתה בתפל' מנחה עולה ז"א עד דיקנא עילא' דא"א כמ"ש בע"ה, ועולה באותו התי' הנק' מזלאל תמינאה נוצר חסד, והוא סוד הרצון העליון כמבואר אצלנו, כי בחי' החסד העליון המתפשט במצחא דעתיקא הנק' עת רצון הוא עצמו יורד עוד ומתגלה במזל הח' דדיקנא דיליה, ומה שהיה נק' למעלה רצון נקרא עתה נוצר חסד, כי אותיות רצון מתהפכים לאותיות נוצר, והנה עתה אשר הז"א עתיד לעלות עד שם בתפל' המנחה, לכן מתחיל זה הרצון העליון

דבמצחא דעתיקא להאיר במצחא דז"א, אשר עתה עולה שם עולם הבריאה כנ"ל. ואז נק' עת רצון כי עת הוא סוד ב' אותיות אחרונות של תיבת דעת כמבואר אצלנו, כי אותיות ע"ת הם בחי' המוחין, והנה הם ד' מוחין כמנין ד' של דעת וזהו ענין עת רצון כי המוחין הם גנוזים תוך המצח כנודע ונעשה עתה עת רצון, ואז ע"י הארה זו הנמשכת לו ממצח עליון דעתיקא נבקעין ג"ר דז"א ואורו' דאבא המכוסים שם מתגלים עתה, אשר ענין זה הוא ענין הס"ת דמנחה דשבת כמ"ש, ולכן מקדימין פ' זה של ואני תפילתי קודם הוצאת ס"ת.

ובסידור הרש"ש כתב כשיאמר ואני תפילתי יכוין לאות י' דשקוצית, כי עתה עולה הז"א אל ת"י נימין דדיקנא דא"א, ומה שהיה ז"א מקבל הארת השערות הנז' מרוחק בחול עתה עולה שם ומלבישם, והם עשר אותיות דע"ב. עכ"ל.

עוד צריך לידע כי גם המתפלל בביתו ביחיד יאמר הפסוק "ואני תפילתי" פעמיים, כי אין זה תלוי אם יש ס"ת אם לאו, וכמו שכתב מו"ר כמוהר"ח פלאג'י בכף החיים (סי' כח אות עב). וכן כתב המשנ"ב (סי' רצב ס"ק ב) וז"ל: ומיהו בשבת נהגו לאמרו אף במקום שאין ס"ת וכן אפילו ביחיד. ועיין עוד בשערי תשובה (ס"ק ב) שהביא

- ז. יש לעמוד בשעת אמירת פסוק "ואני תפלתי", כי הוא ענין גדול ונורא ומעורר רחמים ורצון, ויש בו כוונות נוראות. ומנהגנו לאחר שפותחים ההיכל אומר החזן הפסוק, וכל הקהל חוזר אחריו וכן עושים ב' פעמים".
- ח. בפתחת ההיכל אומרים "ברוך שמי" וי"א שעיקר תיקון אמירת ברוך שמי"ה הוא לתפילת מנחה של שבת^ט. וטוב לומר ג"כ התפילה שסידר מו"ר הרי"ח הטוב.

עיונים והארות

דינין מתכפין ומשתכח ריעותא וחדווא בכולא. ולכן אם כי העולם נוהגים לאומרו מיד אחר הקדיש עוד קודם פתיחת הארון קודש, מהנכון להמתין עד לפתיחת ארון הקודש, או יאמרנו שוב, ובכוונה גדולה.

ט. **מנהג** ק"ק בית אל יכב"ץ לומר "ברוך שמי"ה דווקא בשחרית.

ועי' מש"כ בזה בהלכות פתיחת ההיכל הלכה ז'.

ובסיכום הדברים הנה דעת הפע"ח והמג"א שאומרים בשחרית דשב"ק, ולעומתם

המהר"י צמח והא"ר והשלמי ציבור והפמ"ג ס"ל דבכל זמן שפותחים ההיכל אומרים. ודעת המחב"ר וכה"ח דרק בשבת ויו"ט אומרים בין בשחרית ובין במנחה. וכ"כ הבא"ח. ושם הוסיף, דאף בר"ח אומרים, אבל בחול עין טעם לאומרו.

ועי' בשערי תשובה (סי' רצב, אות א) שכתב, יש לומר "ברוך שמי"ה בהוצאת ספר תורה,

ואדרבה אז הוא עיקר זמן האמירה, אלא שהאר"י היה אומר אף בשחרית, והאומרו גם בחול לא הפסיד.

ומנהג ישיבתנו הקדושה ק"ק חסידים "נהר שלום" מזמן מו"ר הגאון הגדול המקובל

האלהי כמוהו"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל לומר "ברוך שמי"ה אך ורק ביום שב"ק בשחרית ובמנחה,

בשם מהרח"ו שאין פסוק ואני תפלתי תלוי בס"ת ואפי' המתפלל בביתו ביחיד צריך לאומרו.

ח. **החיד"א** (מחזיק ברכה, סי' רצב סעי' א) וז"ל: ואני תפלתי וכו' נהגו לקום באמירת פסוק זה, והרב (דף סז, א) חקר על זה, והאריך בטעם הדבר, והגאון בנו בהגהה (שם), הביא דברי הזהר, וסיים, נשמע מזה המאמר הקדוש כי ואני תפלתי הוא ענין גדול ונורא, דהיינו ענין היחוד, ומעורר הרחמים והרצון, על כן ודאי מן הראוי ומן המחוייב הוא לעמוד בו.

וכתב בסידור ר' שבתי (פד, ב), לא יאמר ואני תפלתי עם הקהל, אלא ימתין עד שפותחין הארון ויאמר... ובסידור השל"ה כתב: "מצאתי כתוב בשם חרדים וז"ל, לפי שבתפלת המנחה של שבת הוא עת רצון, ואז מתקבל כל תפלות ישראל, כמו שכתוב בזוה"ק, על כן יאמר בשבת במנחה בשעת הוצאת הס"ת תפלה זו.

ועיין בפסקי תשובות (סי' רצב אות ב) שכתב, ויש באמירתו ענין גדול ונורא, דהיינו ענין היחוד, ומעורר הרחמים והרצון (כמבואר בזוה"ק תרומה קנו ע"א, נשא קטס ע"א), על כן ודאי מן הראוי ומן המחוייב לעמוד בו. ועל פי המקובלים עיקר אמירתו בשעה שארון הקודש פתוח, שאז איתגליא רצון דיליה ורעוא דרעוין אישתכח, וכל

- ט. מוציאין ס"ת במנחה ועולין שלשה כנגד שלש ראשונות שהן חב"ד'. ויקרא לפחות עשרה פסוקים מהפרשה של שבוע הבא"א.
- י. אין אומרים קדיש אחר קריאת התורה, לפי שצריך לומר קדיש קודם תפלת העמידה, ואם יאמרו קדיש אחר קריה"ת, אין במה להפסיק בין קדיש זה לקדיש שקודם תפלת העמידה"ב. ובכל אופן כבר פשט המנהג לומר מזמור שיר ליום השבת"ג.

עיונים והארות

בין כהנים ולויים וישראל מריבה, שלא היו שוים כהנים ולויים עם ישראל, שישראל קורין חמשה בשבת שחרית, ובשני ובחמישי שנים, הרי שבעה, וכהנים ולויים הם ו' [ד' בחול, וב' בשבת, ויהיה מריבה שהם קורין בתורה פחות מישראל], לכך תיקנו מנחה בשבת ואז הם שמונה" [ויהיו כולן שווין לטובה].

וכתב בסדר היום (תפלת מנחה) ואע"פ שהשבוע עדיין לא באה, תקנו לקרא בפרשה הבאה כדי להקדים ולהודיע לעם ענין הפרשה, ויעסוק כל אחד בה כפי דרכו.

יב. מג"א (סי' רצב ס"ק ב), כתב בליקוטי פרד"ס שקדיש שלפני י"ח קאי אקריאה, ואע"פ שמפסיקין בין הקריאה לקדיש עד שיגלו ספר תורה, לא חשיב הפסק דסימא אריכתא היא. וביאור הדברים כתב במחצית השקל: "דאחר ובא לציון אומרים קדיש, ואחר הקריאה קודם תפלת י"ח אומרים גם כן קדיש, ואם כן אם נאמר הקדיש על הבימה אחרי הקריאה, איך יאמר שוב קדיש קודם תפלת י"ח, הא אין ענין מפסיק בין שני הקדישים, בשלמא בשחרית איכא הפסק בין ב' הקדישים, אשרי שאומרים אחר קדיש שעל הקריאה, אבל במנחה שכבר אמרו אשרי קודם הקריאה, ואין אומר ואין דברים אחרי הקריאה.

ולא אומרים בר"ח, אפי' שמנהג ק"ק חסידים בית אל לומר בריך שמייה רק בשחרית שבת בלבד ולא במנחת שב"ק ובר"ח.

יג. כ"ב הבא"ח (ש"ב פ"י ח"י ש"ה אות ג) כי השבעה שעלו בשחרית הם כנגד חג"ת נהי"ם. וכתבתי בסה"ק מקבציאל כמו שהזהיר רבנו האריז"ל שישתדל האדם לעלות ששי בשחרית מפני שהששי הוא מעולה יותר שהוא בחינת היסוד, (כן ישתדל לעלות במנחה שלישי שהוא בדעת, שגם זה יועיל לתיקון היסוד וכאשר תבין מן הרמז שלהם).

יא. שו"ע (סי' רצב סעי' א), "ומוציאין ס"ת וקורין ג' אנשים י' פסוקים מפרשה הבאה". ובגמ' בבא קמא (פב.) איתא: עשרה תקנות תיקן עזרא... שיהו קוראין במנחה בשבת משום יושבי קרנות. ופרש"י (בד"ה קרנות), יושבי חנויות כל ימות החול עוסקין בסחורה, ואין קורין בשני ובחמישי, תקון בגינייהו קריאה יתירה.

והרא"ש בפירושו על התורה (בשלה, פסוק כג) כתב עוד טעם: וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים, אין מים אלא תורה, ולכן עזרא תיקן לקרוא בשבת, ובשני ובחמישי בתורה, שלא יהיו שלושה ימים בלא תורה (ב"ק פב.), ולמה תיקן לקרוא במנחה בשבת, שלא יהיה

יא. אחר החזרת הס"ת להיכל אומרים חצי קדיש, ומתפללים תפלת לחש שבע ברכות, ג' ראשונות, וג' אחרונות, וקדושת היום באמצע, והוא תפלת "אתה אחד וכו', וחותרם מקדש השבת י".

יב. צריך להזהר בתפילת המנחה דשבת קודש הרבה, שיש בה עליות גדולות למעלה

עיונים והארות

במרה, אתה אחד לעתיד לבא, ישראל גוי אחד - חשובים כאחד לייחדך ואין הגופים מחולקים, ולפי שהאבות שמרו שבת כי קיים אע"ה אפילו עירובי תבשילין, ויצחק כתיב אשר יצוה את בניו, ואת ביתו - זה יעקב, ונאמרה גילה באברהם גיל גיל אבי צדיק, רינה ביצחק רננו צדיקים בה' וכשנעקד ראה שמים פתוחים ואמר שירה, יעקב ובניו ינוחו בו ויחן את פני העיר. נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומים מבעוד יום (ב"ר עט, ו). ועוד אברהם יגל כמה יש לאברהם ויצחק להגיל על יעקב שיצא מחלציהם, ובאברהם גיל על שם גיל גיל אבי צדיק, ביצחק רינה ע"ש ירננו על משכבותם וחרב פיפיות בידם ונדרש על אברהם ויצחק שהלכו לעקידה והלך יצחק ברננו שני תחומי שבת, יעקב קבע תחום שבת וירש הארץ שלא במידה (ע"י שבת קיח:). לכך תלה מנוחה וקיום שבת ביעקב עכ"ד.

וכתב בשעה"כ (דף עה ע"ג) כי בהיות והעולמות ניוזנים במנחת שבת מ"ג תיקוני דיקנא שמספרם "אחד" לכן אמר אתה אחד, ובהיות שעולה התפארת יחד עם החכמה והבינה אל הכתר הנקרא אחד, לכן אמר אתה אחד כנגד החכמה, ושמן אחד כנגד הבינה, ומי כעמן ישראל גוי אחד נגד התפארת הנקרא ישראל, גוי אחד בארץ כנגד המלכות הנקראת ארץ.

יג. כ"ב הבא"ח (ש"ב פר' חיי שרה אות ד) וז"ל: אין אומרים קדיש אחר קריאת ס"ת במנחת שבת, יען כי במנחת שבת אין מפסיקין באשרי בין קריאת ס"ת ובין קדיש דקודם העמידה, לכן מהני קדיש דעמידה לזה ג"כ, וכנז' בלבוש, ועיין ב"ד של שלמה ז"ל סי' א-ג יע"ש. ופה בגדאד נוהגים לומר מזמור שיר ליום השבת אחר קריאת ס"ת, ואומרים קדיש ומתפללים עמידה, וכן המנהג בעה"ק ירושלים ושאר ארצות החיים תוב"ב.

יד. בטור (סי' רצב) כתב: וקדושת היום באמצע, 'אתה אחד' ויש בו נ"ה תיבות, כמו שיש בפרשת 'זכור את יום השבת לקדשו', עד 'ויקדשהו'. (שמות כ, ח, יא)

וכתב עוד בטור (שם): "מי כעמן ישראל גוי אחד בארץ, איתא במדרש שלשה מעידין זה על זה, הקב"ה וישראל ושבתי, הקב"ה וישראל מעידין על השבת שהוא יום מנוחה. ישראל ושבתי, מעידין על הקב"ה שהוא אחד. הקב"ה ושבתי מעידין על ישראל שהן יחידין באומות. ועל פי זה נתקן "אתה אחד".

כתב במחזור ויטרי (סימן קלט) ארבע שבתות מיוסדות בתפילות, אתה קדשת שבת בראשית, ישמח משה מתן תורה, תכנת שבת

והעולמות עולין עד הכתר, והיא תכלית העליה שיש טו.

יג. אע"פ שיש סידורים שכתוב בהם "ומי כעמך ישראל" העיקר צריך לומר כעמך כישראל טו.

יד. מה שאומרים בעמידה יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם, צריך לכון בתיבת "מאתך" מאת ק', שהוא כתר, כי במנחת שבת נמשכת הארה מן הכתר, לכן אנחנו אומרים עתה יכירו בניך שהם ישראל, וידעו כי מאת ק' שהיא הכתר, משם נמשכת להם מנוחתם עתה בשעה זו יו.

עיונים והארות

גוי אחד בארץ אשר הלך אלהים לפדות לו עם ע"כ.

ובשעה"כ (דף עה ע"ג) כשביאר נוסח התפילה הזכיר ומי כעמך ישראל וכמו כן איתא בשער מאמרי רשב"י (בראשית) ובפע"ח (שער יח פרק כג).

וכתב הבא"ח (שם אות ה) וז"ל: ואף על פי שיש סידורים שכתוב בהם ומי כעמך ישראל, העיקר צריך לומר כעמך כישראל, וכמ"ש בשלמי חגיגה בשם מהר"י צמ"ח בנגיד ומצוה, וכן הוא בסידור רבנו הרש"ש ז"ל הנמצא אתנו ומלשון שער הכונות שהזכיר כעמך ישראל, אין מזה הוכחה כלל, ואמרתי בס"ד דגרסא של כישראל היא נכונה יותר, יען כי בשמואל ב' סי' ז' כתיב כישראל, ובדברי הימים סי' י"ז כתיב ישראל, לכן נראה דשפיר כתב מהר"י צמ"ח ז"ל דצ"ל כישראל משום דזהו פסוק דנביאים. וכיוצא בזה מצינו באמירת מגדול ישועות מלכו בבמה"ז, דבשבת אומרים מגדול, כמ"ש בנביאים, ובחול מגדיל כמ"ש בכתובים.

יז. **וכמפורש** בדברי רבנו האריז"ל בשעה"כ (דף עה ע"ג) וז"ל "והנה ישראל בצאתם ממצרים

טו. **בן** כתב מהרח"ו בשעה"כ (דף עה ע"ב) שהעולמות עולים במנחת שבת עד הכתר, ובלחש עולה התפארת לתיקון הי"ג מתיקוני דיקנא שנקרא "ונקה", ובחזרת הש"צ דמנחה עולים לתיקון השמיני הנקרא "נוצר חסד" וכנודע שכל העולמות מאירים ומושפעים משני תיקונים אלה. וכתב עוד (שם ע"ג) שעלייתם עתה היא תכלית העליות שיש. עד שהתפארת עולה אל מקום הכתר, והמלכות אל מקום החכמה, ועולם הבריאה אל בינה דאצילות, והיצירה אל התפארת, והעשיה אל מלכות דאצילות.

ובן ביאר הרש"ש בהקדמה (רחובות הנהר דף ז) כי בכל תפלה בימי החול אנחנו מתקנים ומעלים תפארת ומלכות אל הבינה שהיא בחינת נשמה, ובתפלות שב"ק חוזרים ומעלים את כולם אל החכמה בחינת חיה. ואילו במנחת שבת מעלים אותם למעלה הכי גדולה שהיא בכתר בחינת יחידה והרי נשלמו ונתקנו לגמרי ע"כ.

טז. **הנה** שני פסוקים הם, בנביאים (שמואל ב' ז, כג) כתוב "ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם" ע"כ. ובכתובים (דה"א יז, כא) כתוב "ומי כעמך ישראל

- טו. באמרו "ועל מנוחתם יקדישו את שמך" יכוין למסור נפשו על קידוש השם, ויש סוד גדול בדבר זה, כי יש צורך גדול עתה במסירות נפש על קידוש השם יי".
- טז. חסידי בית א-ל יכב"ץ שבעיה"ק ירושלים ת"ו ההולכים ע"פ דברי האר"י ז"ל, נוהגים לומר בערבית וינוחו בה, וביום בו. ואפילו במנחה, אומרים וינוחו בו ולא בס"י.
- יז. ענין הקדושה של חזרת תפילת מנחה דשבת יש בה סוד גדול, כי עתה הקדושה הזו נמשכת ממקום עליון וגבוה מאד, על כן צריך להזהר מאד בכוונתה².
- יח. ענין ג"פ צדקתך, לפי הפשט אומרים אותם במנחת שבת כנגד שלשה צדיקים יוסף הצדיק ע"ה, ומרע"ה, ודוד המע"ה שנפטרו בשבת, אך הטעם העיקרי ע"פ הסוד הוא, כי צריכין אנחנו עתה לעורר ע"י נשמות שלשת הצדיקים הנז' תיקון גדול הצריך לעת עתה במנחת שבת כ"א.

עיונים והארות

מור וקציעה (סי' רסח) וז"ל: במג"א (ס"ק ג) כתב מנהג לומר וכו' ובמנחה וינוחו בס, אין כך בכתבי אר"י, אלא אין הפרש בכך בשתי תפילות של יום, שאומרים בהם וינוחו בו בשוה. ובסידור הרש"ש איתא במנחה "וינוחו בו" וכ"כ נכדו הרב שלום משה חי גאגין ז"ל בספר אוהל מועד (יריעות האוהל דף פח ע"ב) שהיה אומר במנחה וינוחו בו. וכ"פ מו"ר מופת הדור בחזו"ע (שבת א הלכות תפלת ערבית של שבת הלכה ח). וכן מנהג ישיבתנו "נהר שלום" תכב"ץ לומר "וינוחו בו" אף במנחה.

כ. בא"ח (שם אות ח) וז"ל: ענין הקדושה של חזרת תפלת מנחה דשבת, יש בה סוד גדול, כי עתה הקדושה הזאת נמשכת ממקום עליון וגבוה מאד, וכמ"ש רז"ל בשער הכוונות, על כן צריך להזהר בה מאד בכוונתה. עכ"ל.

כ"ב. השולחן ערוך (אורח חיים סימן רצ"ב ב) כותב: "אומרים צדקתך, ואם חל בו יום שאילו היה חול לא היו אומרים בו במנחה נפילת אפים אין אומרים צדקתך".

אמרו היש ה' בקרבנו אם אין וביאר באדרת נשא וכו' ואמרו כי עתה בודאי יכירו בניך שהם ישראל וידעו כי מאתך היא מנוחתם, ומילת מואתן היא מאתך והוא הכתר משם נמשך להם מנוחתם עתה בשעה זו. עכ"ד. והבא"ח (שם אות ו) כתב וז"ל, צריך לכוין בתיבת מאתך מאתך שהוא כתר מנוחתם, כי במנחת שבת נמשכת הארה מן הכתר עכ"ד.

יח. כמבואר בשער הכוונות וז"ל: כי לצורך העלאת ספירת המלכות יחד עמנו אל החכמה לייחד העולמות שם, צריך להעלות מיין נוקבין שהוא אתערותא דלתתא, וזה לא יתכן אלא ע"י מסירת נפשנו על קידוש השם, כי החכמה נקראת קודש. ולכן צריך שתכוין במילות אלו אל הכוונה הזאת למסור נפשך על קדושת ה' ולהעלות שם מ"ך ע"כ.

יט. כ"ב השמן ששון בס' פתח עינים בסדר מנחת שבת יעו"ש (כה"ח סי' רסח אות ב) משם

יט. דע כי סדרן הם כמנהג ספרד "צדקתך כהררי אל" (וכו') וצדקתך אלהים עד מרום, צדקתך צדק שלא כמנהג בני איטליא שמהפכים אותם למפרע מומטה למעלה יב.

עיונים והארות

עליית שלשת הצדיקים הנז' שיהיו מעלים עמה, ולכן אין אומרים צו"צ הנז' בשבת שחל בר"ח, וכנז' בדברי רבנו האריז"ל בשעה"כ, והמנהג פשוט דגם כשחל שבת ביו"ט וחנוכה ושאר ימים שאין אומרים בהם תחינה, או שהם חלים ביום ראשון, גם אז אין אומרים צו"צ ביום שבת. וכתב לי הרה"ג מהר"א מני נר"ו שמצא בכת"י של הרב יר"א ז"ל וזל"ש: מנהג קדום בבית א-ל-יכב"ץ לכוין כל הכוונות בלב בין החזרה לקדיש, וכן הוא באמירת צו"ץ, מכוונים שום כוונה בין החזרה לקדיש עכ"ל הרב היר"א ז"ל (בא"ח שם אות ט'). ובישיבת רחובות נהגו לכוין אף בר"ח במחשבה לבד, ובלתי עליית נשמת הצדיקים הנז' רק היחוד ההוא (הגהת סידור הרש"ש זיע"א ח"ה דף קיג ע"א).

כב. שעה"כ (דף עה ע"ד). ובזוה"ק (תרומה קנו). כתב ג"כ הסדר כנזכר וז"ל בקצרה "חד איהו דיוסף זכאה קדים לכל הני, ודא איהו צדקתך כהררי אל דא יוסף דאיהו בלחודי כהררי אל ככולהו טורין עילאין, וחד משה נביאה מהימנא ודא איהו דכתיב וצדקתך אלהים בגין דאיהו נטיל לכל סטריין ימינא ושמאלא, וחד איהו דוד מלכא ודא איהו דכתיב צדקתך צדק לעולם דא דוד מלכא לעולם" ע"כ. ועי"ע בדברי רבנו החיד"א (ברכ"י סי' תפה ס"ק ד).

וכתב הכף החיים שם (אות טו): הטעם שתיקנו לומר צידוק הדין, על שמת משה רבנו באותה שעה, (טור בשם רב שלום), ויש מדרשים מוכיחים שלא מת באותה שעה, ומה שאומרים צדקתך, בשביל הרשעים שחוזרים לגיהנם במוצאי שבת. ועיין בית חדש שהרבה להוכיח דבערב שבת מת משה אלא שנקבר בשבת בעת מנחה, ועיין בזוהר (תרומה קנא ע"א) שכתב דגם יוסף ודוד מתו באותה שעה, וזה לשונו בזוהר: בגין כך תלתי צידוקי דיני הכא, חד איהו דיוסף זכאה קדים לכל הני, ודא איהו "צדקתך כהררי אל" (תהלים לו ז) דא יוסף דאיהו בלחודי כהררי אל, ככולהו טורין עילאין. וחד משה נביאה מהימנא ודא איהו דכתיב "וצדקתך אלהים עד מרום" (תהלים עא יט) בגין דאיהו נטיל לכל סטריין ימינא ושמאלא. וחד איהו דוד מלכא ודא איהו דכתיב צדקתך צדק לעולם (תהלים קיט קמא).

נמצא שלפי הזוהר, הטעם שאומרים את שלושת פסוקי צידוק הדין, לפי שבאותה שעה נפטרו ג' צדיקים משה יוסף ודוד. ובמוסר חכמים (שרים, עמ' 94) הביא רמזים לזה: "צדקתך כהררי אל משפטך" - ראשי תיבות גימטריה: "יוסף". "צדקתך אלהים עד מרום" - רמז למשה שעלה למרום ונקרא אלהים כמו שאמר הכתוב (שמות ז א) "ונתתיך אלהים לפרעה". "צדקתך צדק לעולם" - רמז לדוד שרמוזו בתיבת צדק ותיבת לעולם.

ואם חל שבת בר"ח אין צריכה המלכות אל

כ. יש לומר "צדקתך" מעומד לפי שהוא במקום צידוק הדין^{כג}. ובכוונה גדולה יד.

עיונים והארות

- כג. כ"ב הא"ר (סי' רצב אות יז) כתב בספר תניא (סי' ...)
 כד. כ"ב החיד"א במורה באצבע (סי' ד אות קסא)
 יכוין מאד באמירת צדקתך צדק.
- כ. מנהגינו לאמרו מעומד לפי שהוא במקום
 צדוק הדין. כאדם העומד לפני הדיין ומקבל עליו

מאמרי הזוה"ק

ח"א ע"ח ע"ב

**וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם, [א] מַה פְּתִיב לְעִילָא (בראשית יא) וַיָּמָת
הָרֶן עַל פְּנֵי תֶרֶח אָבִיו וְגו'. מַאי אִירָא הָבֵא, מַה כְּתוּב**

למעלה בסוף הפרשה הקודמת וימת הרן על פני תרח אביו, ושואל מה ענין הרן על פני תרח לכאן
שה' אמר לאברם לך לך, ומשיב **אַלָּא עַד הַחַוָּא יוֹמָא לָא הָוָה בְּרַ נְשׁ דְּמִית
בְּחַיֵּי אָבִיו בְּרַ דָּא [ב], וְכֵר אֶתְרַמִּי אַבְרָם לְנוֹרָא אֶתְקַטִּיל הָרֶן**
בא להודיע לנו שעד אותו יום שמת הרן לא היה בן אדם שמת צעיר מאוד בחיי אביו חוץ מהרן
שכאשר הושלך אברהם לאש אז נהרג הרן, **וּבְגִין דָּא נִפְקוּ מִתַּמָּן** ובשביל זה יצאו

עיונים והארות

אדה"ר. וכן למך מת בחיי מתושלח חמש שנים.
כיצד. אחר שמתושלח הוליד את למך חי עוד
תשפ"ב שנים וכל ימי למך לא היו אלא תשע"ז
שנים הרי שלמך מת ה' שנים קודם מיתת
מתושלח. וכן עשרה דודות מנח עד אברהם מצינו
שמתו בחיי אביהם. וי"ל שהכוונה שעד מקרה זה
לא מת בן בחיי אביו היינו שימות בפניו ממש
לעיניו, ולכן כתב להלן והוה תרח אבוי קאים תמן.
ואילו במקרים שראינו לא היה האבא באותו מקום
בעת פטירת בנו, לכן לא נאמר שם כמו שאומר
לפנינו על פני תרח אביו.

א. ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה
ברכה. ס"ת ואברכך ואגדלה שמך עולה
בגמטריא אד"ם לרמוז כי אדה"ר היה בג"ע בתחילה
וע"י חטאו נתגרש ואברהם אבינו ע"ה תיקן מה
שפגם אדם. ולפיכך, כיון שתיקן והיה בחו"ל אמר
לו הקב"ה לך לך מארצך וגו' אל הארץ אשר אראך
דומיה דג"ע. א"כ מה שגרם אדה"ר שהיה בג"ע
ונטרד לחוץ, תיקן אברהם אבינו שהיה בחוץ ונכנס
לפנים שהיא א"י דומיא דגן עדן. (פתוחי חותם עמי
כ"ז)

ב. ולכאורה קשה, הרי הבל מת בחיי אביו

מאור כשדים. מאן קטיל לון להרן, ושואל מי הרג להם את הרן אלא פיון
 דרמו אברהם לנורא דבשדאי, אתגלי עליה קדשא בריך הוא
 ושיזביה, והוה הרן אחוי קאי תמן אלא מפני שהשליכו את אברהם לאור
 כשדים נתגלה עליו הקב"ה והצילו והיה אחיו עומד שם. אמרו בשדאי בגין זכותיה
 דהרן אשתויב, אמרו הכשדים בשביל זכותו של הרן שלא יכאב לו ניצול אברהם מיד
 נפק שלהובא דאשא ואוקדיה להרן, מיד יצאה שלהבת של אש ושרפה את
 הרן שלא יחשבו שבזכות הרן ניצל אברהם הלא הוא דכתיב זה הוא שכתוב וימת
 הרן על פני תרח אביו. ואית דאמרי זרעא דתרח לית אשא
 שלטא ביה, ויש שאומרים שהכשדים חשבו שזרע של תרח אין האש שולטת בו, כי היתה
 לו זכות מיוחדת כיון שהיה לו בית חרושת לע"ז אבל נרמי להרן לנורא, ואי לא
 איתוקד נדע בודאי דלא שלטא נורא בזרעיה, אבל ננסה הדבר ונשליך
 את הרן לאש ואם לא ישרף באש, נדע ודאי שאין האש שולטת בזרעו של תרח מיד רמי
 ליה להרן לנורא ואתוקד מיד השליכו את הרן לאש ונשרף ואז ידעו שיד הקב"ה
 כאן והוה תרח אבוי קאים תמן, והיה תרח אביו עומד שם באותה שעה הלא
 הוא דכתיב וזה הוא שכתוב וימת הרן על פני תרח אביו.

בתהוא יומא ידעו כל אומיא ולישניא דלא שיזביה לאברהם
 אלא קדשא בריך הוא דאיתו יחידאי דעלמא, באותו היום
 ידעו אומות העולם וכל הלשונות שלא הציל את אברהם אלא הקב"ה שהוא יחידי בעולם, והיה
 קידוש ה' גדול והווי מיייתין בגייתו למשפניה דאברהם ואמרין ליה

חֲמִינָן לָךְ, דְּאַתְּ רַחֲיִץ בְּקֻדְשָׁא בְּרִידָא הוּא דְּאִיהוּ רַבּוּנִיָּה
 דְּעָלְמָא, וְהִיוּ מִבֵּינָם אֶת בְּנֵיהֶם לְמִשְׁכְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וְאָמְרוּ לוֹ רֵאיוּנוּ בְּךָ שֶׁאַתָּה בּוֹטַח בְּקַב"ה
 שֶׁהוּא אֲדוֹן הָעוֹלָם אוֹלִיף לְבִנְיָא מְאֹרְחָךְ דְּאַתְּ יָדַע, תִּלְמַד גַּם לְבִנְיָנוּ מִדְּרַכְךָ
 שֶׁאַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁהִיא דֶּרֶךְ ה' יִתְבָּרַךְ וְעַלִּייתוֹ אָמַר קְרָא וְעֲלִיהֶם אָמַר הַפְּסוֹק (תְּהִלִּים מו)
 נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם הֵיוֹת וְנִתְגִּיירוּ.

תָּא חַוִּי, בֵּא רֵאדָּה מַה בְּתִיב מִזֶּה כְּתוּב וַיִּקַּח תֶּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ וְאֵת
 לוֹט בֶּן הָרָן וְגו'. וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוּר כַּשְׂדִּים. וַיֵּצְאוּ אִתָּם,
 וְשׁוֹאֵל מִדּוּעַ כְּתוּב וַיֵּצְאוּ אִתָּם בִּלְשׁוֹן רַבִּים אֲתוּ מִיבְעֵי לֵיהּ. דְּהָא בְּתִיב אֲתוּ
 צָרִיךְ לִזְמַר בִּלְשׁוֹן יְחִיד שֶׁהַכּוֹנֵה עִם תֶּרַח שֶׁהָיָה כְּתוּב וַיִּקַּח תֶּרַח וְגו' מֵאִי מִדּוּעַ כְּתוּב
 וַיֵּצְאוּ אִתָּם. אֵלָּא וּמִתְרַץ תֶּרַח וְלוֹט עִם אַבְרָהָם וְשָׂרָה נִפְקוּ
 דְּאַנּוּן הָיוּ עֶקְרָא לְמִיפָק מִגּוֹ אֲנּוּן חֵי־יָבִיא, יֵצְאוּ תֶרַח וְלוֹט עִם אַבְרָהָם
 וְשָׂרָה שֶׁאַבְרָהָם וְשָׂרָה הָיוּ הַסִּיבָה הַעִיקְרִית לְצֵאת מֵאוּר כַּשְׂדִּים מִתּוֹךְ אוֹתָם הִרְשָׁעִים דְּבִיּוֹן
 דְּחֻמָּא תֶּרַח דְּאַבְרָהָם בְּרִיהּ אֲשֶׁת־יִיב מִגּוֹ נוֹרָא, שְׂכִינָן שְׂרָאָה תֶּרַח
 שֶׁאַבְרָהָם בָּנוּ נִיצוֹל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ אֲתֵת־הַדָּר לְמַעַבְדֵּי רַעוּתִיָּה דְּאַבְרָהָם, חֲזוֹר לַעֲשׂוֹת
 רְצוֹנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וּבְגִין כֵּךְ וַיֵּצְאוּ אִתָּם תֶּרַח וְלוֹט וּבִשְׁבִיל כֵּךְ כְּתוּב וַיֵּצְאוּ אִתָּם
 שֶׁתֶּרַח וְלוֹט יֵצְאוּ עִם אַבְרָהָם וְשָׂרָה.

וּבְשַׁעֲתָא דְּנִפְקוּ מִזֶּה בְּתִיב וּבִשְׁעָה שֶׁיֵּצְאוּ מִזֶּה כְּתוּב לְלַכְתָּ אֶרְצָה כְּנַעַן,
 דְּרַעוּתָא דְּלַחוּן הָיָה לְמִיתָה דְּתַמָּן. שֶׁהִרְצוֹן שֶׁלָּהֶם הָיָה לְלַכְתָּ
 שֶׁם מִכָּאן אוֹלִיפְנָא מִכָּאן לְמַדְנוּ כֹּל מֵאֵן דְּאַתְעָר לְאַתְדַּכָּא מִסִּיעִין

לִיָּהּ. כל מי שמתעורר להיטהר מסייעים אותו מן השמים תָּא חַוִּי, דְּהָכִי הוּא דְבִיּוֹן
 דְּבַתִּיב בא ראה שכך הוא שכיון שכתוב לְלֶכֶת אֲרָצָה בְּנֶעַן מִיָּד וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ, וְעַד דְּאִיהוּ לָא אֲתַעַר בְּקַדְמִיתָא לָא
 בְּתִיב לֵךְ לְךָ ועד שהוא אברהם לא נתעורר בתחילה לא כתוב לך לך.

תָּא חַוִּי, בא ראה מְלָא דְלַעֲיָלָא לָא אֲתַעַר עַד דְּאֲתַעַר לְתַתָּא
 בְּקַדְמִיתָא דבר של מעלה לא מתעורר עד שמתעורר הענין שכנגדו למטה בתחילה
 עַל מַה דְּתַשְׁרִי הֵחִיא דְלַעֲיָלָא, כדי שישרה ויומשך השפע ההוא מלמעלה כי
 הדבר העליון זך מאד אי אפשר לירד ולהשתלשל למטה וְרָא דְמְלָא, וסוד הדבר
 נְהוּרָא אוֹכְמָא לָא אֲתַאחִיד בְּנְהוּרָא חוּרָא עַד דְּאִיהִי אֲתַעַרִּית
 בְּקַדְמִיתָא, האור השחור לא מתאחד באור הלבן עד שהיא מתעוררת תחילה בִּיּוֹן
 דְּאִיהִי אֲתַעַרִּית בְּקַדְמִיתָא, מִיָּד נְהוּרָא חוּרָא שְׂרִיָּא עָלֶיהָ. כיון
 שהיא מתעוררת תחילה האור הלבן שורה עליה.

וְעַל דָּא בְּתִיב ועל זה כתוב (תהלים פג) אֱלֹהִים אֵל דְּמִי לֵךְ אֶל תַּחֲרַשׁ
 וְאֶל תִּשְׁקֹט אֵל אלהים שהיא בחינת המלכות שלא תחרש ולא תפסיק את
 ההתעוררות מלמטה. בְּגִין דְּלֹא יִתְפַּסֵּק נְהוּרָא חוּרָא מַעְלָמָא לְעַלְמִין
 בשביל שלא יפסק האור הלבן מהעולם לעולמים. וְכֵן (ישעיה סב) הַמְּזִכְרִים אֵת
 יְהוָה אֵל דְּמִי לָכֶם. בְּגִין לְאֲתַעַרָא לְתַתָּא בְּמַה דִּי שְׂרִי
 אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲיָלָא. בשביל לעורר למטה כדי שתשרה ההתעוררות של מעלה וְכֵן
 בִּיּוֹן דְּאֲתַעַר בְּרִשׁ אֲתַעְרוּתָא בְּקַדְמִיתָא וכן כיון שמעורר האדם

התעוררות מלמטה תחילה **בְּדִין אֶתְעַר אֶתְעָרוּתָא דְלַעֲיָלָא** אז מתעוררת
ההתעוררות של מעלה. **תָּא חֲזִי, פִּיּוֹן דְּבִתִּיב** בא ראה, כיון שכתוב **וַיֵּצְאוּ אֹתָם**
מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְגו' מִיד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם וְגו'.

עתה יפרש ארבעה פרושים על הפסוק "ויאמר ה' אל אברם לך לך".
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם לָךְ לָךְ, אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לָךְ לָךְ, לְגַרְמָךְ
לְאַתְקֵנָא גַרְמָךְ, לעצמך לתקן נפשך (לְאַתְתְּקָפָא) לְאַתְקֵנָא דְרַגְלָא
דִּילָךְ. לתקן המדרגה שלך דהיינו לתקן עצמך במצוות ומעשים טובים שיעשה בארץ ישראל.
וגם לתקן את המלכות שהיא המדרגה שלך עתה בתחילת דרכך **לָךְ לָךְ, לִית אַנְתָּ (ס"א**
פְּדָאי) לְמִיקָם הָכָא בֵּין חֵיבִין אֱלִיָּן. אין אתה כדאי לעמוד כאן בין הרשעים
האלה שהם תחת רשות הקליפה ואתה מצד הקדושה **וְרִזָּא דְמַלְכָּא וְסוּד הַדְּבַר לָךְ לָךְ**
(דף ע"א) דִּהָא קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְחִיב לִיה לְאַבְרָהָם רוּחָא
דְּחַבְכָּתָא, שהרי הקב"ה נתן לו לאברהם רוח חכמה **וְהוּא יָדַע וּמִצְרָף (צְנוּרִי)**
סְטָרֵי דִּי־שׁוּבֵי עֲלָמָא, והיה יודע ומצרף ד' רוחות יישוב העולם כצורף שמצרף הכסף
מהסיגים כך היה אברהם משוטט בחכמתו וזכה לרחות את הסיגים **וְאַסְתַּכֵּל בְּהוּ**
וְאַתְקַל בְּתִיקְלָא וְיָדַע חֵילִין דִּי מְמַנֵּן עַל סְטָרֵי יִי־שׁוּבָא והיה מתבונן
בהם ושוקל במאזני שכלו ויודע הכוחות אשר ממונים על ד' רוחות היישוב.

כִּד מָטָא לָגוּ נְקוּדָה דְאַמְצְעִיתָא דִּי־שׁוּבָא כאשר הגיע לתוך הנקודה
האמצעית של היישוב שהיא ארץ ישראל שהיא טבור העולם **תְּקִיל בְּתִיקְלָא**

וְלֹא הָיָה סֶלֶק בְּיָדֶיהָ. שקל במשקל שכלו כאותו צורף השוקל במאזנים ולא היה עולה בידו [ג] אֲשַׁנָּח לְמַנְדַּע חֵילָא דִּי מְמַנָּא עָלֶיהָ השגיח לדעת כח השר הממונה על ארץ ישראל וְלֹא יָכִיל לְאַתְדַּבְקָא בְּרַעֲיוֹתֶיהָ ולא היה יכול להשיג במחשבתו, כי אברהם אבינו עדיין היה במלכות דעשיה וא"י מהיצירה, תִּקְוִיל כַּמָּה זְמָנִין וְחָמָא דְהָא מִתְּמָן אֲשַׁתִּיל כָּל עֲלָמָא שקל עוד כמה פעמים וראה שהרי משם הושתת כל העולם והיא הנקודה המרכזית של כל העולם וכללות הכל תלוי בה, אֲשַׁנָּח וְצָרַף וְתִקֵּל לְמַנְדַּע וְחָמָא דְהָא חֵילָא עֲלָאָה דְעָלָה לִית לִיהָ שְׁעוֹרָא השגיח וצירף ושקל לדעת וראה שהרי הכח העליון שעליה אין לו שיעור עֲמִיק וְסֻתִּים וְלֹאֻ אִיהוּ כְּגוֹוִי דְסֻטְרִי דְרִגְי דִּישׁוּבָא והוא עמוק וסתום ואין

הוא כדוגמת שאר הרוחות במדרגות היישוב [ד].

עיונים והארות

פירוש הרמ"ז וז"ל: סטרי דישובי עלמא. פירוש ארץ ישראל היא יישוב, והעולם מקיפה מכל צדדיה והיא אמצע העולם דווקא אמצע היישובי.

ד. לפי הנראה היה אברהם חכם בחכמות המזלות ומקום השרים והכל קיבל מנח ושם ועבר ולכך ידע ענין נקודה נקודת ציון ולא יכול למיקם כי שורשה מאין העליון כתר בחי' רדל"א. וכיון דחמא תוקפא דההוא אתר שהוא בחי' אין עליון ומוכרח להיות בטל שמה עד אין, מתירא לילך לשם. מיד, יובא עד חרן וישבו שם. מיד אתגלי ליה קב"ה ואמר לך עד אין, אעפ"כ לך שתחזור אל הכלי בהשגות המוחין והאור. (מתוך זוהר חי)

יודע חילין. איתא בזוהר פרשת ויקהל שיש פתח גדול כנגד א"י למעלה ואמצעיות תוכיותו

ג. ושקלם במאזנים, ר"ל כאותו צורף השוקל במאזנים כדי לדעת את המידה שהוא חפץ בה, כך היה אברהם אע"ה היה כביכול שוקל כל גוי וגוי ונחלתו בארץ וכנגדו עד היכן מגיע כל חלק וחלק ברקיע. ועיין במסכת כתובות דף קי"ב רבי חנינא מתקל מתקלים. ובתוס' שם שהיה שוקל אבנים, כל זמן שהיו קלות אמר עדיין לא הגעתי לארץ ישראל. וז"ל אור החמה: ואסתכל בהו, ביישוב התחתון ומשם היה מסתכל ע"י משקל האצטורלב עד היכן מגיע כל חלק וחלק מהארץ ברקיע והיה מחלק הרקיע לחלקים כחלקי הארץ. וז"ש ואסתכל בהו ואתקל בתיקלא, לדעת כל ארץ וישוב בכמה מדרגות היה עומד ומשם היה מסתכל בשרים הממונים ברקיע בחלקים ההם כדפירש בזוהר פרשת תרומה. עכ"ל. ובמקדש מלך מביא את

אֲשַׁנָּח וְתִקֵּיל וְיָדַע השגיח ושקל וידע **יְהֵא בְמָה דְמַהֲהִיא נְקוּדָה**
אֲמַצְעִיתָא דִּישׁוּבָא מֵנִיה אֲשַׁתִּיל כָּל עֲלָמָא לְכָל

סְטִירִי שהרי כמו שמאותה נקודה האמצעית של היישוב ממנה הושתת כל העולם לכל עבריו
 וכל העולם נמצא אך ורק כאן. **הָכִי נִמְי יָדַע יְהֵא חֵילָא דְשָׂרִי עֲלֵה מִתַּמָּן**
נִפְקוּ כָּל שְׂאָר חֵילִין דְּמִמָּן עַל כָּל סְטִירִי עֲלָמָא כך גם כן ידע שהרי

עיונים והארות

למנרע לך שורש נשמתך על מה אתיא להאי
 עלמא ולאתקנא גרמך כמו שפירשנו. וא"ל
 קב"ה שיתדבק באמונתו בפשטות ויסיר מאתו
 חכמות לידע כל ישוב ארץ ולידע מזל שעה ורגע כי
 אלו הם בטלים ומבוטלים תחת מקיימי התורה
 ומצות כמבואר בהרבה מעשיות בגמרא שהכל
 מתבטל ע"י קיום מצות ק"ש וצדקה. לכן הזהיר את
 אברם לך לך מחכמה דא ומאשגוחתא דא שלא
 תביט כלל לא בסיטרא דישובא ולא בחכמות
 חיצוניים דאת משגח ותקיל תולדתא באיזה רגע יום
 ושעה דאתיילידת, כי כל אלו הם חכמות זרות אין
 חלק למקיימי מצות ולומדי תורה באלו כמובא
 בספר הראב"ד שאמור חוזה אחד לצדיק אתה נואף
 ורוצח. ואמור הצדיק כן הדברים אבל לא עשיתי
 במעשה אלא שהיה לי צער עד שהעברתי ממנו את
 כל זה ע"י קיום תורה ומצות. וכל זה הזהיר לאברהם.
 כך הוא פירוש הדברים של מאמור זה ואל תרבו
 תדברו גבוהה יצא עתק מפיהם כי אל דעות ה' זהו
 אל הארץ אשר אראך, ביחוד יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה אל"ף
 דל"ת נו"ן יו"ד מספר אש"ר ארא"ך מספר ב"פ יהו"ה
 צבאו"ת ענת"ה תשמיש הידוע מכוונות עיה"כ
 מספר א"ל האר"ץ אשר ארא"ך ביחוד עליון ותחתון
 דאיהו עמיק וסתים. (עכ"ל הזוהר חי)

מכוון על ביהמ"ק, אבל כל א"י נמצאת תחת
 השער הזה. ונראה מדברי הרב שסיום השער הזה
 הוא על ראש עולם העשיה שהרי א"י מונהגת ע"י
 היצירה ששם נמצא מטטרו"ן שר צבא ה' שנראה
 ליהושע בבואו אל הארץ. וסביב הפתח הזה יש
 כביכול חלונות שמשם יורד השפע לע' השרים
 שבעולם העשיה, ר"ל מתמצית א"י יורד השפע אל
 ע' השרים. ואברהם אע"ה ידע חילין דממון, ר"ל
 הכח של ע' השרים לפי שהיה בקי באותם
 החלונות שדרכם ע' השרים קבלו את שפעם. אבל
 כד מטא לגו נקודה דאמצעיתא דיישובא ר"ל
 כשאברהם בא לתור הנקודה האמצעית שה"ס
 ארץ ישראל שבה מתפשט האור העליון בדרך קו
 ישר שמקורו מהיכל לבנת הספיר המכוון נגד הר
 ציון, וכידוע ציון הוא יסוד דמלכות (וירושלים היא
 מלכות שבה) אז תקיל בתיקלא ר"ל שקל במשקל
 שלו האור המאיר בה ושיעורו ולא הוה סליק
 בידיה ולא עלה בידו למצא לו שיעור מוגבל כשאר
 הארצות, כי לא יכול היה להשיג את שורש הכח
 הזה. ואז אמר לו ה' לך לך ואז נתעלה למדרגות
 נה"י ששם יש ב' חסדים מגולים ונתגלה אליו כבוד
 ה'. (לפי הרמ"ז)

הכח ששורה עליה משם יצאו כל שאר הכוחות שממונים על כל ד' רוחות העולם, וְכִלְהוּ
 בֵּיה אֶחָידָן וכולם בו אחוזים. כִּדְיִן ואז נאמר (בראשית יא) וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר
 כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנַעַן.

עוֹד אֲשַׁנָּה וְתִקֵּיל וְצָרִיף לְמִיָּקָם עַל בְּרִירָא דְמִלָּה דִּתְהוּא אֲתֵר
 עוד השגיח ושקל וצירף לעמוד על ברור הדבר של אותו מקום וְלֹא הָוָה יָדַע וְלֹא
 יָכִיל לְמִיָּקָם עָלָה לְאֶתְדַבְּקָא ולא היה יודע ולא היה יכול לעמוד על זה להשיגו,
 כִּיּוֹן דְּחֻמָּא תִּקְפָּא דִּהָאִי אֲתֵר וְלֹא יָכִיל לְמִיָּקָם עָלָה כִּיּוֹן שְׂרָאָה
 החוזק של אותו מקום ולא היה יכול לעמוד עליו מִיָּד וַיֵּבֹאוּ עַד חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם.

מֵאִי טַעְמָא דְאַבְרָהָם מֵהַ טַעַם שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁהִתְעַכֵּב בַּחֲרָן וְלֹא הִלֵּךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 יִשְׂרָאֵל שְׁהָרִי הִיָּה מִשְׁתַּוָּקֵק לְדַעַת הִנְהַגַּת מִטְטְרוּן. אֵלֶּא דִּאִיְהוּ הָוָה יָדַע
 וְצָרִיף בְּכָל אֲנָוִן שְׁלִטְנִין מְדַבְּרִי עֲלָמָא בְּכָל סְטֵרוֹי דִּישׁוּבָא,
 אלא שהוא היה יודע ומצרף בכל אותם שליטים מנהיגי העולם בכל רוח של היישוב וְהָוָה
 תִּקֵּיל וְצָרִיף אֲנָוִן דִּשְׁלִטִּין בְּסְטֵרֵי דִישׁוּבָא מְדַבְּרִי בְּכַבְיָא
 וּמְוִלִּיָּהוֹן והיה שוקל ומצרף אותם השליטים ברוחות היישוב מנהיגי הכוכבים והמזלות,
 מֵאֵן אֲנָוִן תִּקְיָפִין אֵלִין עַל אֵלִין מִי מֵאֵלָה חֻזְקִים אֵלָה מַעַל אֵלָה, וְהָוָה
 תִּקֵּיל כָּל יְשׁוּבֵי דְעֲלָמָא (וְלֹא) וְהָוָה סָלִיק בִּידְוֵי והיה שוקל כל יישובי
 העולם והיה עולה בידו כי היה בא ורואה מעלת האקלימים אלה על אלה באותם השרים הממונים
 על הכוכבים והמזלות והיה בא דרך גדולתם. כִּד מְטָא לְהָאִי אֲתֵר חֻמָּא תִּקְיָפוּ
 דְעַמִּיקִין וְלֹא יָכִיל לְמִיָּקָם בֵּיה כאשר הגיע לאותו מקום ראה את החוזק ועומק

המקום ולא היה יכול לעמוד בו כי בארץ ישראל לא היה משיג כלל בכל עצם השגת שכלו. כִּי־יִן
 דְּחָמָא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶתְעָרוּתָא דִּילִיָּה וְתִיאֻבְתָּא דִּילִיָּה.
 כִּי־יִן שראה הקב"ה התעוררות שלו והרצון שלו מִיַּד אֶתְנַלִּי עָלֶיהָ וְאָמַר לִיה מִיד
 נִתְגַּלָּה עֲלֵיו וְאָמַר לוֹ לָךְ לָךְ, לְמַנְדַּע לָךְ וּלְאַתְקָנָא גְרָמָךְ לָךְ לָךְ לְדַעַת אַת
 עֲצֻמָּךְ וּלְתַקֵּן נַפְשָׁךְ.

מֵאֲרֻצְךָ, מֵהָהוּא סְטָרָא דִּישׁוּבָא דְהוּיָת מֵתִדְבֵּק בֵּיהּ מֵאוּתוֹ חֶלֶק
 שֶׁל הַיִּיְשׁוּב שֶׁהֵיטָּת דְּבוּק בּוֹ. וּמִמּוֹלְדָתָךְ, מֵהָהוּא חֲכָמָה דְּאַתְּ
 מִשְׁנָח וְתִקְלִי תוֹלְדָתָא דִּילָךְ מֵאוּתוֹ חֲכָמָה שֶׁאַתָּה מִשְׁגִּיחַ וְשׁוֹקֵל אֶת הַשּׁוֹרֶשׁ שֶׁלָּךְ
 וְרִנְעָא וְשַׁעֲתָא וְזִמְנָא דְאַתִּי־לִידָת בֵּיהּ וּבְהָהוּא פּוֹכְכָא וּבְהָהוּא
 מוֹלָא ע"פ הַרְגַּע הַשְּׁעָה וְהַזְמָן שֶׁנּוֹלַדְתָּ בּוֹ וּבִאוּתוֹ הַכּוֹכֵב וּבִאוּתוֹ הַמְּזוֹל. וּמִבֵּית אָבִיךָ,
 דְּלֹא תִשְׁנָח בְּבֵיתָא דְאַבּוּךָ שֶׁלֹּא תִשְׁגִּיחַ בְּשׁוֹרֶשׁ בֵּית אָבִיךָ. וְאִי אֵית לָךְ
 שְׂרָשָׁא לְאַצְלָחָא בְּעֵלְמָא מִבֵּיתָא דְאַבּוּךָ וְאִם יֵשׁ לָךְ שׁוֹרֶשׁ לְהַצְלִיחַ בַּעֲלָם
 מִבֵּית אָבִיךָ, בְּגִין כֵּךְ בִּשְׁבִיל כֵּךְ לָךְ לָךְ מִחֲכָמָה דָּא וּמֵאֲשַׁנְחוּתָא דָּא
 מִחֲכָמָה זֶה וּמֵהַתְּבוֹנָנוֹת זֶה.

תָּא תְּחִי, דְּהִכִּי הוּא, בֵּא רֵאָה שְׁכַךְ הוּא דְּהָא נִפְקוּ מֵאוּר פְּשָׁדִים וְהוּוּ
 בְּחָרָן שֶׁהָרִי יֵצְאוּ מֵאוּר כְּשָׁדִים וְהָיוּ בַּחֲרָן, אִמְאִי יִימָא לִיָּה מִדּוּעַ נֹאמַר לוֹ
 לָךְ לָךְ מֵאֲרֻצְךָ וּמִמּוֹלְדָתָךְ. אֵלָּא עֲקָרָא דְמִלְתָּא בְּמָה דְאַתְמַר
 אֵלָּא עֵיקַר הַדְּבָר כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ. אֲרָאךָ מַה דְּלֹא

יְבִילֹת לְמִיָּקָם עָלֶיהָ וְלֹא יְבִילֹת לְמַנְדֵּעַ חֵילָא דְהֶהֱיָא אֶרְעָא
דְּאִיהוּ עָמִיק וְסָתִימ אראך מה שלא יכולת לעמוד עליו להשיגו ולא יכולת לדעת, הכח
של אותה הארץ שהוא עמוק וסתום.

ח"א פ"ד ע"א

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן תָּא חַיִּי, מַה פְּתִיב אמר רשב"י בא ראה מה כתוב **וַיְהִי**
רִיב בֵּין רַעֲי מְקַנָּה אֲבָרָם, רַב פְּתִיב חֶסֶד יו"ד, דְּבָעָא
לוֹט לְמַהְדָּר לְפּוֹלְחָנָא נּוֹכְרָאָה דְּפִלְחֵי יְתָבִי אֶרְעָא השמיט הפסוק
אות י' שמראה על יחוד ה' וכתוב רב כלומר שבחר לו לוט רב ואדון אחר שהלך אחרי עכו"ם שרצה
לוט לחזור לעבודה זרה כמו שעובדים אותם יושבי הארץ, **וְסוֹפִיָּה דְקָרָא אוֹכַח**
דְּבִתִּיב וסוף הפסוק מוכיח את זה כמש"כ **וְהַכְנַעְנִי וְהַפְרִיזִי אוֹ יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ**
כי מה שייכות יש לכנעני והפריזי עם הריב של רועי אברהם ורועי לוט אלא לומר לנו שלוט חזר
לע"ז. **וּמִנֵּלֵן דְּלוֹט אֶהְדָּר לְסִרְחָנִיָּה לְפּוֹלְחָנָא נּוֹכְרָאָה** ומנין שלוט חזר
לסורו הרע לעבוד עבודה זרה, **דְּבִתִּיב, מְקַדְמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם. בְּתִיב הָכָא**
וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם, וּבְתִיב וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם, מַה לְהֵלֵן נִמְלִיחוּ
מִקְדְּמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם אוֹף הָכָא בֵּן ממש"כ ויסע לוט מִקְדָּם. מאי מִקְדָּם ומפרש
מה פי' מִקְדָּם שנסע מהקב"ה וראיה לזה כתוב כאן וכתוב בדור הפלגה מה שם בפלגה נסעו
מקדמונו של עולם שהוא הקב"ה גם כאן בלוט כן.

כִּיּוֹן דִּידַע אַבְרָהָם דְּלוֹט לְהָכִי נָטִי לְבִיָּה כיון שידע אברהם אבינו ע"ה שלוט לכך נוטה לבו אחרי ע"ז. **מִיד וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט וְגו' הַפָּרָד נָא מֵעָלַי. לִית אֲנִתְּ בְּדָאֵי לְאַתְחַפְּרָא בְּחֵדָאֵי** אין אתה ראוי וכדאי להתחבר עימי. **בְּדִין אַתְפָּרֵשׁ אַבְרָהָם מִנִּיה וְלֹא בָּעָא לְמִיתָהּ וְלְאַתְחַפְּרָא עִמָּיה** ואז נפרד אברהם אבינו ע"ה ממנו ולא רצה ללכת ולהתחבר עם לוט, **דְּכָל מָאן דִּיתְחַפֵּר לְחֵיבָא סוּפִיה לְמִיתָהּ אַבְתָּרִיה וְלְאַתְעַנֵּשׁ** (דף פד ע"ב) **בְּגִינִיה** שכל מי שמתחבר לרשע סופו ללכת אחריו, אחר מעשיו הרעים ודעותיו (דף פד ע"ב) **המקולקלות, ויצא מעבודת הי"ת ולהענש בשבילו.**

מִנְלָן, מִיהוֹשָׁפֵט דְּאַתְחַפֵּר עִם אַחָאב וְאַלְמֵלָא זָכוּ דְּאַבְהָן אַתְעַנֵּשׁ תַּמָּן מנין לנו זה, מיהושפט שהיה לו עושר וכבוד ואח"כ כשהתחבר במלחמת רמות גלעד וגם התחתן עמו ולולי זכות אבותיו היה נענש שם **דְּכְתִיב** שכתוב, (דברי הימים ב יח) **וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט** לחבריו ולאנשיו לבא להצילו מהלוחמים בו. **וְכִדְיִן אֲשֶׁתִּיב דְּכְתִיב וַיְסִיתֶם אֱלֹהִים מִפְּנֵי** ואז ניצול כמש"כ שהקב"ה הסית את לבם של הגויים שבאו להלחם בו לעזוב אותו ולהציל אותו בזכות אבותיו ולא אנשיו הצילוהו. **וְעַל דָּא לֹא בָּעָא אַבְרָם לְמִיתָהּ בְּחֵדִיה דְּלוֹט** ובגלל זה לא רצה א"א ע"ה ללכת עם לוט. **וְעַם כָּל דָּא לֹא בָּעָא לוֹט לְמַהְדֵּר מְסוּדָתָנִיה** ועם כל זה שא"א עזב אותו לא רצה לוט לחזור מסורו הרע ולהיות רק עם א"א ועם הקב"ה **אַלָּא** כתוב **וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כְּפַר הַיַּרְדֵּן** את העוה"ז ולהיות עם רשעים גמורים

כמש"ב. וַיֵּסַע לוֹט מִקְדָּם, אֶת־נָשִׁיל מִן קִדְמָאָה דְּעִלְמָא וְלֹא בְּעָא
לְאַתְדַּבְּקָא בְּמַהִימְנוּתָא שְׁלִימָתָא בְּאַבְרָהָם פ"י, שנסע מקדמונו של עולם

מהקב"ה ולא רצה להדבק באמונה שלימה בהי"ת כמו א"א ע"ה.

וזה סוד שכתוב **אַבְרָם יָשָׁב בְּאַרְץ כְּנָעַן. לְאַתְדַּבְּקָא בְּאַתְרָא**
דְּמַהִימְנוּתָא וְלִמְנַדַּע חֲכָמָתָא לְאַתְדַּבְּקָא בְּמַאֲרִיָּה אברם

ישב בארץ כנען, כי הארץ היא המלכות ואברהם אבינו ע"ה נדבק עם השכינה שרצה להדבק
במקום האמונה שהיא השכינה, ורצה לדעת חכמת הקב"ה להדבק באדונו, אבל וְלוֹט יָשָׁב
בְּעָרֵי הַכְּפָר וַיֵּאָהֶל עַד סְדוֹם, עִם אֲנֹן חֵיבִין דְּעִלְמָא דִּנְפָקוּ
מִגּוֹ מַהִימְנוּתָא ולוט ישב והתחבר עם אותם רשעים גדולים של העולם שיצאו מתוך
האמונה בקב"ה דְּכָתִיב כמש"ב וַאֲנָשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים לִיהוָה
מְאֹד. כָּל חַד אֶת־פָּרֶשׁ לְאַרְחִיָּה בְּדָקָא יָאוּת כל אחד נפרד לדרכו הראויה
לו, א"א ע"ה עם הצדיקים והשכינה הקדושה, ולוט עם הרשעים והקלי'. בְּגִין כִּן וּכְאִין
אֲנֹן חֲבֵרִיָּא דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאוֹרֵייתָא יִמְמָא וְלִילִיָּא בשביל כך אשריהם
אותם החברים שמשתדלים ועוסקים בתורה יומם ולילה, וְחֲבֵרוּתָא דְּלֶהוֹן בְּקוּדְשָׁא
בְּרִידָה הוּא והחיבור שלהם אך ורק בהקב"ה ולא עם הס"א והרשעים. וְעַלִּייהוּ בְּתִיב
ועליהם כתוב, (דברים ד) וְאַתֶּם תִּדְבְּקוּם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים בְּלִבְכֶם
חַיִּים.

מאמרי הפרשה

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲרָאךָ" (יב, א)

תולדות אברהם אבינו

לאחר שהתורה למדה אותנו בפרשת נח על לידתו של אברהם אבינו ע"ה, מיד דילגה התורה לגיל שבעים וחמש של אברהם אבינו ע"ה, לנסיון הראשון של "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" ואילו על מאורעות חייו שהיו לו משך כל אותן השנים, לא ספרה לנו התורה כלל.

אמנם במדרשים ובפרקי דרבי אליעזר (פרקים כ"ו-כ"ט) ובספר הישר (פרשיות נח-תולדות) ועוד, מסופר על פעולותיו הגדולות ומלחמותיו נגד האלילים ועובדיהם, עד שהגיע למדרגת נביא שהקב"ה מדבר עמו ושכבר בגיל שלש הכיר את בוראו. אמנם הרמב"ם (פ"א מהלכות עכו"מ ה"ג) כתב שבגיל ארבעים הכיר את בוראו? הביאור הוא, שבגיל שלש השיג את הידיעה שיש בורא יחיד לעולם המנהיגו ומשגיחו, ומגיל שלש שנים עד לגיל ארבעים, נשלמה אצלו הידיעה בתכלית, וכמו שכותב המאירי (בפתיחה לאבות), ועיין שם ברמב"ם וראה כיצד הוא מתאר את אברהם אבינו ע"ה, איך שהיה הולך מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, מקבץ את כל האנשים ומסביר להם על הקב"ה, עד שהגיע לארץ כנען וקרא בשם ה' ונתקבצו אליו אלפים ורבבות וכולם נקראים בשם "בית אברהם".

חז"ל מספרים (עיין תנא דבי אליהו זוטא כ"ה, ו') שקודם שנולד אברהם אבינו היה נמרוד כופר באמונת האל יתברך, והיה מתגאה שהוא אלוה, ואנשי דורו היו עובדים ומשתחווים לו. והנה ראה בחכמת הכוכבים שיוולד אדם אחד בימיו שיעמוד כנגדו להכחישו מאמונתו ולנצחו, ופחד פחד נורא. מה עשה? סיפר זאת לשריו ועבדיו וביקש מהם עצה מה לעשות בוולד שעתיד להוולד. יעצו לו לבנות בית גדול ולהזמין לשם את כל הנשים המעוברות ולהעמיד שם מילדות. כל מי שתלד בן ישחטוהו על בטנה, ואם בת היא וחייה, ואמה תקבל מתנות וילבישוהו בגדי

מלכות, ויקראו בפניה, ככה יעשה לאשה אשר תלד בת. כששמע את עצתם שמח שמחה גדולה וכן עשה, ונהרגו אז יותר משבעים אלף זכרים.

בזמן ההוא הרתה אמתלאי אמו של אברהם אבינו ע"ה, ויהי במלאת שלושה חדשים להריונה ניכרו בה סימנים ופניה נהיו מוריקות. אמר לה תרח בעלה, מדוע פניך מוריקות ובטנך גדולה, אמרה לו, בכל שנה יש לי את החולי הזה שנקרא שמו קולצני'. אמר לה תרח, הראני את בטנך משום שנראה לי שאת מעוברת, ואם כן אין ראוי לעבור מצות אלהינו נמרוד. כששם ידו על בטנה עשה לה הקדוש ברוך הוא נס, ובטנה עלתה למעלה עד החזה, וכשלא מצא כלום אמר לה צִדְקָתְךָ. והנה נשלמו חדשי הריונה, ומרוב פחדה יצאה מן העיר אל המדבר קרוב לנהר אחד ומצאה מערה גדולה וילדה שם. וכשנולד בנה האירה המערה כולה כשמש מאור פני הילד ושמחה שמחה גדולה, והוא היה אברהם אבינו ע"ה. התחילה לדבר עם בנה, אוי לי שילדיתיך בזמן כזה! יותר טוב שתמות במערה הזאת, ואל אראה איך ששוחטים אותך על בטני! ולקחה מלבוש אחד שעליה והלבישה אותו, ועזבתו במערה ואמרה, יהי אלהיך עמך לא ירפך ולא יעזובך, והלכה לדרכה.

בינתיים תקפו הרעב ולא היתה לו מנקת שתניק אותו. התחיל לבכות ושמע ה' יתברך את בכייתו ושלח את המלאך גבריאל ליתן לו חלב, והיה מוציא לו חלב מאצבעו הימנית. כשנהיה אברהם בן עשרה ימים התחיל ללכת, ויצא מהמערה על שפת הנהר. כששקעה השמש ויצאו הכוכבים אמר, אלו הם האלהים. אחר כך כשעלה עמוד השחר ולא ראה הכוכבים, אמר, לא אעבוד אלו כי אינם אלהים. אחר כך כשראה את השמש אמר, זה אלי ואנוהו, וכששקעה אמר, אין זה אלוה. תוך כדי כך בא אליו המלאך גבריאל והודיעו שהוא שליח מן הקדוש ברוך הוא. באותה שעה הלך אברהם למעיין ורחץ ידיו ורגליו והתפלל שם לאל בכריעה והשתחויה.

אמתלאי זכרה שהשאירה את בנה במערה הלכה לחפשו ולא מצאתו. הרבתה לבכות ואמרה, שמא אכלוהו דובים ואריות. תוך כדי כך מצאה אותו על שפת הנהר, ולא הכירתו מרוב שגדל מאוד בקומה. אמרה לו, שלום עליך, וספרה לו את מה שעבר עליה מפני גזירת נמרוד בן כנען. שאל אותה אברהם, בגיל כמה צריך להיות בנך, אמרה לו, כעשרים יום, אמר לה, אני בנך. אמרה לו, בני, גדלת מאוד! איך זה שתוך עשרים יום גדלת כל כך, והלכת על רגליך ודברת בפך, אמר לה, וכי את לא יודעת שיש בעולם אל גדול ונורא, חי וקיים, רואה ואינו נראה, והוא יושב בשמים ומלא כל הארץ כבודו, אמרה לו, בני, וכי יש אל אחר מבלעדי נמרוד, אמר לה, כן אמי. לכי והגידי לנמרוד שיש אלהים בשמים שהוא אדון לכולם.

כשחזרה לעיר וספרה לתרח בעלה איך שמצאה את בנה. הלך תרח וסיפר לנמרוד את כל אשר אירע עם אשתו ואת דברי בנו. כשמוע נמרוד את דבריו חרד חרדה גדולה והתיעץ עם יועציו מה לעשות עם הילד. אמרו לו, מה לך לפחד מהילד הקטן הזה. ויש בכל מלכותך אלפים של שרים, הקטן שבשרים ילך ויביאו. תוך כדי כך בא השטן בדמות אדם לבוש משי שחור, ואמר למלך, מה אתה דואג, תשלח את כל השרים והסגנים והפחות עם כלי המלחמה ויביאו את הילד שישתחוה לפניך, וכן עשה המלך. כשהגיעו השרים לאברהם אחזהו פחד, התחיל להתפלל ולבכות לבורא עולם. מיד שלח השם יתברך את המלאך גבריאל להצילו. ואז צוה הקדוש ברוך הוא את גבריאל שישים ענן וערפל בינו לבינם. כשראו את הענן והחשך והערפל פחדו ושבו אל נמרוד מלכם ואמרו לו מה שאירע להם. אמר ה' אל המלאך גבריאל שיאמר לאברהם שילך אחרי האויב נמרוד לבבל. צוה המלאך גבריאל את אברהם שירכב על כתפו וכהרף עין מצא את עצמו בשערי מדינת בבל. נכנס אברהם בלווי המלאך וקרא בקול גדול, "ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. אין עוד אחר, אחד ואין שני לו. אין לו גוף ולא דמות הגוף. והוא אלהי האלהים ואלהי נמרוד" וסיפר לאביו שהמלאך הביאו מהלך ארבעים יום בין רגע.

כששמע זאת נמרוד חרד חרדה גדולה. והנה ראו יועצי המלך שאברהם הגיע, עשו שמחה ומשתה גדול למלך בכדי שכולם ידעו שהוא המלך, וגם תרח בא למסיבה עם בנו אברהם. כשראה אברהם את כל הכבוד שעושים לנמרוד וכמדומה שהוא האדון, עבר בין הפחות והסגנים עד שהגיע לכסא המלך אשר הוא יושב עליו, ויתפוס בכסא וינענע אותו, וצעק בקול, נמרוד הנגעל הכופר בעיקר, באל חי וקיים! וכשראו כך כולם נפלו על פניהם עם מלכם נמרוד, וימס לבבם. לאחר שעתיים כששבה רוחו של נמרוד, אמר לו אברהם, דע לך שזה קול של בריה קטנה מכל בריות שברא הקדוש ברוך הוא. בשעה זו אמר נמרוד, אמת שאלהי אברהם אלוה גדול וחזק, וביקש מתרח אביו שישא את בנו וילך לעירו. וילכו שניהם יחדיו.

לאחר מכן גדל אברהם עד שנהיה כבן עשרים שנה, ותרח אביו חלה. אמר אל בניו הרן ואברהם, תמכרו את שתי הדמויות שהיה רגיל למכרם כי אין לי מעות להוצאותינו. הרן מכר שתי הדמויות והביא את המעות לאביו. אברהם גם לקח שתי דמויות אחרות למכרם, אך מה עשה, קשר חבל בגרונם ופניהם ארצה, והיה סוחב אותם וצועק, מי רוצה לקנות דמות שאין בו תועלת לא לעצמו ולא למי שיקנהו. וגם יש לו פה ולא מדבר, עין ולא רואה, רגלים ולא הולך, אוזן ולא שומע, פנתה וקנה אל אברהם ואמרה לו בחיך, תבחר לי דמות טובה וגדולה ונעבדה. אמר לה אברהם, היכן הדמות שקנית מהרן אחי לעבדו, אמרה לו באו גנבים בלילה ההוא וגנבוהו

בעודי בבית המרחץ. אמר לה אם כן איך את מבקשת לעבוד דמות שכזו, שאף את עצמה לא הצילה מהגנבים, כל שכן שלא תציל אחרים! אמרה הזקנה אם כן אברהם, למי אעבוד, אמר לה תעבדי לאלהי האלהים ואדוני האדונים, בורא שמים וארץ את הים וכל אשר בו, והוא אלהי נמרוד ואלהי תרח ואלהי מזרח ומערב דרום וצפון, ומי הוא נמרוד שיעשה עצמו אלוה לעבוד אותו?!

ומאז אותה אשה חזרה בתשובה והתחרטה. מה עשתה, לקחה אבן בידה והכתה על ראש הדמות ואמרה, אוי לך ומי יעבוד אותך עוד, כי אין כך תועלת ולא למי שיעבוד אותך. ויצאה לשווקים ולרחובות וצעקה, מי שרוצה להציל נפשו משחת ויצליח בכל מעשיו, יעבוד לאלהי אברהם. ובכל יום היתה צועקת כך, עד שזכתה הזקנה להשיב הרבה אנשים ונשים בתשובה...

ויהי היום כשהלך תרח למשתה אשר עשה המלך נמרוד, ביקש מאברהם בנו שישאר עם הדמויות, עד שיחזור. היו שם הרבה דמויות יחד עם דמות המלך. מה עשה אברהם, לקח בידו גרזן ואמר "ה' הוא האלהים" ויך בהם מכה גדולה, בגדול החל ובקטן כלה, לזה קטע רגלו ולזה כרת את ראשו ולזה שבר עיניו. לאחר מכן הניח את הגרזן ביד גדול הדמויות. כששלמו ימי המשתה ראה המלך את צלמיו שבורים, אמר, מי היה כאן ומי הוא אשר מלאו לבו לעשות כן, ויענו כל העם בוכים ויאמרו, אדונינו המלך, תדע לך שאברהם היה יושב אצלם ושמענו שהיה משבר להם. ויאמר אברהם אני לא שברתי אותם כי אם הגדול שבהם, הלא תראה שעדיין הגרזן בידו. ואם לא תאמין בי, תשאל אותו והוא יגיד לך. כעס מאוד המלך וצויה להניחו בבית הסוהר, והמלאך גבריאֵל היה ממציא לו מעיין מים חיים וכל מיני מאכל לאכול.

לאחר שנה צויה המלך שיביאו עצים להבעיר אש, ולזרוק את אברהם אבינו אם עדיין עודנו בחיים, וכן היה. הלך שר בית הסוהר לפתוח את הבור וקרא, אברהם אברהם! אתה חי או מת, ויען, אנכי חי. אמר לו מי נתן לך אכילה ושתייה עד עכשיו, אמר, מי שהוא כל יכול אלהי האלהים ואדוני האדונים שעושה נפלאות לבדו. כשלקחו את אברהם לזרוק לתוך האש, כל מי שהיה לוקח אותו היה נשרף, ואברהם היה נשאר חי, עד שמתו רבים לאין מספר. בא השטן בדמות אדם ויעץ למלך לזרוק את אברהם לכבשן האש על ידי חבלים ומסמרות. כשראו בשמים שאברהם בצער, נעשה לו נס שהאש כבתה בלי מים, והעצים הציצו ציץ וכולם הוציאו פירות, ונעשה הכבשן כמו גינת ביתן המלך. ואז כולם יראו ממנו כי שם ה' נקרא עליו והשיב רבים תחת כנפי השכינה.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ" (יב, א)

גודל נסיון "לך לך"

נתאר לעצמינו איזו מעצמה גדולה היתה לאברהם אבינו, הרי אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים. היו הולכים ממקום למקום להשפיע עליהם לא לעבוד עבודה זרה ולהכיר את הקב"ה, והיו משפחות שלימות הולכות בדרכם, ועוד כהנה וכהנה, וכל זה ברוחניות, ומה בעניני גשמיות, הרי אברהם אבינו כבד מאוד במקנה בכסף ובזהב, ועוד מה עם כל המשפחות שהשפיעו עליהם, הרי לכל אחת יש עסקים וכדו'. ועתה אומר לו הקב"ה לך לך מארץ וממולדתך וכו' ואברהם אבינו לא חושב לרגע מה יהיה עמו, מה יהיה עם כל המשפחות שזיכה אותם להיכנס תחת כנפי השכינה. האם יבואו עמו להיכן שילך, הרי יש להם תינוקות, ילדים, נשים, עסקים וכי אלפי משפחות יעזבו את הכל לבוא עמו, ועוד האם הקב"ה אמר לאברהם אבינו להיכן לילך, הרי לא אמר לו אלא רק לך לך אל הארץ אשר אראך.

כל זה נסיון קשה מאוד, ואברהם עומד בכל, ולא מהרהר ולו לרגע על ה' יתברך.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ" (יב, א)

מתוך החושך והצרות יבא אור גדול וישועה גדולה

כתב הבעל הטורים "אראך", בגימטריא בעננים (222)

בא ללמד שלא ירך לבב האדם בעמדו בעת חשיכה, כי באו העננים להחשיך בעדו, כי אדרבה, מתוך החשיכה יזכה להארה - לראות את הקב"ה בהארת פנים.

וכך נאמר לאחר מתן תורה 'ומשה ניגש אל הערפל' (שמות כ יח) וכתב בעל הטורים כי 'אל הערפל' בגימטריא 'אל שכינה', מכאן למד הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (דברים, עמ' ריא) כי אם נראה לאדם ש'ערפל' מכסה אותו בחושך כפול ומכופל ידע שאין זה 'ערפל' אלא עכשיו 'שכינה' שורה ונגלית עליו, ואינו ניגש 'אל הערפל' אלא 'אל שכינה'.

מידת הבטחון מסלקת כל השאלות והבעיות

אמר הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א כי מדרך הבריות לשאול על העבר למה אירע כך וכך, ואילו כלפי העתיד שואלים מה יהיה, והנה 'למה' עולה למניין ע"ה, גם 'מה יהיה'

עולה למניין זה, וראה זה פלא 'בטחון' אף הוא בגימטריא ע"ה, חושבנא דדין כחושבנא דדין, ללמדך שה'בטחון' מסלק כל שאלות חששות, פחדים וספקות, הן העבר - 'למה', הן על העתיד - 'מה יהיה'..

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ" (יב, א)

עשיית התשובה מהקל אל הכבד

לכאורה בהתחלה אדם יוצא "מבית אביו" - ממשפחתו, ואחר כך "ממולדתו" - מעירו, ואחר כך מתרחק יותר ויוצא "מארצו", ואם כן למה כאן אמר הכתוב קודם "מארצך וממולדתך ומבית אביך", היה צריך להיות להיפך? מתרץ הרב כלי יקר (כאן), שהקב"ה רוצה שהאדם יעבוד את ה', ויעזוב את בית אביו, והרי זה קשה לעזוב, וגם את מולדתו ומשפחתו קשה לעזוב, אבל פחות, ואת ארצו יותר קל לעזוב, לכן אמר לו קודם "מארצך", כי צריך ללכת מהקל אל הכבד, ואי אפשר בפעם אחת, אלא צעד אחר צעד. תחלה עליו לעזוב את החברה שבמדינה, שזה לא כל כך קשה, כי לא רגיל אתם הרבה, ואחרי שהתרחק, אז לך לך "וממולדתך" - שאם בני עירך לא טובים, תעזוב גם אותם, ואחר כך "ומבית אביך", שגם אותם תעזוב, וכיון שזה הקושי היותר גדול אמר אותו בסוף.

ולפי הדרש דרשוהו ברוחניות, שהקב"ה רוצה שיתרחק מהמנהגים הלא טובים של אנשי דורו, קודם כל יתרחק מהמנהגים וההרגלים של אנשי ארצו, כי הוא לא קרוב אליהם, ולא פוגש אותם הרבה ולכן קל להתרחק מהם. אחר כך ממולדתו, מעירו, שזה קשה יותר, כי פוגש ומתחבר אליהם יותר, וזה שאומר לו הקב"ה, "לך לך מארצך", תתרחק מהמנהגים של אנשי ארצך, ואחרי שגמרת עם ארצך, תתרחק גם "ממולדתך", מהמידות של מולדתך, ואחרי שהתרחק יותר, אומר לו "ומבית אביך", כי מהמידות של בית אביו קשה להתרחק יותר מכולם. כיון שעשירים וארבע שעות היה בבית אביו, ולעזוב את מנהגם ודרכם יותר קשה. אלא שאחרי שהוא כבר עזב את המעשים וההנהגות של אנשי ארצו ומולדתו, והוא כבר התקדש קצת וזיכך את עצמו, הוא יכול יותר להבחין ולראות את מומי עצמו אצל בית אביו שזה קרוב לו יותר, ועל ידי זה יש לו את הכח להוסיף ולפרוש גם מזה.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

המצוות והתפילות שנעשים בחו"ל שולטים בהם החיצוניים

ידוע הוא שבחוץ לארץ שולטים הכוכבים והמזלות והשרים של שבעים אומות העולם (בס' עץ הדעת טוב פרשת ראה, ובעוד מקומות). וכאשר אדם לומד שם תורה ועושה מצוות וחסדים, בתחילה קודם שיעלו למעלה הם נמסרים ביד אותו ממונה של אותה אומה ורק אחר כך עולים לקב"ה, ולכן כל הדר בחו"ל נעשה כמי שאין לו אלוה, וכן כאילו עובד עבודה זרה (כתובות קיא.), אבל בארץ ישראל הכל עולה הישר להקב"ה, לכן אברהם אבינו שהגיע למעלות נשגבות מאד, אמר לו הקב"ה תעלה לארץ ישראל, חבל שישלטו במצוות ובתורה שלך החיצונים. (וראה בזהר חדש ח"ב דף צ"ד ע"ב).

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

ביצד להצליח לעמוד בנסיון

עוד יבואר "לך לך מארצך", על פי המשנה באבות (פ"ג מ"א) עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

וזה שנאמר, לך לך - מכל עניני העולם הזה והתאוות, וכיצד תוכל להתגבר על אותם תאוות וניסיונות על זה אמר:

מארצך - כנגד עפר רימה ותולעה בקבר.

מולדתך - כנגד טיפה סרוחה.

מבית אביך - כנגד לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון.

ומכאן נלמד כמה אדם צריך כל יום לילך ולהתעלות עוד ועוד בעבודת ה' יתברך.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ" (יב, א)

השי"ת רמז לו שכשיגיע למאה שנה יהיה לו בן

אמרו רבותינו (רש"י יב, א, וראה ראש השנה דף טז:) לך לך להנאתך וטובתך שתזכה לבנים, ובמדרש (תנחומא לך לך סי' ד') "לך לך" בגמט' מאה. שרמז לו השם יתברך שבזמן שיגיע למאה שנה יוולד לו בן. וכן "אברם" בגמט' רמ"ג חסר ה' למנין אבריו של אדם ורמז לו שכשיושלם שמו יוליד (רש"י ישן יב, ב).

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם לךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ" (יב, א)

כיצד נוצרה התקשורת האמיתית הראשונה בין הבורא לנברא

אנו רואים שאברהם אבינו מכיר את הקב"ה מבלי שיגידו לו על כך אלא בהתבוננות עצמית. **בשביל** להדגיש את הדבר יש להביא את המעשה בדניאל (דניאל ב, א והלאה) שיום אחד הקב"ה שלח חלום לנבוכדנאצר, וכשהוא התעורר שכח את החלום!! אבל דבר אחד הוא כן זכר: שהוא חלם חלום!!! וגם שהחלום הזה היה איזה מסר מאד נחוץ מהאלוקים. אבל החלום פרח מזכרוננו, מיד קרא נבוכדנצר לכל החכמים והחרטומים שלו ושאל אותם חד וחלק: תגידו לי מה חלמתי? הם הסתכלו אחד על השני בתמהון. מנין אנו יודעים מה חלמת. מה אתה רוצה? נבוכדנצר כעס עליהם, שקרנים!! אתם יודעים מה החלום שחלמתי ואתם מסתירים ממני בכוונה. ולכן אני מזהיר אתכם שתזכרו מהר להגיד לי מה החלום... אחרת אני הורג את כולכם. כל החכמים יצאו מבוהלים מנבוכדנצר. מה הוא רוצה מאיתנו? ממתי חרטום צריך לנחש מעצמו מה המלך חלם בלילה? והוא עוד בטוח שאנחנו מסתירים ממנו. אבל נבוכדנצר מתעקש שהחכמים שלו מסתירים ממנו את החלום. ולכן קצב להם זמן שאם עד תאריך מסוים הם לא "חוזרים בהם" ומגלים לו את החלום. הוא מוציא את כולם להורג. והנה הגיע התאריך והם לא יודעים מאיפה להתחיל לפתור את החלום. מיד ניתנה ההוראה להוציא להורג. והתחילו להוציא את החכמים להורג אחד אחרי השני, אולם באותה שעה הגיעה השמועה לדניאל חנניה מישאל ועזריה שהם גם היו נקראים מהחכמים של נבוכדנצר והתברר להם שהם בסכנה! התפלל דניאל לה', וה' גילה לו את החלום וגם את הפתרון שלו. מיד שלח דניאל לרב הטבחים שיעצור את הטבח. וכי נמצא פתרון לחלום. ודניאל הגיע ופתר לנבוכדנצר את החלום. עד כאן הקשור לענייננו.

אולם הסיפור הזה לכאורה מאוד לא מובן: מנין לקח נבוכדנצר את המוסכמה הכ"כ ברורה הזו שהחכמים שלו אמורים לדעת מה החלום שהוא חלם בלילה?? נבוכדנצר כידוע היה אמנם רשע ונתעב... אבל הוא גם היה בעל השגה!!! הוא לא סתם המציא המצאות!! (נבוכדנצר היה דומה בבחינה מסוימת לבלעם. הקב"ה העביר דרכו מסרים עמוקים לכל העולם וגם לעם ישראל. על משקל מלאך רע עונה אמן בעל כורחו) א"כ יש להתבונן מנין שוכנע נבוכדנצר שחכמיו יודעים מה הוא חלם.

אמנם ביאור הענין הוא משום שנבוכדנצר הבין שהיות ויש אלוקים בעולם, מוכרח להיות שיש לו תקשורת עם העולם! זה מוכרח להיות, וכי איך יכול להיות שלקב"ה אין את המספר פלאפון של העולם? האם יש היגיון שה' ברא את העולם. ואין לו שום גישה ותקשורת לנבראים?? זה לא הגיוני!!! וזה דבר שגם גוי ערל ושפל כמו נבוכדנצר, הבין שפשוט לא יכול להיות שיש נתק מוחלט בין הבורא לעולם אלא יש לו תקשורת לכה"פ עם חלק מהנבראים. ואם ה' רוצה להעביר מסר. או שיש אדם שלא מוצא חן בעיניו בעולם. יש לו את האנשים המסוימים שדרכם הבורא מעביר את המסרים הללו.

וא"כ יובן הענין שבזה שנבוכדנצר חלם חלום ושכח, הבין שהקב"ה התקשר אליו והשאיר הודעה. ואת זה הוא רצה לשמוע, ממישהו יחיד בעולם שיש לו את הטלפון האישי של בורא עולם... שיתקשר אליו וישאל אותו מה הוא רצה לומר לי. ואני מחפש את הבן אדם הזה, וכשראה שאין אפילו אחד שיש לו תקשורת עם אלוקים. אמר, זה לא יכול להיות שאין. ולכן התחיל נבוכדנצר להאשים את כל החכמים שכנראה הם עושים עליו תרגיל עוקץ. הם בטח קבלו עדכון מהבורא על תכניות שהולכות להתבצע כאן בעולם. והם לא מגלים לו כי הם רוצים להזיז אותו לצד. דהיינו שיש להם את המספר טלפון של הקב"ה... ברור שיש אנשים מסוימים בעולם שהקב"ה מעדכן אותם און ליין מה קורה. אמנם זה רק האנשים שלו וכמו שנאמר (תהילים קמה, יח) קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ואלו הם אנשי שלומו, מטעמו, אנשים שמוכנים לייצג אותו, שהם דניאל חנניה מישאל ועזריה. שכל מה שהסיפור הזה קרה. כל הסיבה שהקב"ה שלח חלום לנבוכדנצר והשכיח ממנו את החלום בעצמו. והתגלגל כל הסיפור הזה היה כדי להעביר לנבוכדנצר ולנו לדורות את המסר החד והנוקב: שיש להקב"ה תקשורת עם חלק מהאנשים שבעולם. ומי זוכה לכך רק מי שמתקשר כל יום להקב"ה בנאמנות זה אדם שיש לו רשות לקבל מידע ועדכונים מה קורה בעולם. ולכן נבוכדנצר וחכמיו לא מקבלים מידע על כך.

והנה כל זה היא הגדרה של אברהם אבינו!, אברהם אבינו היה האיש הראשון שהבין שמוכרח להיות שהקב"ה מתקשר עם העולם! והבין שלא יכול להיות שאלוקים ברא עולם ואין לו תקשורת עם העולם! והוא מעונין בתקשורת הזו.

ולכן אברהם אבינו התבונן ימינה ושמאלה וראה שאנשים בסה"כ עושים מה שהם רוצים. והקב"ה לא מתערב ולא מגיב ולא מחווה דעה, ובזה הבין שהקב"ה מתקשר רק למי שמביע נכונות לתקשורת הזו, וכועס על שאר הבריות שלא יודעים לתקשר עמו.

והנה אברהם אבינו הוא הראשון שזיהה שכאשר הקב"ה מפגין כעס הוא רוצה קשר!!!! כשקורה ל"ע אסונות בעולם... ויש צרות ויסורים... מה הקב"ה זועק בזה? אני רוצה קשר!!! למה אתם לא מתקשרים איתי?? למה אני צריך להפגין כעס בשביל להראות לכם שאני פה ואני מעוניין בקשר?? ולכן פנה אברהם בתפילת שחרית אל הקב"ה ובראות הקב"ה את מעשיו החזיר תקשורת. ובזה נוצרה התקשורת האמיתית הראשונה בהיסטוריה בין הבורא לנברא!

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי אָמֵר" (יב, א)

אין דבר נעשה מעצמו בעולם הזה בלי הכרזה והנהגה ממעל כיצד ייעשה

איתא במשנה בתמיד (פ"א משנה ב) מי שרוצה לתרום את המזבח וכו' אמר להם הממונה מי שטבל יבוא ויפס הפיס זכה מי שזכה, ולכאורה יש להקשות הלא תיבות 'מי שזכה' נראות כמויותרות ומחוסרי הבנה, וכי יש מקום לומר שזכה מי שלא זכה, הרי בוודאי הזוכה שזכה הוא שזכה... אלא מבאר בנו של התפארת ישראל (שם במשנה ביכין אות ל"ז) וז"ל: אע"ג שהפילו גורל, לא היה דרך מקרה (מי שיזכה בגורל), רק מה' כל משפטו, ורק מי שראוי וזכאי לכך משמים, הוא שזכה בגורל בכל עבודה ועבודה, עכ"ל. כלומר זכה בעולם הזה מי שזכה בשמים ממעל. הרי לך שאין דבר נעשה מעצמו בעולם הזה, אלא הכל בהכרזה והנהגה ממעל ייעשה. וכמו שראינו בגמ' שבת (לג:) במעשה דרשב"י שרק מי שהיה צריך להתפס נתפס ומי שהיה צריך ניצל ניצל ויצא לחיים.

הקב"ה דואג לאדם לכל מחסורו ואין אנחנו מבינים הנהגתו יתברך כי לא ידענו מה היה בעולם מקדמת דנא

ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (משלי החפץ חיים אות יז, עמוד מה) על 'אורח' שנקלע לכפר פלוני לשבות שבתו, והנה ביום שבת קודש רואה האורח כי הגבאים בביהכ"ס דשם

נוהגים במנהגים שונים ומשונים... לפתיחת הארון נתכבד יהודי מיושבי ה'מזרח', לאחר כך עמד וקרא לעליה הראשונה נער צעיר מיושבי צד מערב, משם המשיכו לקרן צפונית מזרחית שם נקרא שוב נער צעיר לעליה הב', ול'שלישי' נקרא זקן מופלג מצד דרום, 'רביעי' מצפון, ו'חמישי' מהכסא השביעי שבאמצע ביהכ"נ... והיה נראה בעליל כי הללו מבולבלים בדעתם, עד שאין קוראים לעליות לפי איזה 'סדר' בר הבנה כלל וכלל, לא לפי 'אלפא ביתא' לא לפי סדר ישיבת ביהכ"נ וגם לא לפי 'זקן זקן קודם'... בגמר קריאת התורה לא אזור יותר כח ופרץ בפני הגבאי בטענה יואיל נא בטובו לתת מקומו לאנשים המבינים ב'עסקי גבאות' ולא ינהיג מע"כ את ביהכ"נ לפי שגעונותיו ובלבוליו... שחק הגבאי, ואמר, הנה אורח אתה אשר בין לילה באת הנה ובין לילה פונה אתה לדרך, וכי כך ברצונך להבין את הנעשה כאן, אם תרצה קבע מקום מושבך כאן לכל הפחות למשך חצי שנה אז יעלה בידך להבין את הנעשה, כי הנה פלוני היושב ראשונה במזרח קיבל לפני כשבוע עליה לרגל יום השנה שהיה לו, זה השני בסמוך לו נתכבד ב'שישי' לפני כג' שבועות כאשר נערכה שמחת הנישואין לנכדו החשוב, השלישי היושב לידו יעלה ויבוא למפטיר בעוד כחודש ומחצה לרגל יא"צ של אבי אמו... על כן לא נתכבדו כל אלו ב'עליה' היום, ומה ש'נער צעיר' נתכבד ראשונה, כי עליה זו של 'כהן' היא ובשבוע זה נסעו מכאן כל משפחת 'כהן' ולא נשאר לנו אלא כהן זה לבדו... 'סדר' יש כאן שבמשך מחצית השנה יעלה כל אחד מבני העיר לעליה לתורה, ומה לך כי נזעקת - אין בידך להבין את הנעשה בתור אורח לרגע...

כיו"ב אמר החפץ חיים, אנו באים לזה העולם כ'אורחים' על 'מאה ועשרים' שנה - לא ידענו מה היה בזה העולם לפני ירידתנו ולא נדע מה יקרה מחר בזה העולם, היאך נרצה להבין את הנעשה כשאין בידינו 'תמונה ברורה' כלל וכלל... וכי ידענו מי היה כאן לפני מאתיים שנה ויותר שעתה עליו להשלים כדי תיקונו ענין פלוני (בגלגול)... וכי ראינו מה היה לפני שלושת אלפי שנה במקום פלוני... ע"כ כל איש על מקומו ינוח לשלווה והשקט ויקבל גזירת שמים באהבה ושמחה... ויבין כי הוא נתון 'בידים טובות' - הקב"ה הדואג לו ולמחסורו יותר ממה שיש בידי אדם לדאוג לעצמו, אין לנו אלא לשמוח ולסמוך עליו ב'עיניים עצומות'.

אי אפשר לאדם 'לדון' בכבשנו של עולם רק אם ידע את כל המאורעות בעבר הווה ועתיד

עוד כיוצא בזה המשיל ה'חפץ חיים' (הובא בספר עולם ועשייה ורשה תרעא, דף קיג ע"ד) למי שנכנס לביהכ"נ בעת שאמרו הקהל פסוקי דזמרה, והנה הוא שומע אותם לאמר (תהלים קמה, כ): 'שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים', ותמה עד מאוד על מה זכו אותם רשעים לשמירה מעליא. לאידך, רעהו נכנס באמצע התפילה ושמע אותם אומרים 'את כל אוהביו ואת כל

הרשעים ישמיד', ונרעש כולו מפני מה נגזרה כליה על ראשם של הצדיקים ח"ו, והרי 'חלילה לך להמית צדיק עם רשע' (בראשית יח, כה). עד שבא פיקח אחד ואמר, הקב"ה דיין אמת הוא (ברכות נד.), וכל 'קושיותיכם ותמיהותיכם' אינם אלא מאחר שאינכם קוראים את הפסוק כדבעי מרישיה ועד סיפיה - 'שומר ה' את כל אוהביו, ואת כל הרשעים ישמיד', שכן הוא בדין, את הצדיק יאהב ה', ואת הרשע יעניש. אך כאשר מביטים הנכם רק בחלקו של הכתוב, סבוכים אתם בכל מיני קושיות ותמיהות. אי אפשר לאדם 'לדון' בכבשונו של עולם רק אם ידע את כל המאורעות בעבר הווה ועתיד, ולא רק על הנראה לעינים בשעה אחת בלבד, אז יכיר שאין שום קושיא על הנהגתו של הקב"ה, על מה עשה ה' ככה, כי הצור תמים פעלו, אל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא (דברים לב, ד).

ישמח האדם במה שנתנו לו מן השמים ולא יתקנא בחבירו

משל לעלה תאנה שהתקנא בציפור דרור המעופפת להנאתה ומשוחררת לגמרי ואילו הוא משועבד, קשור ומחובר לאילן, ולעולם איננו מתנתק... ביקש רחמים שאף הוא יזכה להשתחרר מכבליו, ואכן שמע ה' קול תפילתו וניתקו מהעץ. בתחילה הרגיש העלה 'חרות' כבני מלכים, כי מעתה יעוף להיכן שתשאנו הרוח... אבל, אויה, לאחר כמה שעות נהפך למרמס תחת רגלי עוברים ושבים ולא נשאר ממנו מאומה כי אם עור ועצמות.

והוא כקמח המנופה שרואה שבנפה נשארו תולעים ופסולת והם משוחררים ורק הוא כלוא בתוך השק של קמח, ואינו מבין שאת התולעים והפסולת יזרקו בקרוב לאשפה, ורק הקמח המנופה ישאר וישמש את בעל הבית.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם" (יב, א)

סוד שם אברם

אמרו רז"ל (מדרש רבה אלבק מ"ד ג') אברם אינו מוליד, אבל אברהם מוליד. והרב שפתי כהן כתב אברם בגמט' מְגֵר, וְגֵרָם, וּרְגָם, וגמר, פירוש מְגֵר שבא מתרח שנתגייר. וְגֵרָם לו אברהם אבינו שנתגייר, וְרְגָם צלמי אביו. וגמר שלימות אדם הראשון ותיקונו, וכן אברם בגימטריא קטנה אדם (היינו כשנשאיר את האותיות א' מ' מ"אברם" על כנם, והאות ר' בגימטריה קטנה היא ב', ובצירוף האות ב' הסמוכה לה, עולות יחדיו ד', ויוצאת המילה "אדם").

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לךְ-לְךָ מֵאֲרֻצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

הגוף והנשמה זה אברהם אבינו

בזוהר הקדוש (ח"א דף קכ"ב ע"ב) מובא שאברהם זה הנשמה. ויאמר ה' אל הנשמה שתחת כסא הכבוד מחצב הנשמות, "לך לך מארצך" - הגיע זמנך שתלכי לעולם השפל לגוף הראוי לך, "ממולדתך" - מתחת כנפי השכינה, "ומבית אביך" - מתחת כסא הכבוד, "אל הארץ" - דהיינו הגוף, "אשר אראך" - ראוי לך שאת הנשמה תהיי מרכבה לגוף. והנשמה אומרת עכשיו אנכי במקום קדוש וטהור, וכי יש מקום קדוש כזה. והקב"ה אומר לה עכשיו את דולקת כמו נר, ואין לך שם ידוע, ואת נהנית מזיו שכינתך, וצריכה את ליגעי כפיך כי תאכל, דאכיל מן חבריה בהית מלאסתכלא ביה, רצונו לומר, האוכל משל חבירו מתבייש להביט בפניו. ועוד אין לך רשות לראות פני שכינתך, עד שתדרי לגוף ואחר כך תחזרי ותראי שכינתך, כמו שאמר דוד המלך ע"ה, צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבוא ואראה פני אלהים (תהלים מב, ג) דווקא, וכתוב, כי לא יראני האדם וחי (שמות לג, כ). אלא בתחילה לכי ועשי מצוות ומעשים טובים ותחזרי לראות פני. ואם תהיי אלף שנים בשימשי אין לך רשות לראות פני, כמו שכתוב, כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו (תהלים יא, ז), ותלכי בעל כרחך כדי לקיים מצוות עשה ומצוות לא תעשה ותהיה כוונתך לשם שמים. וזה שנאמר "ואעשך" "לגוי גדול", רצונו לומר מרמ"ח מצוות עשה שתקיימי, על ידי כל מצוה ומצוה יבראו המלאכים ותהיי "לגוי גדול", "ואברכך" גימט' רמ"ח עם הכולל, "ואגדלה שמך" בלימוד תורה לשמה, מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים שאינו טהור, ויצא לך שם טוב שאומרים פלוני חכם ותקדש שמי בעולם.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לךְ-לְךָ מֵאֲרֻצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

תמיד צריך להוסיף ולעלות ברוחניות

הזוהר הקדוש (ח"א דף קכ"ב ע"ב) מבאר שמה שכ' ויאמר ה' אל "אברהם", אברהם זה הנשמה (כנ"ל במאמר קודם). לך לך, דע לך האדם צריך להיות במצב של הליכה - "לך לך", ולא לעמוד במקום אחד, אלא כל יום הולך ומוסיף ולא להיות כמו המלאכים שרק עומדים באותו מצב לא עולים ולא יורדים כמו שנאמר (זכריה ג, ז) "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", אלא ישתדל תמיד להוסיף ולעלות בתורה ובמצוות וביראת שמים ובמעלתו הרוחנית בעבודת

ה'. ולכן עליו לדעת גם כן לא להתגאות במעשיו, כיון שלכך הוא נוצר. ועליו כל הזמן לעשות מצוות ומעשים טובים ולעלות הלאה, שיש לו עוד הרבה להתקדם ולעלות, ועדיין לא עשה כלום לעומת כל הטובות של הקב"ה עליו.

משלו משל, משל לאדם שחלם בלילה חלום, שבו ראה את המלך עולה במעלות של סולם גבוה מאוד והגיע עד חצי הסולם, כשהתעורר סיפר לאשתו את החלום, אמרה לו לך תספר את זה למלך שישמח, הלך וסיפר למלך, וכששמע המלך כך, ציוה לתת לו אוצר של דינרים, וחזר לביתו שמח וטוב לב. כששמע זאת שכנו, אמר אני אספר למלך שחלמתי איך הוא מטפס ומגיע עד ראש הסולם, ובטח כשישמע כך יתן לי יותר. הלך למלך וסיפר לו, וכששמע המלך כך, כעס עליו וציוה לגרשו בבושת פנים.. אמר לו מה אני שונה מפלוני שנתת לו מתנה גדולה?! אמר לו המלך, הוא סיפר לי שאני עולה במעלות הסולם, אז שמחתי מאד, כי זה מראה שהמזל שלי עולה ועולה, אבל אתה שאמרת שהגעתי כבר לראש הסולם, אז משם כבר אי אפשר לעלות רק לרדת ואם כן זה חלום לא טוב.

ולכן האדם צריך להיות במצב של עליה כל יום ויום, כי אם לא כן ודאי ירד ממדרגתו, וכמו שמצינו בתורה כמה פסוקים ואזהרות שמורים לאדם שעליו להיות במצוות ה' ובמעשים הטובים במצב של הליכה והתקדמות תמידית, וכמו שכתוב אם בחוקתי תלכו (ויקרא כו, ג), התהלך לפני והיה תמים (בראשית יז, א), אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' (תהלים קיט, א), את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלהיכם (ויקרא יח, ד), והלכת בדרכיו (דברים כח, כב). (מו"ר הגאון ר' יהודה מועלם זצוק"ל).

חשיבות החיים בעולם הזה ועד כמה ניתן לנצלם בזמן

מכאן נראה כמה צריך האדם לפקוח את עיניו לנצל את החיים, שהרי לאחר שעוברים החיים כבר אי אפשר לתקן. משל נפלא אמר בעל החפץ חיים, לבעל אכסניה שהלשינו עליו לפני הרשות, וכמעט שנגזר דינו לכלות את כל ימיו בצנינוק ובעבודת פרך. עמד אותו אדם, הפך עולמות ושכר פרקליטים גדולים, שלח שתדלנים לשופטים ועוד, אולם העלה חרס בידו.

אמרו לו אוהביו וידידיו: רואים אנו שאין לך תקוה אלא לבוא ולהתיצב לפני המלך בכבודו ובעצמו, שכן ידוע הוא כמלך חסד ורודף משפט, ואזניו קשובות לבקשת נתיניו. אם אך יעלה בידך להוכיח לפניו את צדקתך - בטוחים אנו כי לא יתן לעוות משפט.

ומנהג היה נוהג אותו מלך שפעם אחת בשנה היה פושט את בגדי מלכותו, לובש בגדים פשוטים וכך היה נוסע על פני הארץ, מבלי שידע איש כי הוא המלך. וזאת, כדי שיוכל לראות

היטב אם הכל מתנהל במדינות למישרין, אם אין פרץ ואין צווחה ואין מעוות דין ומשפט.

והנה קרה מקרה שהמלך עבר בעירו של בעל האכסניה, ואף בא להתאכסן בבית מלונו, ברם, איש לא ידע על כך ואף לא בעל האכסניה עצמו.

ימים אחדים לאחר שהמלך נסע משם, נודע הדבר מי היה אותו אורח פלאי. מששמע בעל האכסניה כי המלך בכבודו ובעצמו - אשר רצה לבוא לפניו להוכיח את צדקתו - היה בביתו ולן אצלו ויכול היה לדבר אתו פה אל פה ולהשמיע באזניו את טענותיו, וכי שעת כושר כזאת היתה בידו והוא החמיצה ללא תקנה - התחיל קורע בגדיו ומצעק: "וי, וי! אוי לי ואבוי לנפשי! המלך הגדול ורב החסד הזדמן לבית מלוני, ואני יכולתי להפיל תחינתי לפניו ולבקש ממנו על נפשי והחמצתי את השעה! עתה כיצד אגיע אליו והוא רחוק וסגור בארמונו, ומאות חיילים עומדים סביבו ושומרים עליו לבל יבוא אליו אדם אשר לא נקרא!"

הוסיף החפץ חיים; והרי ממש מקרה דומה יקרה גם לבני האדם. בהיותם כאן עלי אדמות, בעולם הזה השפל, מצוי הוא, כביכול, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, בביתו של כל יהודי, שעת כושר מצוינת יש לאדם להתקרב אליו ולהדבק בו יתברך על ידי לימוד התורה וקיום המצוות. ברם, רבים הם המחמיצים שעת כושר זו. לעומת זאת, בעולם הבא כשירצו להגיע אל מלכו של עולם בארמונו - שוב לא יהיה הדבר קל כלל ועיקר, ומי יודע אם יעלה זאת בידם.

ישים כל אחד ואחד דבר זה על ליבו, כדי שידע לנצל את שעת הכושר בעודו שרוי עם המלך בבית מלונו (משלי החפץ חיים).

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ" (יב, א)

על ידי שעמד אברהם אבינו בנסיונו, הכין כח ההתגברות לדורות העתידים

בפרשתנו התורה מלמדת אותנו על אבותינו הקדושים והנסיונות שלהם, וידוע שכל מעשה אבות סימן לבנים, כמו שכתב הרמב"ן (בראשית יב, ו), כל מה שאירע לאבותינו היה הכנה לדורות הבאים של עם ישראל. ואם כן הנסיונות שהיו לאבות הקדושים וליוסף הצדיק, הכל כדי להכין את הדורות הבאים.

וזה אומרו "לך לך", הליכה כפולה, רומז על כל ההליכות הגלויות והנסיונות שיעברו על ישראל עד סוף כל הדורות, והיה הצווי בבחינת צא וכבוש את הארץ לבניך, שעל ידי שעמד אברהם

אבינו בנסינונו, הכין כח ההתגברות לדורות העתידים, שייקל להם יותר להתגבר ולעמוד בנסיון הגלות.

"וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם" (יב, א)

ארץ ישראל יש בה גם הנאה וגם תועלת

לשם מה כפל הפסוק ואמר "לך לך", והנה רש"י (במקום) תירץ, שלך הראשון הוא כפשוטו לצוותו שילך, והשני בא לבטא שההליכה הזו תהיה להנאתך ולטובתך. וכתבו המפרשים (המאור שבתורה לך לך סי' ג') להסביר, דהנה יש מאכל שאוכלים אותו מפני הנאה שיש באכילתו כגון מיני מתיקה וכדו', ויש דברים שאוכלים בלא הנאה כגון תרופה ושאר דברים חריפים שיש בהם תועלת, ולכך אמר לו השם יתברך "לך לך", להנאתך ולטובתך, כי ארץ ישראל יש בה גם הנאה וגם תועלת.

לך לך לתקן עצמך

ובזוהר הקדוש (ח"א דף ע"ו ע"ב) יישב את כפילות הפסוק כך, אמר רבי אלעזר לך לך לעצמך, לתקן עצמך לתקן דרגה שלך. עיין שם. וכל המתעורר לטהר עצמו מסייעין לו.

"וַאֲנִישׁ לְגִי גָדוֹל וְאַבְרָכָךְ וְאַגְדִּלָּה שְׁמְךָ וְהָיָה בְּרָכָה" (יב, ב)

השומר עצמו מחטאים שומרים עליו מלמעלה

שואל רבנו יוסף חיים ע"ה (עוד יוסף חי לך לך ד"ה הנה נא ידעתי) שאלה גדולה, אברהם אבינו עוזב את ארץ כנען והולך אל ארץ מצרים מקום הרשע כמו שכתוב (להלן מב, ט) "עדות הארץ", שהיתה מקום הטומאה הכי גדולה, והולך לשם עם אשתו, ועל מה סמך אברהם, והלא אין סומכים על הנס (שבת לב.).

ומתרץ הרב על פי מעשה בשני יהודים שנסעו למדינה אחת בספינה, והם היו שני היהודים היחידים בספינה, לפתע באה עליהם רוח סערה, ואמר רב החובל שעל כן צריך לעמוד בנמל הקרוב עד שתשקוט הסערה ואז ניסע, הם הטילו עוגן בנמל של אחת הערים, וקברניט הספינה סידר כל אחד שיתאכסן באיזה בית בעיר, וכולם היו שם גויים. יהודי אחד ביום הראשון לא אכל וכן ביום השני, אבל אחר כך אכל כי כבר נהיה מסוכן, והשני התאמץ קצת יותר ולא רצה לאכול כך שלושה ימים, הבין בעל הבית שהוא יהודי, הכניס אותו בחדר למטה ואמר לו

בסוד אני יהודי כשר כמוך. והראה לו את הסכין שאין בה פגימה, ואני שוחט ומולח הכל ואל תדאג הכל כשר. היהודי הזה שמע את הדברים, ושמח ושבה אליו נפשו איך הקב"ה הביא אותו לבית של יהודי, ואכל בשמחה ובטוב לבב.

עבר שבוע שבועיים ונחה הסערה והקברניט אסף אותם ואומר אנחנו נוסעים הלאה. ושני היהודים הללו נפגשו וסיפרו אחד לשני מה שקרה עימם, ההוא אומר אי ואבוי אני אכלתי אצל גוי, ואיך הקב"ה עשה סכנת נפשות שאצטרך לאכול לא כשר ומה אעשה. אמר לו השני אני ב"ה הקב"ה הזמין אותי למקום כשר. והחבר הזה הצטער, למה הקב"ה עשה שהוא יהיה אצל גוי והשני אצל יהודי, הרי שנינו יהודים כשרים. אמר לו כשנגיע למחוז חפצינו דבר ראשון נשאל את הרב למה הקב"ה עשה לנו כך. כשהגיעו לעירם נכנסו להרב ואמרו, אנחנו יהודים, שנינו באנו בספינה אחת והיתה לנו סכנה, למה לזה הזמין יהודי כשר, ולזה הזמין גוי. אמר הרב לזה שנפל ביד הגוי, כשאתה היית בבית שלך והיית הולך לשוק לרכוש בשר, האם שאלת הבשר כשר, האם בדקת, ראית, שאלת, חקרת אם כשר או לא. וכן כשהלכת לקנות ירקות, שאלת אם הם מעושרים או לא, אלא לא שאלת ולא חקרת. אמר לו נכון, אני סמכתי על האדם שאמר שזה כשר ומעושר, אמר לו הרב חבר שלך לא היה ככה. ושאל אותו, אתה כשקנית בשר איך קנית, אמר לו אני הולך ושואל בבית דין הבשר הזה כשר או לא, ואם מעושר אני שואל וחוקר. אמר הרב, אתה כשהיית בבית לא שאלת, ולמה שהקב"ה יתעניין בך ויתן לך יהודי כשר, אם אתה לא מתעניין וחוקר. אבל חבר שלך מתעניין ולא אוכל דבר קטן וגדול אם לא עישר, ולכן כשבא לנסיון, הקב"ה עזר לו ונתן לו כשר.

וזה היה אברהם אבינו שעמד בנסיונות גדולים ובמה שהקב"ה ציוה אותו, ואמר בודאי כשאני אלך למצרים הקב"ה יעזור לי, כי אני כשהייתי בביתי עשיתי כל מה שיכולתי לעשות, וכל מעשה שבא לידי אני רגיל לבדוק ולחקור עליו קודם שהכל בסדר, אם כן אני יכול לבטוח בהקב"ה שיציל אותי ולא יארע לי תקלה. ועוד, שהיה יודע בשרה שהיא כל כך חסידה ומוסרת עצמה על טהרת הקודש על כל מצוות התורה, אם כן ודאי שהקב"ה ישמור אותה ולא יאונה לה כל רע.

מכאן אדם ילמד, שכל דבר ודבר לא יעשה כמצות אנשים מלומדה, וכל שכן בתלמוד תורה, צריך לשאול ולחקור האם המורים טובים או לא, האם ילמדו אותו יראת שמים או לא, וכמו שאמר הפסוק (מלאכי ב, ז) "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא", ואמרה הגמרא (מועד קטן יז.) "אם דומה הרב למלאך ה', יבקשו תורה מפיו, ואם

לאו, אל יבקשו תורה מפיו", ולכן בכשרות צריך לשאול ולחקור כל דבר ודבר, ואז הקב"ה יעזור לו לאדם, כי משתדל חזק מצד עצמו ומתכוון בלב שלם.

אכילתו של אברהם כנגד ע"ד אנשים

יש מדרש פליאה (מסכת סופרים כ"א ט'): "האדם הגדול בענקים", זה אכילתו של אברהם שהיה אוכל כנגד שבעים וארבעה אנשים, ולכאורה זה פלא שחז"ל משבחים את אברהם באכילתו, שהיה אוכל כנגד שבעים וארבעה אנשים. אלא אומר הגר"א (בהגהותיו למסכת סופרים שם) שהאכילה זו היא אכילה ברוחניות, וכמו שנאמר "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" (שמות כד, יא), ושם נהנו מזיו השכינה (ברכות דף יז.), והאכילה והשתיה הרוחנית פירושן עבודת ה'.

ואמר שאברהם היה גדול שקנה התקרבות לה' כנגד שבעים וארבעה אנשים שכתוב שם (שמות כד, ט) "ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל ויראו את אלקי ישראל וגו' ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו", וכנגד שבעים וארבעה אנשים אלה, היתה השגתו הרוחנית של אברהם אבינו ע"ה.

"וְאֵת לֹט בֶּן אֲחִיו" (יב, ה)

מדוע לקח אברהם עמו את לוט

צריך להבין, כאשר אברהם אבינו יצא מחרן מדוע לקח רק את לוט עמו, ואילו את כל קרוביו ומכריו עזב בארצו ובמולדתו? אלא אומר הזוהר הקדוש (ח"א דף ע"ט ע"ב): שאברהם אבינו ראה שאצל לוט ישנן שתי נשמות קדושות שצריך להציל אותן, ומי הן אותן הנשמות, האחת, של דוד המלך. והשנייה, נשמתו של האמורא, רבא. ואם כן צריך להציל אותן מיד הקליפות. שהן נמצאות אצל לוט, כי דוד המלך בא מרות המואביה אבל רבא בא מנעמה העמונית. אח"כ שהיו במערה (בראשית יט, לג) זימן להם הקדוש ברוך הוא יין ושתה לוט, ובנותיו חשבו שהעולם שמם ובאו אליו, ומאחת יצאה נעמה העמונית, ומהשנייה יצאה רות המואביה.

"וְאֵת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר - עָשׂוּ בְּחָרָן" (יב, ה)

אברהם החליף נפשות הרשעים בנשמה קדושה

ראינו בפרשה, איך אברהם אבינו זכה לזכות את הרבים, כמו שכתוב "ואת הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב, ה) וכי האדם יכול לעשות נפש או לברוא איזו בריאה בעולם, הרי אם

יתאספו כל חכמי העולם יחד, לא יכולים לברוא ולו יתוש קטן. אלא הפירוש הוא, שאברהם היה מדבר על לבם שיעזבו את עבודת האלילים שאין בהם ממש. עיניים להם ולא יראו, אזניים להם ולא ישמעו וכו', עד שהיה מכניסם תחת כנפי השכינה.

ומובא בזוהר הקדוש (שלח לך דף קס"ח ע"א) שאברהם ושרה היו מולידים נשמות קדושות, אמנם לא היו להם ילדים בפועל, אבל כל אחד שהיה עוזב את העבודת האלילים, ונכנס בו רצון להכנס תחת כנפי השכינה, והיתה לו נפש טמאה מהקליפות, היה אברהם אבינו מוציא לו את אותה הנפש הטמאה ומביא לו נשמה קדושה מהנשמות הקדושות שאברהם ושרה זכו להוליד, וזה שאמרו חז"ל שזכו להכניסם תחת כנפי השכינה.

"ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה" (יב, ו)

על כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון

במסורה (כתוב: א) ויעבור אברם בארץ, (ב) ויעבור ה' על פניו, (ג) ויעבור והנה איננו. ויתבאר על פי מה שאמר התנא באבות (פ"ד משנה כ"ב) "על כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד, ועל כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת, ועל כרחך אתה עתיד לתת דין וחשבון". וקשה מכיון שבעל כרחו נברא האדם, אם כן למה יתן דין וחשבון?

ויזבן על פי משל לעשיר אחד שהיו לו שתי בנות, אחת מכוערת מאד, ואחת קולנית ומרשעת גדולה, ומסיבה זו אין איש רוצה לקחתם. והיה היום ויבוא שדכן ויאמר לעשיר, הנה יש שני אנשים אחד סומא, ואחד חרש, יקח הסומא את הבת המכוערת, והחרש את המרשעת הקולנית. הסכים העשיר ונתן הנדוניא לשתייהן, והלכה כל אחת לבית בעלה, והיה שלום ביניהם, יען שהעיוור לא היה רואה את אשתו שהיא מכוערת, והב' החרש לא שמע את מה שאשתו מקללתו, והצליחו בבנים ובעושר רב. אחר זמן בא רופא אחד מומחה בעיר, ושמעו הולך מסוף העולם ועד סופו שאין כמוהו, וכולם הולכים אליו להתרפאות, ואלו שני האנשים, גם כן הלכו אצלו. אמר הרופא, אני ארפא אתכם בתנאי שתתנו סכום כזה כל אחד מכם, והם קבלו על עצמם וחתמו בשטר, גם הרופא ריפא אותם, והלכו כל אחד לביתו. האיש שהיה עיוור כשראה שאשתו מכוערת, כעס עליה והיו מתקוטטים תמיד, והאיש שהיה חרש, ראה שאשתו קולנית, ותמיד מקללת ומגדפת אותו, גם הוא כעס על אשתו, ובין כה וכה בא הרופא לבקש הכסף, והם אמרו לו שבשום אופן אין אנו משלמים אפילו שוה פרוטה, בטענה שלא המציא להם תרופה, אלא צרה צרורה. הרופא לקח את השטר והלך אצל הדיין והראה לו השטר, תיכף שלח

אחריהם הדיין ובאו. אמר להם מדוע אין אתם משלמים את שכרו, ענו לו, עד עכשיו שלא היו פיקחים היתה ביניהם אהבה ושלום, ועכשיו בהיפך. אמר הדיין לרופא, אתה יכול לעשות אותם כמו קודם. אמר הן. אמר לפיקחים מה אתם רוצים לשלם, או לשוב למצבכם הקודם? אמרו אנחנו רוצים להיות פיקחים, אמר להם אם כן מוכרחים אתם לשלם.

והנמשל, דבעל כרחך אתה נוצר, ובעל כרחך אתה נולד, ובעל כרחך אתה חי, אם כן לפום דינא לא היה מגיע שום עונש על חטאו, אך כיון שבעל כרחך אתה מת, אם כן לא ניחא לך להיות כבתחילה שהיית עפר מן האדמה, ורצונך להיות חי, אם כן בעל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון. וזהו שאמר התנא באבות (שם) בתחילת המשנה, "הילודים למות", שטוענים יותר טוב שימותו, אמנם "והמתים להחיות", המתים היינו בזמן שנשלם קץ חיי האדם, רוצים לחיות, אם כן ניחא להו בחיים, ועל כן צריך לתת גם דין וחשבון.

וזהו שאומר המסורה הנזכר ויעבור אברם בארץ, טוען ואומר, יותר טוב היה ש"ויעבור והנה איננו", שלא היה בא לעולם. אמנם ואבקשהו בסוף זמנו כשנתבקש למעלה ולא נמצא, בעבור שחפץ בחיי עולם הזה, אם כן שפיר קאמר "ויעבור ה' על פניו", רצונו לומר מתמלא עברה עליו ועושה עמו דין וחשבון (ליקוטי שושנים, יודי, פרשת לך לך, ירושלים תרצ"א).

"וַיֵּעַתֶּק מִשֶּׁם הָהָרָה מִקֶּדֶם לְבֵית-אֵל וַיֵּט אֶהְלֶה" (יב, ח)

בכל מקום שהגיע - היה בונה ביהמ"ד תחילה

כתב השפתי כהן על התורה, כל מקום שאברהם אבינו היה הולך, קודם כל היה מכין מקום הלימוד ובית המדרש, ובונה אהל שבו היו לומדים תורה, וכן עשו שאר האבות וכו', ומהם למדו עם ישראל במדבר. ועל זה אמר בלעם (כמדבר כד, ה) מה טובו אהליך, הם אהלי תורה, שהיה להם מקום מוכן להשתמש בקדושה ולא היו משתמשים בו חול.

"וַיֵּסַע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנֶּגְבָה" (יב, ט)

הלוך ושוב, הלוך וחסור, הלוך ונסוע, הלוך וגדל

במסורה מובא שד' פעמים נאמר בתורה "הלוך" (כתובים מלא וי"ו), א', הלוך ושוב (בראשית ח, ג). ב', הלוך וחסור (שם ח, ה). ג', הלוך ונסוע הנגבה (שם יב, ט). ד', הלוך וגדל (שם כו, יג). ורבנו יהודה מועלם היה מסביר (והובא גם בס' דרש יהודה) שמי שיש לו גסות הרוח והולך בגאווה ושררה בעולם הזה, שהוא "הלוך וגדל", הולך וחוזר לגלגול, וזה שכתוב "הלוך ושוב"

בעולם הזה. אבל מי שהוא "הלוך וחסור" במדת ענוה ושפלות, "הלוך ונסוע הנגב"ה", אותיות הג"ן ב"ה מקומו בגן עדן. וזה הרמז בפרשת המן (שמות טז, טז), זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת, עמ"ר נוטריקון עפר מים רוח שיש לו מדת ענוה (שאליה משולים עפר, מים ורוח), ואין לו מדת אש שהיא גאוה, ואל תקרי "לגלגלת" אלא "לא גלגלת", דהיינו לא יבא בגלגול. ומפי הגבורה הוא, כנאמר בפסוק, "זה הדבר אשר צוה יהוה". עוד נרמז זאת בפסוק בתהלים (עח, לט) "ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב".

עוד יש לפרש, מי שמכניס אורחים, אם "הלוך וגדל" סעודתו ואכילתו בבשר עופות ודגים, האורח מתבייש ואינו חוזר עוד פעם לביתו "הלוך ונסוע". אבל אם עושה סעודה קטנה של אורז וקטניות ומיני ירקות בבחינת "הלוך וחסור", האורח אינו מתבייש כל כך ו"הלוך ושוב" עוד פעם, וזהו ארבעה הלוך מלאים שהובאו במסורה!

עוד יש לפרש אם "הלוך וגדל" במצוות ומעשים טובים בעולם הזה, "הלוך ושוב" - הקב"ה מחזיר לו ממנו שנתן לצדקה, כמו שנאמר ויתן לך (בראשית כז, כח) יתן ויחזור ויתן. וכשם שהמילה ונתנו נקראת גם למפרע "ונתנו". דהיינו הקב"ה ישלם לו מה שנתן לצדקה. אבל אם "הלוך וחסור" ממצוות וצדקה, גם עשרו "הלוך ונסוע הנגב"ה". כמו אותן בן חסיד שהיה נותן מעשר משדהו, ורע בעיניו והיה מחסר בכל שנה ושנה, וגם הקב"ה חיסר לו, עד שנשאר לעצמו מעשר ממה שהיה נותן. (כסא רחמים, מלמד, לך לך אות ג').

עוד יש לפרש אם "הלוך וגדול" בתורה, יצר הרע ילך מאצלו, "הלוך ונסוע" לפי שאינו יכול לשלוט עליו, זהו שאמרו (סוכה נב:), אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, וכתוב, אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו' (משלי כה, כא). ואם "הלוך וחסור" יום בתורה, "הלוך ושוב" יצר הרע, כמו שאמרו חז"ל (ירושלמי פ"ט ה"ה בשם מגילת חסידים), אם תעזובי יום, ימים אעזבך.

עוד אמרו רבותינו ז"ל בגמרא ברכות (דף ו:), אמר ר' חלבו אמר רב הונא, היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה. אמר אביי לא אמרן אלא למיפק, אבל למיעל, מצוה למרהט (תרגום: לא אמרנו אלא לצאת, אבל להכנס מצוה לרוץ) שנאמר נדעה נרדפה לדעת את ה' (הושע ו, ג). והנה אדם שבא לבית הכנסת ושכח להביא ציצית או תפילין או סדור תפלה, כיצד יעשה? אם ירוץ להביא הרי אסור למרהט. ואם ילך בנחת, יפסיד קדושה וקדיש. זו כוונת ר' חלבו, אם "הלוך ושוב" לבית הכנסת. "הלוך וגדל" ילך בפסיעה גסה, מפני שהלוך ושוב שיביא תפילין או ציצית. אבל אם "הלוך ונסוע" שלא ישוב עוד והולך לדרכו, "הלוך וחסור" שאסור לפסוע פסיעה גסה, וז"ש לא אמרן אלא למיפק לגמרי, שאינו רוצה לחזור, אסור למירהט. אבל אם דעתו, לשוב

מותר. וזה שנאמר, הלך נסוע הנגבה שכרו כפול, על כל פסיעה ופסיעה נותן לו הקב"ה שכר בגן עדן. והרמז הנגב"ה אותיות הג"ן ב"ה, שהוא כמו פרדס לצדיקים "גן", ומאסר לרשעים "נגב".

"וַיֵּרְאוּ אֶת־הַ שְׂרֵי פְרַעְה וַיַּהֲלִלוּ אֶת־הָ אֱלֹ-פְרַעְה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרַעְה" (יב, טו)

פניה של שרה כחמה זורחת

כיון שהגיעו אברהם ושרה למצרים ועמדו על היאור, ראה אברהם אבינו בבואה של שרה בנהר כחמה זורחת, מכאן שנו חכמים שכל הנשים בפני שרה כקוף בפני אדם. (תנחומא לך לך סימן ה').

שרה היתה מלכה במצרים ששה חדשים

בדרשות חתם סופר (ח"א דף צ"ד טור ג', ד"ה נחזור) כתב דבר חידוש נפלא מאד בשם הרמב"ן ז"ל, ששרה אמנו שהתה בבית פרעה במשך ששה חדשים, והיתה אז מלכה במצרים, ולאחר ששה חדשים נתנגע פרעה בנגעים גדולים, ובעל כרחו החזיר את שרה לאברהם אבינו. **ודברים** דומים איתא במדרש תנחומא הישן (סימן כ"ז), שכאשר נלקחה שרה לבית אבימלך מלך גרר, "נטל לבוש מלכות והלבישה ועשאה מטרונה. למה, שלא יתבע אותה אדם בעולם, אלא יהיו שומעין שהיא מלכה ומתייראין לתבוע אותה". וכן איתא במדרש בראשית רבה (פרשה נ"ב סי' י"ב) ובפירוש המיוחס לרש"י על המדרש שם, עיין שם.

"וּלְאֶבְרָם הִיטִיב בְּעַבְדָּהּ" (יב, טז)

אין הברכה מצויה בבית אלא בזכות האשה

ככתוב בגמרא (בבא מציעא נט.). אמר רבי חלבו, לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין הברכה מצויה בבית אלא בזכות האשה. והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו. וזה מרומזו כאן בפסוק "ולאברם הטיב בעבדה" השם הטיב עם אברם בזכות שרה.

"וַיְהִי-רִיב וְגו' וַיֹּאמֶר אֶבְרָם אֶל-לֹט אֶל-נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רְעִי וּבֵין רְעִיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אֲחִים אָנַחְנוּ" (יג, ז-ח)

לא להחזיק במחלוקת כלל

המפרשים אומרים (הרב חיד"א בפני דוד פרשת בראשית סי' כ"א), "ויהי ריב", "ריב" זה זכר, ואחר כך כתוב "אל נא תהי מריבה" - לשון נקבה, ומהו שינוי הלשון? אלא מכאן ילמד

האדם כמה קשה המחלוקת, שמנקודה אחת קטנה אחר כך פורצת הרבה, ומזכר נהיה נקבה, ונקבה מולידה ויולדת בנים ובני בנים ונהיה יותר חזק הריב. כך אמר אברם ללוט, כעת התחיל להיות "ריב" שהוא לשון זכר, שזכר אינו מתעבר. אם אחד מאיתנו טוען טענה כל שהיא על חבירו, וחבירו שותק ומקבל את הדברים ואינו משיב עליהם, לא תפרוץ מריבה ביניהם. אבל כאשר ראה אברהם שנעשה "מריבה" וזה טוען וכנגדו משיב לו, אמר ללוט בבקשה "הפרד נא מעלי" וכו' אינני חפץ להיות באוירה של מריבה בשום אופן. ולכן כשיש מחלוקת כבר בהתחלה ישבור אותה. והוא לפי מה שאמרו (סנהדרין ז.) האי תגרא, דמיא לצינורא דבידקא דמיא, כיון דרווח רווח. פירוש, כשהנהר מתפשט לשדות שסביביו, אם אינו סוכרו הוא מתרחב ושוב אינו יכול לסתמו, כך הריב, אם האדם אינו בולמו מיד בתחילתו הוא מתרחב.

ובזה פירשו המפרשים מאמרם (ויקרא רבה פרשה א' סי' ו') "דעת קנית, מה חסרת, דעת חסרת מה קנית" והנה ההבדל בין המילים ריב למריבה, הוא באותיות "מה" שהן האות הראשונה והאחרונה של מלת מריבה. וזהו שאמרו דעת קנית "מה" חסרת, רצה לומר, מי שיש לו דעת ובולם את עצמו, ולא יתן לריב להתפשט להיות מריבה חס ושלום, כי לא מכניס אותיות מ"ה בתוך הריב שיעשה על ידי זה מריבה. אבל אם חס ושלום דעת חסרת "מה" קנית, ואז לוקח את אותיות מ"ה ומוסיף אותן למילה ריב ונעשה מריבה. וזה שנאמר "תולה ארץ על בלי-מה" השם מקיים את העולם על מי שאינו מוסיף את המ"ה.

וזה נרמז בתיבת "מחלוקת" כי אותיותיה מראות איך היא מתפרצת, מ' - כל האות סגורה, רק סדק קטן פתוח במ', כך המחלוקת מתחילה מהקצה הקטן. אחר כך נהיה ח' - שכבר פתוח למטה הכל, ואחרי ח' לא נגמר ומגיע ל' - שהאש עולה ועולה ונהיה עוד יותר פרצה, ואחר כך מוריד אותו לשאול תחתית - שלאות ק' יש רגל שיורדת למטה, ואחר כך מגיעה האות ת' - שלה אין יסוד אחד, אלא יש לה כבר שני יסודות, המחלוקת נהיית קבועה, אבל אם היה חכם יכול היה להשקיט את המריבה ברגע!

והעצה לכך, שאם למשל הוא שומע דבר מבנו על השכן שעשה לו דבר מה, לא ילך מיד לצעוק עליו, שכך הוא מעורר יותר את המריבה ובקלות המחלוקת תתלקח יותר, אלא ישתוק ורק לאחר זמן יכול לגשת אל השכן ולהעיר לו בניחותא, וכך הכל יבוא על מקומו בשלום.

והשלום זה דבר גדול, שאם ישראל בשלום לא יכולים עליהם, וכמו שכתוב באחאב (ויקרא רבה פרשה כ"ו סי' ב') שאף על פי שעבדו עבודה זרה, כיון שהיו באחדות היה מנצח

במלחמה, כי היתה אהבה ואחוה בין כולם - וזה מראה כמה האחדות חשובה! אבל מחברה רעה צריך להתרחק, שהרי אברהם תיכף כשמצא הזדמנות אמר ללוט שילך, כדי שלא תהא מריבה ביני לבינך.

"וַיֹּאמֶר אֲבֹרָם אֶל-לוֹט אֶל-נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רַעֲיָךְ כִּי-אֲנָשִׁים אֲחִים אֲנַחְנוּ" (יג, ח)

אברם דא יצה"ט לוט היינו יצה"ר. אל נא תהי מריבה ביני ובינך

יובן על פי מה שכתב בזהר הקדוש (ח"א דף פ' ע"ב וזהר חדש דף מ"א ע"א) אברם דא יצר הטוב, לוט היינו יצר הרע. עיין שם. אל נא תהי מריבה ביני ובינך, רצונו לומר אנחנו היצר הטוב והיצר הרע, יושבים במקום אחד בגוף אחד, כאיש שיש לו שתי נשים. ועל דרך זו יש לרמוז בהמשך הפסוק, בין רַעֲיָךְ ובין רַעֲיָךְ, רע"י אותיות יע"ר, העולם הזה דומה ליער שיש בו הרבה אילנות, מינים ממינים שונים ופירות הרבה. יש פרי שמתוק באכילתו, אבל סופו מר שמביא לידי מחלות. וכן היצר הרע, מפתה לתענוגות וסופם ייסורים וגהינם. ויש אילן שפריו מר בטעמו, אבל מביא תועלת לאוכלו, וכך היצר הטוב, מונע את האדם מכמה הנאות שהן לרגע אחד, אבל סופו אושר ושלווה ומנוחת הנפש, וזהו שנאמר באיוב (ח, ז) והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד, וכן זה מה שכתוב חכם עיניו בראשו (קהלת ב, יד), רצונו לומר, צופה מראשו עד סופו, וכתוב ותשחק ליום אחרון (משלי לא, כה).

משל למה הדבר דומה, לשני בני אדם חכם וכסיל שהיו הולכים בדרך והגיעו ליער, והיו בין עצי היער ב' אילנות, האחד פריו מר והשני פריו מתוק. וטבעו של הראשון היה כך, פריו מר כלענה בתחלתו ואחר זמן ששותה מים יהיה לו רפואה בסופו. והאילן השני פריו מתוק בתחלתו ואחר זמן ששותה מים יהיו לאדם כאבי ראש ובטן. וידוע שמיני מתיקה מצמיאים את האדם למים יותר מפירות שהם מרים. החכם לקח מפירות האילן המר ואכל, ולקח גם צידה לדרך, והכסיל לקח פירות מתוקים ואכל ונתן בחיקו לדרך. אמר לו החכם לכסיל זה הפרי אינו טוב, מר בסופו כשתלך בדרך תצמא למים, תשתה ויהיו לך חולאים רעים וכאבי ראש ובטן, ולא שם לבו לדבריו וחשב בדעתו בהפך, זה שלי מתוק ושלך שהוא מר אינו טוב. וכשהגיעו למלון צמאו למים ושתו מים ובא לו לכסיל כאב בטן וכאב ראש, והיה צועק שיעשו לו רפואה, ואמרו לו צריך לחזור ולאכול מן הפירות המרים כמו שעשה החכם, וראו שהחכם יש לו מן הפירות האלו ורצו לקנות ממנו ולא רצה למכור.

והנמשל, צדיק ורשע באים לעולם הזה שנקרא "יער" שיש בו שני אילנות, דהיינו יצר הרע ויצר הטוב. והצדיק נזהר מגזל ומחמס ומשבועת שוא ואוכל מיגיע כפיו, וממית עצמו על דברי תורה, אדם כי ימות באוהל, ובזיעת אפך תאכל לחם, אוכל הצדיק מאילן שפריו מר בתחלתו, אבל מתוק בסופו לעולם הבא. ואילו הרשע, אוהב גזל וגנבה, שוחד ליצנות חניפות שקר ושבועת שוא, פרוי מתוק בראשיתו ומר בסופו בעולם הבא. ומי שמוכיח אותו אינו מקבל. ואומר ראיתי רשע עריץ ומתערה כאזרח רענן (תהלים לו, לה), ואילו יש צדיקים שאין להם לחם לאכול, כגון ר' חנינא ור' פדת, צדיק ורע לו. אבל להיפך רואים ברשע וטוב לו, וכן הוא אומר, מדוע דרך רשעים צלחה (ירמיה יב, א), וכתוב יחילו דרכיו בכל עת (תהלים י, ה). וכשיגיעו שניהם לעולם הבא שואלים להם בבית דין של מעלה, קבעת עתים לתורה (שבת לא.) שנקראת מים (ב"ק דף יז.), כדכתיב הוי כל צמא לכו למים (ישעיה נה, א). ועל כן כתיב, פוטר מים ראשית מדון (משלי יז, יג), דרך רמז, הפוטר עצמו ממים, היא התורה, היא לו תחילת מדון, ויבואו לו כאב ראש וכאב לב. שתחילת התורה וסופה הוא אותיות ל"ב, ב"ת, בראשית. למ"ד, לעיני כל ישראל, ועונשין אותו בדין קשה, ואומרים לו שהוא צריך לחזור בגלגול. אבל לצדיק אומרים יבא שלום ינוחו על משכבותם (שבת קנב:), וכל מה שצועק הרשע אינם מקשיבים לו, כמו שנאמר אין שלטון ביום המות (קהלת ח, ח).

וזה שאמר אל נא תהי מריבה ביני ובינך, ובין רע"י ובין רע"ך, דכתיב ואהבת לרע"ך כמוך (ויקרא יט, יח), כי אנשים אחים אנחנו, כולנו בני איש אחד נחנו, הדא הוא דכתיב, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. (כסא רחמים מלמד, כאן, אות ה').

"אם-הַשְּׂמַאל וְאִימָנָה וְאִם-הַיְמִין וְאִשְׁמְאִילָה" (יג, ט)

עשר בשביל שתתעשר

אפשר לבאר את הפסוק הזה על מצות הצדקה, דאיתא בגמ' (כתובות סו:) "מלח ממון חסר", ופירש רש"י, "מליחת הממון" היא משל לשמירת הממון, שהרוצה לשמר ממנו עליו ל"חסרו" בנתינת צדקה, שהנותן צדקה ממנו הולך ומתרבה, ואמרו עשר תעשר (דברים יד, כב), עשר בשביל שתתעשר (שבת קיט.), "עשר" - הנקודה שעל האות ש' בשמאל, "תתעשר" - הנקודה בימין, וזו פירוש הפסוק "אם השמאל" - אם אתה הולך בשמאל, שאתה שם את הנקודה בשמאל ואתה מעשר ונותן לצדקה, "ואימנה" - הקב"ה אומר אני אלך כמוך בימין ואני אעשה את השין לשין ותהיה לעשיר, אבל אם אתה הולך בימין - שאתה רוצה להתעשר אני

אלך בשמאל ואני אעשר ואפחות מהממון שלך. על האדם לדעת שאת הממון ה' נתן לו בשביל שיעשה מצוות ובפרט לתת לתורה ולישיבות!

"וַיֵּאָהֶל אֲבָרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֶלְנֵי מִקְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיִּבֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה" (יג, יח)

בית הכנסת של אברהם אבינו

בחברון עיר האבות תובב"א ישנו בית כנסת הנקרא, בית הכנסת "אברהם אבינו", על שם מעשה פלאי שאירע שם ביום הכיפורים, כאשר מסופר בספר עמק המלך (הקדמה שליית פרק עשירי), וכך היה המעשה:

היו תקופות שדרו בעיר חברון רק עדה קטנה מאד, ואנשים בה מעט, ולא תמיד היו להם עשרה אנשים להתפלל בציבור במנין, רק בשבתות ובימים טובים היו מתקבצים לשם מן הכפרים הקרובים להתפלל במנין, ואנשי חברון היו אנשי מעלה.

פעם אחת בערב יום הכיפורים לא היו בחברון אלא רק תשעה אנשים, והמתינו על בני הכפרים שיבואו להתפלל ולא בא אף אחד מהם, כי הלכו כולם לירושלים עיה"ק תובב"א שהיא סמוכה מהלך רביע יום, והיו בצער גדול מזה שיצטרכו להתפלל ביום הכיפורים בלא מנין, ובכו הרבה, והשמש כבר נסתה לשקוע.

ויהי הם נושאים את עיניהם, והנה איש זקן בא מרחוק ושמחו כנגדו שמחה גדולה, וכשבא אליהם נתנו לפניו לאכול סעודה המפסקת, ובירך אותם ואמר שכבר אכל בדרך, ובכן התפללו ביום הקדוש במנין, וכיבדו את הזקן כבוד גדול.

במוצאי יום הכפורים, התחילו להתדיין זה עם זה מי מהם יזכה לארחו, כי כל אחד רצה להביא את האורח לביתו, ונתפשרו להפיל גורל, ונפל הגורל על החזן, שהיה איש חסיד והגיד נפלאות בחלומות וחזיוני לילה, והלך החזן לביתו והאורח אחריו. כשהגיע החזן סמוך לביתו פנה לאחוריו כדי לכבד את האורח שיכנס ראשון לביתו, וירא והנה איננו, ובקשו אותו בחצרות ולא מצאוהו, והיו כולם בצער גדול, כי חשבו שהלך בלילה לדרכו שלא רצה ליהנות מהם.

באותו הלילה בא אותו זקן אל החזן בחלומו, ואמר לו שהוא היה אברהם אבינו ע"ה שבא אליהם להשלים המנין, כי ראה אותם בצער גדול על כך שיתפללו בלא מנין, ושמחו שמחה גדולה, וברכו את ה' הגדול כי הפליא לעשות עמהם.

"ברע מלך סדום" (יד, ב)

הקב"ה הפך שמו אחר הפיכת סדום ועמורה

הגאון ר' יהונתן אייבשיץ (מפראג), כבר בילדותו היה מופלג בחריפותו. וכאשר למד חומש, הפליא את כולם בשכלו החריף, ועל כל שאלה שנשאל היה עונה תשובה חריפה. לאחר שלימד רבו את פרשת לך-לך בכיתה על מלחמת המלכים בעמק ים המלח, שאל מנהל הת"ת את יהונתן הקטן, אמור נא את שמו של מלך סדום, ענה לו כתוב מפורש - "ברע מלך סדום". התחכם המנהל ושאל, הלא כתוב בסידור התפילה בסדר הקטורת "מלך סדומית רבע" (ובאמת כתיב מלח אלא רצה המנהל לבלבלו), אך יהונתן לא התבלבל והשיב, בתחילה היה שמו של מלך סדום "ברע" וכמו שנאמר בתורה, אלא שאחרי שהפך הקב"ה את סדום ועמורה נהפך גם שמו של המלך מ- "ברע" לרבע.

"וַיִּקְחוּ אֶת-לוֹט וְאֶת-רְכֻשׁוֹ בֶּן-אָחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסֹדֹם" (יד, יב)

ניצוצות של רבא בתוך לוט

יש לדקדק על הכתוב "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברהם", וכי "רכושו" של לוט הוא-בן אחי אברהם, מדויק יותר היה לכתוב "ויקחו את לוט בן אחי אברהם ואת רכושו".

כתב רבנו האר"י ז"ל בס' לקוטי תורה (כאן) וזה לשונו: "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברהם, כבר הודעתך איך רבא האמורא נמשך נשמתו משורש דנעמה העמונית בת לוט, וזהו ואת כל רכושו בן אחי ראשי תיבות רבא, וכאשר הקליפות שבו את לוט, גם את נשמת רבא שבו עמו, עד שיצאה נעמה העמונית ויצא ממנה רבא". עכ"ל.

וכך גם מובא בספר "חסד לאברהם" (מעין ה' נהר כ"ג כ"ה) בזה הלשון, ודע כי רבא האמורא נמשך משורש נעמה העמונית בת לוט, כי כאשר הקליפות שבו את לוט גם את נשמת רבא שבו עמהם, עד שיצאת נעמה העמונית בת לוט ויצא רבא, וזו שאמרו ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחיו ראשי תיבות ורבא. וכן בלעדי רק אשר אכלו הנערים ראשי תיבות רבא. עכ"ל.

המגלה עמוקות (סוף פרשת לך לך) מוסיף, כמו שלא היו יכולים ישראל לקבל תורה שבכתב עד אחר גלות מצרים, כן לא יכלו ישראל להשלים תורה שבעל פה, עד שהיו בבבל, שם נגמר תלמוד רב אשי, ולכן מיד אחר ירידת אברהם למצרים שהיתה עבור תורה שבכתב,

מוזכר בתורה עניין ארבעה מלכים שהיו בעמק המלך על בבל שהיא עמוקה ואמרפל הוא מלך בבל, שם זכו ישראל לקבל תורה שבעל פה.

וזה סוד שרמזו בזו הפרשה בהריגת המלכים, ויקחו את לוט ואת כל רכושו - בן אחי אברם (בראשית יד, יד), שכתב האר"י ז"ל שהוא ראשי תיבות רב"א, שבאותו פרק נתכונן אברהם להוציא ניצוצות של רבא שהיו תקועים בלוט. וקשה מה ענינו לכאן, אבל לדידינו ניחא שבזו המלחמה היה מתעסק אברהם להוציא ניצוצות של תורה שבעל פה שזכו ישראל בימי אביי ורבא שהיו בבבל.

וכתב בס' שבילי פנחס, שיש בהקדמות אלה לפתוח שער להתבונן בכמה מאמרים של רבא בש"ס. במסכת יבמות (עז). דרש רבא, מאי דכתיב פתחת למוסרי, אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם שני מוסרות שהיו עלי פתחתם, רות המואביה ונעמה העמונית. ויש לומר שדוקא רבא דרש דרוש זה, על פי דברי הזוהר (ח"א דף ע"ט ע"א) על הכתוב "ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו", ושואל הזוהר, מה ראה אברהם לחבר אליו את לוט ומתרץ "אלא משום שראה ברוח הקודש שעתיד לצאת ממנו דוד המלך". מבואר מזה שנשמתו של דוד המלך היתה טמונה אצל לוט בסדום, ולפי מה שלמדנו מדברי האר"י ז"ל, הרי שגם נשמתו של רבא היתה טמונה אצל לוט בסדום.

ויראה לבאר את הקשר בין שתי נשמות קדושות אלו, על פי הזוהר הקדוש (ח"ג דף ש"ב), כי דוד המלך היה מרכבה למידת מלכות שהיא התורה שבעל פה, כמבואר בפתח אליהו (תיקוני הזוהר דף י"ז ע"א) מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. עד כמה גדול כוחו של דוד המלך בתורה שבעל פה, יש ללמוד ממה שדרשו חז"ל (סנהדרין צג). על הכתוב, "ויען אחד הנערים ויאמר, הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי, יודע נגן וגיבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו". ומפרשת הגמרא, "יודע נגן, שיועד לישאל. גיבור, שיועד להשיב. איש מלחמה, שיועד לישא וליתן במלחמתה של תורה. ונבון דבר, שמבין דבר מתוך דבר. ואיש תואר, שמראה פנים בהלכה, וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום".

ונמצינו למדים מדברי המגלה עמוקות, כי בצאת אברהם אבינו למלחמה להציל את לוט, היתה כוונתו להציל גם את נשמת רבא שהוא היסוד של תורה שבעל פה בבחינת "הויות דאביי ורבא". הרי מבואר הקשר בין שתי הנשמות הקדושות, של דוד המלך ורבא, שהיו טמונות אצל לוט בסדום, ששניהם בבחינת תורה שבעל פה.

והנה, שנינו בגמרא (מגילה ז:), "אמר רבא, מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". בספר "שתי ידות" לחזקוני (תצוה) העיר על כך דבר נפלא, כי כאשר נתבונן נראה, שלפני רבא לא מצינו חובה זו לבסומי בפוריא, לא במשנה ולא בברייתא לא בבבלי ולא בירושלמי, וצריך להבין למה זכה רבא לגלות דין זה. ועוד מצינו חידוש דין שחידש רבא בקשר ליין בגמרא (ברכות לה:): "רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה טפי".

וצריך להבין מדוע נתעסק דוקא רבא בדינים השייכים ליין? ונראה לבאר על פי דברי האריז"ל (הנ"ל), שנשמת רבא היתה טמונה בלוט, והנה בני עמון יצאו מלוט ובתו הצעירה, על ידי שנשתכר לוט ביין, ואמרו חז"ל במדרש (ילקוט שמעוני וירא סוף רמז פה), "מנין היה להן יין במערה? אמר רבי יהודה ברבי סימון, נעשה להן מעין דוגמא של עולם הבא". הרי שהזמין להן הקב"ה יין שתתגלה נשמת רבא, לכן כדי לתקן את אותו יין שממנו נתגלה, זכה דוקא רבא לחדש דינים בקשר לשתיית יין של מצווה.

ויש להוסיף טעם לשבח, שנשמת רבא נתגלתה בעולם על ידי יין, על פי מה שלמדנו מדברי ה"מגלה עמוקות" (הנ"ל) שנשמת רבא היא בבחינת תורה שבעל פה.

והנה מבואר בזהר הקדוש (עקב דף רע"א) על הכתוב (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי, לכו לחמו בלחמי - דא אורייתא דבכתב, ושתו ביין מסכתי - דא יינא דאורייתא שבעל פה". ומכיון שרבא הוא בבחינת תורה שבעל פה, לכן סיבב הקב"ה מסבב כל הסיבות, שנשמת רבא נתגלתה בעולם על ידי היין שרומז לתורה שבעל פה.

והנה, מצינו בשבת (דף פה.) מימרא נוספת של רבא, על הכתוב ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יט, יז) מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית... אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קימו וקבלו היהודים (אסתר ט, כז), קיימו מה שקיבלו כבר. ובמדרש תנחומא (נח סימן ג') ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להם מקבלים אתם את התורה, ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע... אלא אמר להם על התורה שבעל פה... והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה". היוצא לנו מזה, שכפיית ההר כגיגית היתה על תורה שבעל פה. נמצא, שמה שאמר רבא "אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש", כוונתו שקיבלו מאהבה תורה שבעל פה.

ובספר פרי צדיק (שמות פורים אות ב') מבאר בזה הטעם שקבעו חז"ל בפורים לעשות אותם ימי משתה ושמחה בשתיית יין, על פי המבואר בזהר הקדוש (ח"ג דף רע"א ע"ב) "ושתו

ביין מסכתי, דא יינא דאורייתא דבעל פה", לכן תקנו חז"ל לשנות יין בפורים, ורמז על מה שקבלו ישראל מאהבה תורה שבעל פה. מעתה מבואר היטב, שדוקא רבא שנתגלה בעולם על ידי שתיית היין שהוא בבחינת תורה שבעל פה, הנה הוא דרש בגמרא "הדר קבלוה בימי אחשורוש", שקיבלו את התורה שבעל פה, והוא גילה גם את הדין "מיחייב איניש לבסומי בפוריא", שיתבסם ביין הרומז לתורה שבעל פה, שקיבלו בפורים. באופן שהכל עולה בקנה אחד, לשורש נשמת רבא, שנתגלה בעולם על ידי שתיית היין בבחינת תורה שבעל פה.

"וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבְּחָה אֲחִיו וַיֵּרָק אֶת-חֲנִיכָיו לְיַדֵּי בֵיתוֹ שְׂמֹנָה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד-דָּךְ" (יד, יד)

הצלת לוט היא הצלת מלכות בית דוד

בענין הצלת לוט, יש בזה סודות גדולים ודברים נעלמים ונשגבים וכפי שאמר האדמו"ר מקאמרנא על כל פרשיות החורף, שהכל עטוף במעיל עב ובפרווה, כלומר כל הסיפורים המופיעים בו, הם רק מעטפת חיצונית כאירועים היסטוריים בלבד, אבל בפנימיותם יש סודות גדולים.

וכך האדמו"ר מדינוב באגרא דכלה (לך לך פרשה ט"ו) מבאר שבפרשה מסופר על כדרלעומר והמלכים אשר אתו שנצחו את אויביהם למרות שהאויבים היו חמשה מלכים, ואילו כדרלעומר וכו' היו ארבעה מלכים, מפאת גבורתם נצחו ולמרות חזקם נצחם אברהם אבינו ע"ה, לאחר שמסר עצמו להציל את לוט.

ודע לך, שמלחמה זו היא לא כמו שחושבים סתם מלחמה, ולא סתם מוסר אברהם אבינו את עצמו ומורז את חניכיו, אלא צריך לדעת כי היא מלחמה של הקדושה עם הסטרא אחרא, והצלת לוט היא הצלת מלכות בית דוד ומשיח צדקנו, שהרי מלוט באה רות המואביה והדברים מופלאים.

ויובן על פי מה שכתב הרמב"ן (פ' י"ד פסוק א') שארבעה מלכים אלו הם שורש של ארבע מלכיות שעם ישראל סבלו מהם בגלות והם בבל פרס, יון, אדום, כשם שהם נלחמו עם אברהם אבינו ע"ה, כן ילחמו עם בניו של אברהם אבינו לכלותם. וכשם שאברהם אבינו נצחם, כן מלך המשיח ינצח את כל המציקים לעם ישראל בסוף הימים. ועיין עוד באגרא דכלה (ד"ה שתים ד"ה ויבוא וישמע).

"וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבְּחָה אֲחִיו וַיִּרְק אֶת-חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנָה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד-דָּן" (יד, יד)

הנשמה שבגוף והיצר הרע שנשבה בין החובות הגדולים

בזוהר הקדוש (ח"א דף ה' ע"ב) דרשו, "וישמע אברהם", זו הנשמה שנשארת בטהרה בגוף. "כי נשבה אחיו", זה יצר הרע שנשבה בין החייבים האלה בחובות גדולים. "וירק את חניכיו", אלה הם הצדיקים שלומדים תורה, שהם איברי הגוף זריזים ללכת בדרכי הגוף. "וירדוף עד דן" רדף אחריהם והודיע להם דיני עולם הבא ועונש גהינם, ולא ישן ביום ובלילה עד שהוכיח לאותן חייבין והחזיר אותם בתשובה לגבי הקדוש ברוך הוא.

"וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-סֹדֶם אֶל-אַבְרָם תֵּן-לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְכָּשׁ קַח-לָךְ" (יד, כא)

אברהם רצה רק נשמות קדושות ולא גשמיות

אומר הזוהר הקדוש (זוהר חדש דף מ"ב, ע"ב) מלך סדום דא ס"מ, כי הוא היצר הרע, ואמר לאברהם "תן לי הנפש", אל תעשה נפשות לא שלך ולא של אחרים ותכניס אותן תחת כנפי השכינה, אלא תשאיר אותן ברשותי, ואתה "קח את הרכוש" הם עניני העולם הזה ותאווות וכל הענינים הגשמיים. ואברהם אבינו ע"ה אמר בשום אופן, "הרמתי ידי אל ה' אל עליון, אם מחוט ועד שרוך נעל", אינני חפץ בתענוגי העולם הזה כלל, אלא אך ורק בעסקי הנשמות להכניסן תחת כנפי השכינה.

"וְהָאֵמֶן בַּה' וַיַּחֲשֹׁבָהּ לוֹ צִדְקָה" (טו, ו)

אין יאוש כלל אצל איש יהודי, והשי"ת יכול לעזור בכל ענין

רבינו ניסים גאון מביא (בספרו ספר מעשיות, ד"ה אמרו חכמינו) מעשה שהיה בימי קדם באחד מעשירי היהודים, יום אחד התבונן העשיר בעצמו - הרי סוף כל אדם למיתה, ומה יישאר לי מכל עושרי ומרוב נכסי, הלא לא אקח עמי אלי קבר אפילו פרוטה אחת גרידא, נתייעץ עם יועציו וכה אמרו לו - חלק מממונך לעניים, ואז יהא זכות הממון לעלמא דאתא, אך הוא נשבע, 'לא אתן מממוני כי אם למי שנתיימש ממצבו', והחל לתור ברחובה של עיר אחר איש שכבר הגיע לידי ייאוש, בכדי להעניק לו סכום נכבד ביותר ולהפכו לאיש עשיר בין רגע. כל חיפושיו אחר ה'מיואש' לא הועילו לו, כי כל עני שמצא סמך על איזה משען ומשענה, זה על דודו וזה על רעהו וכו'... עד שמצא מחוץ לעיר עני אחד היושב באשפתות המתכסה בבלויי סחבות ומחפש מה יאכל, שמח העשיר בלבו ואמר לעצמו, הנה בוודאי זה האיש לאחר יאוש הוא,

ונתן לו מאה דינרים, ויתמה העני מדוע נתת לי סכום גדול כזה יותר משאר עניי העיר, ויאמר לו כי נשבעתי שלא אתן כי אם לעני המיואש, מיד זעק עליו העני, "הכסיל והטיפש מתייאש משוב העולם, אך אני מבטחי בה' אלוקי - כמו שנאמר (תהלים קיג, ז) 'מאשפות ירים אביון', ואין מעצור לה' להושיעני ולהעשירני", ונוכח העשיר לראות שלעולם לא ימצא מיואש לתת לו כל כספו, אמר העשיר אלך ואטמין מעותיי בבית הקברות עם המתים שכבר נתיאשו מהאי עלמא, וכן עשה.

לימים נהפך הגלגל על אותו עשיר, ונעשה לעני מרוד המחזר על הפתחים, עד שזוכר מהסכום האדיר אשר הטמין בבית הקברות, וילך ויחפור שם, תוך כדי חפירותיו מצאווה שוטרי העיר ולקחוהו אל שר העיר, בבואו לפני שר העיר סיפר לו ה'יורד' את כל דבר המעשה אשר הוא בעצמו הטמין את הממון, וכן תיאר את מזלו שנהפך עליו, ועל כן חפר בבית החיים ברצונו לשוב ליטול את הממון אשר יעמידנו על רגליו כבתחילה.

אמר לו שר העיר ואמר לו, התכירני, ויאמר לו היאך יכיר העבד את אדוניו, אמר לו השר אני הוא העני שמצאת באותו יום נוכר באשפה, ועתה תראה היאך עליתי לגדולה... הוא הדבר אשר אמרתי לך שכל מבטחי ותקוותי היא אך ורק בה' אלוקי, ועתה ראה עד כמה הרווחתי בזכות אמונתי ובטחוני בהשי"ת.

תכלית האמונה להאמין בכל מצב יהיה מה שיהיה שהבל בא בגזירת המקום ו'אין מקרה בעולם'

ידוע המאמר בשם הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע על הפסוק (תהלים קטז, ז) 'שובי נפשי למנוחכי כי ה' גמל עליכי', בדרך משל, לחולה שעומד לפני ניתוח מסובך, וכולו דואג וחרד, אבל כשנכנס לחדר ניתוח ראה שהרופא הראשי זה אביו - מיד נרגע, שהרי 'רחמי האב על הבן' ובוודאי יעשה את כל הנצרך לבנו כראוי על צד היותר טוב. וזהו אומרו 'שובי נפשי למנוחכי' - תנוח דעתך ויסורו דאגותיך 'כי ה' גמל עליכי' - כי זה המתעסק כך הוא אביו שבשמים, ולא יוניחך אף לרגע אחד ח"ו (כן כתב בספר אמונה עד בא השמש עמוד ל).

"וְהָיָה אִימָה חֶשְׁכָּה גְדֹלָה נִפְלֶתָ עָלָיו" (טו, יב)

כל ד' גלויות נרמזו בברית בין הבתרים

גלויות עם ישראל (אחרי גלות מצרים) הן ארבעה: בבל, מדי, יון ואדום. חז"ל אמרו שבברית בין הבתרים נרמזו כל הגלויות שעברו על עם ישראל עד הגאולה השלמה, וכמבואר במדרש

רבה (לך לך פרשה מד סי' יז), "אימה" - זו בבל, "חשיכה" - זו מדי, "גדולה" - זו יון, "נופלת עליו" - זו אדום. ובפרקי דרבי אליעזר (פרק כ"ח) מבואר שכל הגלויות נרמזות גם בבעלי החיים שביתר אברהם, "עגלה משולשת" - זו מלכות אדום, "ועז משולשת" - זו מלכות יון, "ואיל משולש" - זו מלכות מדי, "ותור" - אלו בני ישמעאל. ומבואר שם שאברהם ביתר את הבהמות הללו כדי להחלישן, ו"הגוזל" - רמז לעם ישראל, ולכן אברהם לא ביתרו, ואילו ה"עז" רומז למשיח בן דוד, ירד עליהם העיט לאבדם ולפזרם מן העולם, אברהם היה עומד ומניף עליהם בסודרים, שלא ימשול בהם העיט "עד הערב", "הערב" רמז לזמן הגאולה שהוא ערב שכבר הגיע.

"וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לְבֹאֹא וַתִּרְדָּמָה נִפְלָה עַל-אַבְרָם וְהָיָה אֵימָה חֲשִׁיכָה גְדֹלָה נִפְלֶתָ עָלָיו"
(טו, יב)

ענין ברית בין הבתרים

כתב מרן ראש הישיבה הרב יהודה צדקה זצ"ל בספרו "קול יהודה" (פרשת לך לך), הנה הפסוקים הללו צריכים הרבה התבוננות. אנחנו רגילים לומר אותם בנשימה אחת בבית הכנסת, ואין אנו מתבוננים בהם ואין אנו יודעים מה צפון בהם. יש כאן פסק דין קשה ונורא על אומה שלמה שטרם נולדה, עבדות ועינוי ארבע מאות שנה! מה קרה פה, היתכן?! מה חטאו ומה פשעו?! גם יש להבין מה ענין של "ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו", ודרשו חז"ל (עיין רש"י) אלו ארבע גלויות, האם כך כורתים ברית, מנהגו של עולם כשכורתים ברית, שכל אחד מבטיח עזרה לחבירו, וכאן אנו רואים אימה וחשיכה וגלויות ועבדות ועינוי וממשיך הפסוק, "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה".

גם הפליאה על אברהם אבינו הרחמן, כיצד קיבל זאת בשלוות נפש, איך לא ניסה אפילו להמתיק את הגזירה, אותו אברהם אבינו שרק אתמול כששמע שהקב"ה רוצה להפוך את סדום, עמד במלא קומתו להגן עליהם. למרות שידע שאנשי "סדום רעים וחטאים לה' מאד", בכל זאת ניסה להמליץ עליהם בכל מיני סניגוריא, אולי ימצאון חמשים, אולי ארבעים, או שלשים וכו', וכאן שתק ולא דיבר מאומה. היתכן?!

ועוד יותר יש לתמוה על מה שמסיים הכתוב "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", איזה פיוס הוא זה, אם אומרים לאדם נכה את בנך מכות גדולות ואחר כך נשלם לו סכום גדול, האם יסכים לכך, איזה אבא יסכים לדבר שכזה, היש לך עלבון גדול מזה. ולמרביית הפלא, דברים

אלו לא היו סתם דברים בעלמא, אלא דברים שהתגשמו למעשה. על כן, כל התמונה הזו דורשת מאיתנו את ביאורה.

ובכן, כדי לעמוד על טיבן של דברים, עלינו להמשיך ולהתבונן עוד יותר על תולדות אבותינו הקדושים, כמו שאמר הכתוב, הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם (ישעיה נא, ב), ואז נתפלא עוד יותר, אברהם אבינו אהובו של הקב"ה, כמה סבל עד שנולדו לו בנים, וכן שרה אמנו כמה סבלה עד שנולד לה בן! ואילו שאר בני אדם יולדים בקלות ומבלי כל רעש ולא צריכים לביאת מלאכים לבשרם, יצחק אבינו כמה סבל עד שנולדו לו בנים! וכמה סבלה רבקה עד שהרתה, ואחר כך התרוצצות הבנים בבטנה וכדומה. כל זה דורש מאתנו לעמוד על טיב הדברים ולהבינם על בוריים. והנה אם ברצוננו להבין את כל הפרשה הסתומה הזאת, עלינו להתבונן בספרו של הרב מוהר"ם אלשיך (תולדות פרק כה) אבי הדרשנים, ואז יעלמו כל השאלות והפליאות שהזכרנו.

והוא, כי ה' רצה לתת את תורתו הקדושה לעם קדוש וטהור, והיות שאדם הראשון חטא והנחש הטיל בו זוהמא, הרי כל הדורות שיצאו ממנו, היו מלאים זיהום ולא היו מסוגלים לקבל את התורה, כי כולה אש רוחנית וזכה עד מאד. ולכן תחילה רצה ה' לתת את התורה לאלף דור, וכשראה שאין העולם יכול להתקיים, עמד ונתנה לכ"ו דורות. ואז היתה צריכה עבודה מאומצת להטהר מכל הזיהום והסיגים של אלף דור בכ"ו דורות. ולכן אברהם אבינו שממנו היה צריך להוולד עם קדוש וטהור, לא היה יכול להוליד עד שהזקין ובטלה תאוותו ונודכך בכמה נסיונות, וגם אז לא היה אפשר שהבן הראשון יצא נקי לגמרי, והיה מוכרח להוליד קודם את ישמעאל, וגם יצחק היה מוכרח להוליד את עשיו ויעקב תאומים, כדי שעשיו ישאב את כל הזוהמא של אמו וזהו שנאמר, ויצא הראשון אדמוני (בראשית כה, כה), לפי ששאב את כל נדוהת של אמו, ואילו יעקב יצא נקי ומזוקק. וממנו יצאו השבטים נקיים וטהורים, עם קדוש וטהור שהיה מסוגל לקבל את התורה.

ולענ"ד בזה אפשר לבאר את הכתוב במלאכי (א, ב) אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו, הלא אח עשיו ליעקב נאם ה' ואוהב את יעקב. מה היה צורך להקדים "הלא אח עשיו ליעקב", מי לא יודע זאת. ועוד יותר יש להתפלא, כי הכתוב מוסיף ומדגיש, "נאם יהוה" כאילו רק ה' יודע דבר זה. אמנם, לפי האמור יבא על נכון, ה' אומר לישראל "אהבתי אתכם אמר יהוה" אהבה גדולה אהבתי אתכם, ובמה, בזה ש"אח עשיו ליעקב"! כלומר, כיון שנולדו תאומים, על ידי כן שאב עשיו את כל הטומאה של אמו, ואז "ואוהב את יעקב", שיצא יעקב זך ונקי, "נאם יהוה", רק ה' יודע בטובה זו ובגודלה.

ומעתה נבא לעצם גלותו של עם ישראל. לאחר כל הזיקוק והזיכוכ של אבותינו הקדושים, היה צורך לזיכוכ נוסף של כל העם, כדי שיתאימו לקבל את התורה מן השמים ולהיות עם סגולה. ולכן בשעה שבא ה' לכרות ברית עם אברהם אבינו ולהבטיח לו כי זרעו יירש את ארץ ישראל שהיא מעבר לעולם הבא, הודיע לו כי יש צורך בזיקוק גדול ויש צורך להכניס את העם בכור הברזל של מצרים, לזקקו ולטהרו מכל זוהמא, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, היינו הרכוש הרוחני שאין רכוש גדול ממנו. עכ"ד בקיצור נמרץ.

ועל פי דבריו נתיישבו כל השאלות ששאלנו אחת לאחת. עם ישראל לא חטא, אבל היה צורך בתהליך של ארבע מאות שנה בזיכוכ וזיקוק כדי שיהיו ראויים למעמד הר סיני ולקבלת התורה. אברהם אבינו קבל את זאת בשלוות נפש, כי ידע מה כוחו של "רכוש" זה, שכדאי לסבול כל גלות שבעולם עבורו. ואין זה דומה להפיכת סדום, ששם אברהם ניסה ללמד עליהם זכות, כי שם זה היה בגדר "עונש" וכאן זה בגדר "זיכוכ". משל למה הדבר דומה, לרופא שאמר לאדם שצריך להכניס את בנו לבית חולים כדי לזכך את דמו. האם יעלה על הדעת שהאב יסרב או יבקש הנחה שיהיה פחות ימים, ודאי שלא, הלא הרופא מבקש טובתו ומה מקום לטענות, ואולם אם שופט רוצה לגזור על הבן מאסר, ודאי שהאב יבקש רחמים למעט בזמן כמה שאפשר. וזהו ההבדל שבין ישראל לסדום, הפיכת סדום היתה בגדר עונש, כדוגמת השופט שמטיל עונש, ולכן הסניגור מנסה להמתיק את פסק הדין כמה שאפשר. מה שאין כן בישראל, היה זה בגדר רפואה ותיקון, ולכן אין מקום לבקש רחמים, כי כל זה לטובתם שיהיו ראויים לקבלת התורה ולעולם הבא.

"וְשָׂרִי אֶשֶׁת אֲבָרָם לֹא יִלְדָּה לוֹ וְלֹא שְׁפָחָה מִצְרִית וְשָׂמָּה הָגָר" (טז, א)

הגר היתה בתו של פרעה

אמרו במדרש (בראשית רבה פרשה מ"ה סי' א') אמר רבי שמעון בר יוחאי, הגר בתו של פרעה היתה, וכיון שראה פרעה מעשים שנעשו לשרה בביתו, נטל בתו ונתנה לה, אמר מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר. הדא הוא דכתיב, ולה שפחה מצרית ושמה הגר (בראשית טז, א), הא אגרך (זה שכרך). אף אבימלך כיון שראה נסים שנעשו לשרה בביתו, נטל בתו ונתנה לה. הדא הוא דכתיב בנות מלכים ביקרותיך (תהלים מה, י).

"וַתַּעֲנֶה שָׂרִי וַתְּבָרַח מִפְּנֵיהָ" (טז, ו)

אין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל

הרמב"ן (בראשית טז, ו) על הפסוק זה, כתב, חטאה שרה אמנו בעיניו הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העינוי. וכתב עוד, עתידין בני ישמעאל לשלוט בארץ הקדושה כשהיא ריקנית מכל, זמן רב, והם יעכבו להם לבני ישראל מלשוב למקומם, עד שתכלה הזכות ההיא (מצות מילה) של בני ישמעאל.

והנה הזוהר הקדוש (ח"ב דף ל"ב ע"א) זועק (לפני כ-1900 שנה) אוי לאותה שעה בה נולד ישמעאל בעולם! ורבנו בחיי (בראשית כא, יד) אומר, אין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל. והרמב"ם כתב באגרת תימן "ולא עמדה כלל על ישראל אומה יותר רעה ממנה, ולא מי שהפליג להשפילנו ולהפחיתנו ולחזק שנאתינו כמותם".

חכמי ישראל חזו הכל מראש. הזוהר הקדוש אומר על בני ישמעאל שעתידים לעורר את כל העמים לבוא על ירושלים. ופירש הרמ"ק באור יקר (וירא שער ג' סי' ט"ו כרך ה' דף נ"ה), "שיעשו שלום ביניהם ויתהפכו לישראל להשמידם מפני שהקימו להם מלכות". (ודרך בדרכו באור החמה אוזלוי וירא דף ס"ו).

עוד כתב הרמב"ן (שיר השירים ה, יג) בענין זה, ברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו לארץ ישראל, ויהיה הדור כולו חייב, ותשתכח תורה מישראל, ותרבה החוצפה והעזות, ולא ישאר בידם רק זכות מצות מילה, שתאפשר לנו לעמוד למעשה מול האויב הישמעאלי התובע אף הוא זכות על ארץ ישראל מכח אותה מצוה שהוא מקיימה בחלקה.

ובעל הטורים כתב על הפסוק ואלה שני חיי ישמעאל ויגוע וימת ויאסף אל עמיו... על פני כל אחיו נפל (בראשית כה, יז-יח), ומיד לאחר מכן (בפסוק יט) נאמר, ואלה תולדות יצחק בן אברהם, לומר, כשיפול ישמעאל באחרית הימים, אז יצמח בן דוד שהוא מתולדות יצחק.

"וְהוּא יִהְיֶה פְּרָא אָדָם יָדוֹ בְּכָל יוֹד כָּל בּוֹ" (טז, יב)

מה עלול הפרא אדם הזה לעשות לעם ישראל באחרית הימים

דייק הגה"ק מדיסקין זי"ע (על התורה בראשית טז, יב) דרך המקרא, וזו גם צורת הדיבור בלשון הקודש, להזכיר את שם העצם לפני התואר. לדוגמא, רגילות היא לומר "אדם חכם" ולא "חכם אדם", וכמו כן "איש עשיר" ולא עשיר איש, וכו'. שכן "אדם" הוא שם העצם

המתואר בשם התואר "חכם", או בשם "עשיר". ואם כן מה הטעם שאמר המלאך להגר כי ישמעאל יהיה "פרא אדם", ולא אמר כמו משפט הלשון הנכון, "אדם פרא"? אלא אפשר ורמז גדול יש כאן, המלאך רמז לכך שעיקרו יהיה פרא, ואילו ה"אדם" שבו, יהיה טפל לשם ה"פרא" שבו...

הדבר הזה אומר, ש"פראות ישמעאל" אין זה סתם תואר המתלווה אליו, אלא זה עצם מעצמותו ותוכן מהותו.

בהקשר לכך נביא בפניכם את מה שסיפר אחד מתלמידיו של הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע (הרה"ג שמעיה אליעזר זיכובסקי זצ"ל בספר נאות דשא בהקדמה עמ' י"ט) שרצה לעלות לארץ ישראל ולהשתקע שם. היה זה מיד לאחר מאורעות תרפ"ט, אז נרצחו מאות מתושבי העיר חברון, אנשים נשים וטף, ובני הישיבה הסמוכה, והפחד בקרב יהודי ארץ ישראל ובגולה היה גדול. ולכן בא לשאול בעצת רבו, אם כדאי לו לעשות צעד זה. ענה לו החפץ חיים זי"ע - הנה התורה הקדושה אומרת על ישמעאל, והוא יהיה פרא אדם. הלא ידוע כי תורתנו היא נצחית, ואם היא אומרת על ישמעאל, והוא "יהיה" פרא אדם, הרי משמעותו, שישמעאל ישאר לנצח פרא אדם. ואפילו יתאספו כל עמי התרבות שבעולם, וירצו לחנך את ישמעאל ולעשותו כבן תרבות, שלא יהיה פרא אדם, הלא ודאי לא יוכלו בשום אופן, ולא יעלה בידם כלל. כי לא בן תרבות הוא, שהרי התורה העידה עליו שיהיה פרא אדם, ו"יהיה" פירושו גם לעתיד, לנצח! ואפילו אם ישכיל ישמעאל ללמוד, ויהיה למשל עורך דין וכדומה, אז יהיה "עורך דין פרא אדם"... ואם ישכיל להיות פרופסור, אז יהיה "פרופסור פרא אדם"... זאת אומרת, שהפראות שבו לא תסור ממנו לנצח... ונאנח ה"חפץ חיים" ואמר: אוי! מי יודע מה הפרא אדם הזה עוד עלול לעשות לעם ישראל באחרית הימים. ואפילו שכך סיים את שיחתו ואמר לי, מכל מקום, אין חשש זה צריך להיות עיכוב לעלות לארץ ישראל, ובירך אותי בברכת עלה לשלום וה' יצליח דרכיך, ונפרדתי ממנו לשלום!

"וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם" (יז, ה)

תכלית האדם לידע ש"עצת ה' היא תקום"

בגמרא (ברכות יג.) 'תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה', וביארו בספרים (יצב אברהם לך, ועוד) כי 'אברם' נוטריקון רבות מחשבות בלב איש (אגרא דכלה ריש הפרשה). וכתב השל"ה הק' (שער האותיות אות א מו) וז"ל: בכלל דביקות האמונה, שיאמר על כל פעולה שרוצה לעשות, אפילו לזמן קרוב, 'אמר אעשה זה אם ירצה השם, הן שיהיה דבר גדול או דבר

קטן, וסימנך 'עצת ה' היא תקום' (משלי יט, כא), 'היא' ראשי תיבות **אם ירצה השם**, ואז 'תקום', עכ"ל.

והנה לפי דברים אלו יבואר ה'שינוי השם' של אברם, שמעתה לא יהלך האדם רק עם 'אברם' - שזה ר"ת רבות מחשבות בלב איש, אלא יוסיף בהם אות היא - ר"ת **אם ירצה השם**, כשמו של 'אברהם', ויזכור את ה' בתוך מחשבותיו, ומי שאינו מאמין בזה עובר ב'עשה', כי תכלית האדם לידע שעצת ה' היא תקום.

"זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל-זכר" (יז)

(י)

מעשה פלא שהיה במילת גר בימי החתם סופר זי"ע

בספר זכרון למשה (סימן י"ד אות ח') מובא, שבימי החתם סופר זי"ע אירע מעשה פלא באחת הקהלות הקטנות סמוך לפרשבורג, שבא גוי אחד להרב דמתא להתגייר, ואחר החקירה שכוונתו לשמים, גירוהו כדת וכדין, וליום שלישי למילתו נחלה רחמנא ליצלן במחלה אנושה, עד שהרופאים נתיאשו מחייו. ונעשה רעש גדול אצל קרוביו הגוים, שאמרו שהיהודים הרגו אותו, שבמילתו גרמו לו מחלה זו, וסכנה גדולה היתה מרחפת לא רק על הקהילה הנ"ל, אלא על הכלל כולו. הרב לא היה יודע מה לעשות, והלך לפרשבורג וסיפר הדבר למרן החתם סופר ז"ל. גער בו החתם סופר, היתכן לקבל דבר זה בעיר קטנה כזו אשר אינם מלומדים למול איש מבוגר בלתי הכנה נכונה לזה, אבל מכיון שכבר נעשה מעשה, והסכנה גדולה, לא נשארה שום עצה רק שמחויבים הרב והמוהל למסור נפשם למיתה בעד הכלל, כי הסכנה באה על ידי התרשלותם.

והיינו שיקחו עגלה ויתנו את הגר הנימול עליה, והרב והמוהל ישבו שם על העגלה, ואחד מהם ינהל את העגלה, ויאמרו שהם נוסעים עם החולה לאיזו עיר גדולה אל רופא מומחה, ובדרך נסיעתם בבואם אצל הנהר דאנוי, יכנסו עם העגלה אל שבולת המים והנהר ישטוף אותם הכל יחד, באופן שגם הרב והמוהל יטבעו ואז לא יחשוב אדם שהיתה כוונתם לאבד את הגר, ועל ידי זה יציל הכלל כולו, שאז יאמרו הגוים שבאונם מתו ולא מחמת המילה. כה היה דברו של רבנו החתם סופר ז"ל להרב הנ"ל.

הרב קיבל עליו דברי החתם סופר באהבה, ואמר בלבו, הריני כפרת כל ישראל, והלך לעירו וסיפר את הדברים האלה אל המוהל, וגם הוא קיבל על עצמו למסור נפשו בעד הכלל, שידע בנפשו כי ממנו יצאו הדברים, והוא אשר גרם את הסכנה. וכה עשו הכנה נכונה לזה,

וקדשו עצמם בתפילות ובידיויים למסור נפשם בעד כלל ישראל. ולקחו עגלה ונתנו החולה עליה, ונסעו לדרכם ולא הגידו מה שבכוונתם לעשות לשום איש, אפילו לבני ביתם, רק נפרדו איש מביתו בבכיות גדולות ובדמעות שליש.

ויהי כבואם סמוך לנהר דאנוי וכבר היו בחדא כרעא בתוך הנהר, בפתע ראו איש יהודי קופץ לקראתם וצועק לעברם, "לאן אתם נוסעים, עוד מעט ואתם טובעים במים!" ועמד נגדם ועצר בעדם מלהמשיך, עד שירד הרב מן העגלה ונכנס עמו בדברים, והכיר בו שהוא תלמיד חכם וירא שמים וסיפר לו את כל הענין. ענה להם אותו יהודי "בטלנים, הרי יש לי קצת מים בצלחת, ואם תתנו מהם קצת על מקום המילה של החולה ורפא לו מיד". ויעשו כן, וברגע כמימרא ראו בעליל שהחולה נתרפא לגמרי כשאר כל אדם. ונסעו בחזרה אל ביתם שמחים וטובי לב, וחתמת משפחת הגר שככה, וליהודים היתה אורה.

אחר הדברים האלו, נסעו הרב והמוהל לבעל החתם סופר, וסיפרו לו כל הדברים, וחוכא עבר על שפתיו באומרו שהצטרך אליהו מלאך הברית לבוא ולרפאות את הגר הנימול, אלא שרצה החתם סופר שיזכו לראות אותו ולא היו כדאין לכך בלתי אם יקבלו עליהם מסירות נפש עבור הכלל, על כן ציוו עליהם לעשות כזאת, אבל הוא ידע מראש שלא יאונה אליהם שום רע חס ושלום, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע. (אוצר פלאות התורה).

"וּבֶן-שָׁמֹנֶת יָמִים" (יז, יב)

גדולה שבת שאין התינוק נימול עד שתעבור עליו שבת, שכיון שנימולים לשמונת ימים, לעולם תעבור על התינוק שבת קודם המילה.

"הַמּוֹל יְמוֹל יֶלֶד בֵּיתָךְ וּמִקֵּנָת כֶּסֶףךָ וְהִיְתָה בְּרִיתִי בֵּיןְךָם לְבְרִית עוֹלָם" (יז, יג)

מי שנימול ע"י אברהם קודם שמל אברהם אבינו עצמו מת

הרא"ש על התורה (כאן, בהדר זקנים) כתב חידוש נפלא, שאברהם אבינו מל הרבה ולדות קודם שמל את עצמו, ומתו כל הולדות. עד שהרגיש ממרא בלשון ציווי הבורא "המול ימול", שעל אברהם למול קודם את עצמו ורק אחר כך יוכל למול אחרים, וזו העצה שנתן ממרא לאברהם שימול את עצמו תחילה, ורק אז יוכל למול גם אחרים.

ובזה מיישב הרא"ש מה שמקשים העולם, איך יתכן שצדיק כאברהם אבינו ע"ה היה שואל עצה אם לקיים מצות הבורא או לא. וכתב הרא"ש, שלפי הנ"ל ניחא, שמה שנתן ממרא

עצה על המילה לאברהם, היינו רק על פרט זה, שאברהם ימול את עצמו תחילה, ואחר כך ימול אחרים.

"וְאֶבְרָהָם בֶּן-תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהֵמְלוֹ בָּשָׂר עָרְלָתוֹ" (יז, כד)

היאך נימול אברהם אבינו

כתב רש"י בשם המדרש (בראשית רבה מ"ט, ב'), נטל אברהם סכין ואחז בערלתו ורצה לחתוך והיה מתירא שהיה זקן, מה עשה הקב"ה שלח ידו ואחז עמו שנאמר, וכרות עמו הברית (נחמיה ט, ח) "לו" לא נאמר, אלא "עמו".

אמנם במדרש רבא (מ"ט, י"ז) איתא שהיה אברהם תמה היאך ימול, היינו שהיה מסופק באיזה מקום בבשר צריך למול. מה כתיב אחריו "ויפול אברם על פניו" כיון שנפל על פניו, רמז לו הקב"ה לאותו מקום על ידי שעקצו עקרב שם.

כתב החיד"א (בחומת אנך אות כ') בשם רבי אברהם היכיני זצ"ל. דבר זה רמזו בפסוק "בעצם היום הזה נמול אברהם" "בעצם" ר"ת בעקיצת עקרב צדיק מל.

והנה ידוע שעקיצת העקרב נותנת קרירות לאדם, ולכן רפואה לעקיצת עקרב היא להניח דבר חם על מקום העקיצה (כמבואר במועד קטן ח:), לפי זה ניתן לומר פירוש נוסף, למה אברהם אחרי המילה ישב "פתח האוהל כחום היום" (בראשית יח, א), כדי להתרפאות מעקיצת העקרב בחום היום.

וכיוצא בזה כתב בספר כסא רחמים (מלמד, לך לך, ד"ה עוד יובן לענ"ד), שאברהם אבינו ע"ה לא היה יודע מהיכן יחתוך ערלתו, שלח ה' עקרב ועקץ "לראש ערלתו", והבין אברהם אבינו על ידי עקיצת העקרב, והראיה, בעצ"ם ר"ת בעקיצת עקרב צדיק מל, וכן ראינו בנדרים (דף לא:): ששלח השם יתברך למשה רבנו ע"ה נחש, והיה בולעו עד מקום המילה ועל ידי זה הבינה צפורה שצריך למול בנה. ויום שמל אברהם אבינו היה יום הכיפורים, ועל ידי שרואה הקב"ה דם המילה, מכפר לישראל. וזו גימט' של "בעצם היום הזה נימול" שעולה מספר "יום הכיפורים".

"וְאֶבְרָהָם בֶּן-תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהֵמְלוֹ בָּשָׂר עָרְלָתוֹ" (יז, כד)

מה העצות שנתנו לאברהם ג' אוהביו על המילה

אמרו רבותינו ז"ל (לקח טוב פרק יח סי' א) אברהם אבינו ע"ה היו לו ג' אוהבים, והם ענר אשכול וממרא, בעת שאמר לו ה' יתברך לקיים מצות המילה נתייעץ עם אוהביו. אמר לו ענר,

למה תענה ותצער נפשך, והראיה ענ"ר ר"ת עיניו נפש רע. הלך אצל אשכול, אמר לו אתה יודע שיש לך שונאים חזקים ממך אם כן למה לך למול שתתחלש, והראיה אשכ"ל ר"ת אחי שונאים כבירים לך, או איש שוטה כורת לאבריו. הלך להתיעץ עם ממרא, אמר לו, לך ותמול והאל ירפאך, והראיה ממר"א ר"ת מול מהר רופאך אל, או מצות מילה ראוי אתה, או מהר מלא רצון אביך (אורה ושמחה, בן עמרם, עמ' כ"ט ועוד).

"וְאֶבְרָהָם בֶּן-תְּשֻׁעַ וְתִשְׁעַ שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בֶּשֶׁר עָרְלָתוֹ" (יז, כד)

מדוע אברהם שאל עצה על המילה

אברהם רצה שיאמרו לו שלא יעשה ברית מילה, כדי שזה יגדיל את הניסיון והוא בכל זאת יעשה וכך יגדל שכר המצוה, אמנם למעשה ממרא הסכים על זה ובשכר שיעץ לו על המילה נגלה הקב"ה לאברהם בחלקו של ממרא (בראשית רבה פרשה מ"ב סי' ח'), כמו שנאמר, וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום (יח, א) ושואל הכתב סופר למה הלך אברהם להתיעץ עם ענר אשכול וממרא וכי אם הם היו אומרים לאברהם אבינו לא לעשות ברית מילה, הוא לא היה עושה ברית מילה? ומתרץ שאדרבה אברהם רצה שיאמרו לו שלא יעשה ברית מילה, כדי שזה יגדיל את הניסיון והוא בכל זאת יעשה וכך יגדל שכר המצוה. ואמנם למעשה ממרא הסכים על זה.

שאל אם לקיים המצוה מעצמו או להמתין עד שיצווה

בעיקר שפתי חכמים (בראשית יח, ג) כתב, מה שנטל עצה על המילה יותר משאר מצוות הוא, לפי שעל שאר המצוות לא היה צריך ליטול עצה, כי אף שכבר קיים אותן פעם אחת, אם יהיה מצווה אחר כך מהקב"ה, יוכל לקיים אותן פעם שנית ויהיה מצווה ועושה, והלכה היא שגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה (ב"ק לח.), מה שאין כן מצות מילה שאם נימול פעם אחת, שוב אין יכול לחזור ולמול את עצמו פעם שנית, על כן שאל עצה אם לקיימה מעצמו או ימתין לציווי הקב"ה. (ועי' שפתי חכמים).

שאל עצה כיצד לשכנע את ישמעאל למול

השל"ה הקדוש (וירא דרך חיים תוכחת מוסר סי' כ"ט) כתב, שלא שאל אותם האם לקיים מצות מילה או לאו, אלא שאל עצה איך יאחז דרכו שיקויים מאמר האל, כי נצטווה למול גם כן את ישמעאל בנו וכל מקנת כספו, ואולי לא יניחו את עצמם למול, והיה צריך אברהם להתיעץ איך יפתה אותם ומה ידבר על לבם של ישמעאל ומקנת כספו.

אברהם היה בספק אם ימול את עצמו או ע"י אחר

הרב בינה לעיתים (פיג'ו, דרוש ע"ח עמ' תס"ג) מבאר, שבדאי אברהם אבינו חשב לקיים מצות המילה בשלמותה ללא שום פקפוק ולא על קיום המצוה בא אברהם אבינו להתייעץ, אלא הספק של אברהם אבינו היה האם הקב"ה ציוה אותו שהוא יהיה המוהל של עצמו, או שיעשנה על ידי אחר, כי כך לא מקיימים מצוה בחביבות. או שמחמת זקנותו יש לחשוש שמא הוא יקלקל המילה מחמת חלישותו ולא יעשנה כפי הצורך ולא יזכה לקיים מצות ה' בשלמותה ועדיף שיעשנה על ידי אחר, את הספק הזה הלך אברהם לשאול משלושת רעיו.

הלך לענר אמר לו שעל פי השכל האנושי נראה שהקב"ה לא מתכוון שאתה תמול את עצמך, כי אתה בן מאה שנה זקן, חלוש וחסר כח, ואם תעשנה בעצמך אתה רק תקלקל. ועל כן כוונת הקב"ה שאתה תמול אחרים ולא את עצמך.

אשכול ענה לו בטענה מדינית, לא יתכן שהקב"ה מתכוון שתמול את עצמך, כי יש לך הרבה שונאים וכולם יאמרו שמל את עצמו לרוב גאוותו שחושב את עצמו לקדוש וכולם טמאים לעומתו ואינם רשאים לנגוע בבשרו, לכן כדאי שתמול ע"י אחרים, וזו הכוונה בלשון המדרש (רבה פרק מב ס"ח) "מה אתה הולך ומסיים את עצמך בין שונאיד".

אבל ממרא שהיה שלם שבכולם, אמר לו בודאי שהתכוון הקב"ה שתמול את עצמך, ה' שהצילך מכמה סכנות מכבשן האש, מהמלכים ומהרעב, הוא יהיה בעזרך אף במצות המילה, וזוהי כוונת המדרש "הדבר הזה שאמר לך למול אין אתה שומע לו" (בתמיה) כלומר, אינך מבין שהציווי הוא עליך שתמול גם את עצמך וגם את האחרים, ומשום כך זכה ממרא שהקב"ה נגלה לאברהם אבינו בפלטין שלו.

ביאור ההפטר

הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר מדובר על אברהם ככתוב: "מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים" וכו', שמדובר על מלחמתו עם ארבעת המלכים, וזה מעין הפרשה שכתוב בה מלחמת אברהם עם ארבעת המלכים.

תוכן ההפטר

הנביא מתרעם על ישראל שבהיותם בגלות, אומרים שדרכם נסתרה ח"ו מה' כי אינו משגיח עליהם. **מדוע** דרך רשעים צלחה? ועל כך אומר להם: האם לא שמעו ולא ידעו מגדולתו יתברך שאין לה חקר וגבול? והוא הנותן ליעף כח.

ושאו מרום עיניכם וראו מי ברא כל צבא השמים, שה' משגיח עליכם ודרכם לא נסתרה ממנו ח"ו, אלא שאין ביכולתנו להבין את דרכו.

אחר כך פונה הנביא לאומות העולם, שאומרים שאין בו כח ח"ו להציל את ישראל ואומר להם: מי עזר לאברהם במלחמתו עם ארבעת המלכים שנלחם נגד עם גדול ורב ולא נפקד ממנו איש, וכולם חזרו בשלום. "הלא ה' קורא הדורות מראש", הוא שעזר לו ובודאי יעזור לישראל ויוציאם מהגלות ואויביהם עובדי הפסילים, יבושו ויכלמו בראותם גדולת ישראל.

הקב"ה מחזק את ישראל שלא יפחדו "כי עמך אני" "אל תיראי תולעת יעקב" כי אעזור לכם, וכל אויבכם יהיו כמץ, שרוח תשאם, ואתם תשמחו ותגילו בהי"ת.

ישעיה פרק מ פסוק כז - פרק מא פסוק טז

כִּז הִנְבִּיאַת שׁוּאַל לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב הֵם הַמּוֹן הָעַם וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל הֵם הַגְדוּלִים

וּרְאִשֵׁי הָעַם (מלבי"ם) נִסְתַּתְּרָה דְּרָפִי מִיְּהוָה שֶׁה' עֹזְבֵנִי בַּגְלוּת וַאֲנִינוּ מִשְׁגִּיחַ עָלַי וּמֵאַלְהֵי

[א] מְשַׁפְּטֵי יַעֲבֹר מִשְׁפָּטִי שְׁהִיָּה לִי כִלְפֵי הַגּוֹיִם עֵבֶר מִנְּנוּ וְלֹא שִׁפְטוּ אוֹתָם (רד"ק): כֹּחַ הַלֹּא

יָדְעֶתָ [ב] הֲרִי תוֹכֵל לְהַשְׁכִּיל מוֹדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ מִהֲמוֹרָה, הֲרִי אֱלֹהֵי עוֹלָם |

יְהוָה הוּא בּוֹרֵא קִצּוֹת הָאָרֶץ שִׁבְרָא אֶת הָאָרֶץ מִקְצֶה לִקְצֶה לֹא יֵיעָף וְלֹא

יִיגַע וּמִמְשִׁיךְ לִנְהַל אוֹתָם כָּל רִגַע וּרְגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ וַאֲיֵן אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לְחַקֹּר וּלְדַעַת

אֶת חֲכָמָתוֹ, וְאִ"כּ וְדֹא"י שֶׁלֹּא הִסִּיר הַשְׁגַּחְתּוֹ מִכֶּם (רד"ק): כֹּחַ נִתֵּן לֵיעָף כֹּחַ [ג] יֵבֵא הַזֶּמֶן וַיִּתֵּן הַקֶּבֶ"ה

כֹּחַ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם עֵיפִים וְיִגְעִים מִהַגְלוּת וּלְאֵין אוֹנִים וְלְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם חֲלָשִׁים מְאֹד בַּגְלוּת עֲצָמָה

עיונים והארות

- בהירות -רחמים - ממתק אותנו.

ג. נותן ליעף כח - כח כינוי לתשובה כי הבינה נקראת כח ותשובה עילאה הוא בבינה. התשובה לא ניתנה אלא לישראל ובה עושים חיל גדול שהעוונות נחשבות לזכויות.

נותן ליעף כח - לעם ישראל שהוא יעף בתורה ונושא עליו לימוד עול תורה ללמוד ובכח זה זוכים לתשובה משא"כ באומות העולם.

ולאין אונים - ישראל שהם שפלים וענוים. עצמה ירבה - ר"ל איברים פנימיים מח לב וכליות שהמכה בהם היא קשה, ירבה אותם שלא ישברו אע"פ שייעפו בתורה מחמת החטא.

א. בזמן הגלות תקצר רוחם של ישראל בגלל הצרות ואורך הגלות, ויחשבו ששם הוי"ה - מידת הרחמים נסתלק מהם ח"ו ונידונים בדין שהוא סוד אלקים. ומאלהי - אותיות אלקים. והנביא בא לנחם אותם ואומר שהצרות באות לתיקון כאדם חולה ששותה סם מר אך זה סם חיים כי יתרפה בו.

ב. הלוא ידעת - תדע לך ששם הוי"ה - רחמים תמיד ממתק הדין שהוא סוד שם אלקים, אלקי עולם הוי"ה בורא קצות הארץ. אלקים רמוז במילוי אותיות הארץ - ה"א אל"ף רי"ש צד"י. המילוי עולה תל"ה כמנין חמש פעמים אלקים שהם סוד ה"ג עם ה' אותיות השורש. ותיבת בור"א - הוא שם הוי"ה

יִרְבֶּה יתן להם כח גדול ותעצומות לצאת מזהלות (ע"פ רד"ק): **לִיִּיעֲפוּ נְעָרִים [ד] וַיִּגְעוּ**

רשעי אומות העולם שמוסיפים כח כנערים יתעייפו ויפסק כוחם [בהגיע זמן הגאולה] **וּבַחֹרִים פָּשׁוּל**

יִפְשְׁלוּ ואותם רשעים שהם חזקים כבחורים כשירצה האל לא יועיל להם כוחם (רד"ק): **כֹּא וְקֹנִי יִהְיֶה**

יִחְלִיפוּ כֹחַ עם ישראל הבוסחים בה' ומקוים לישועתו יתחדשו בכוחות גדולים ויזכו לכח חדש בכל עת

יַעֲלוּ אֲבָר פְּנִשָּׁרִים יגדלו כנף כנשרים למהר לעוף לארצם [כי הנשר יעלה לעשר שנים גבוה מאוד

ומחום השמש נופל לים ומחליף את הנוצות שלו וכך חסדר עד מאה שנה ואח"כ מת כך עם ישראל תמיד יתחדש]

יִרְוִצוּ וְלֹא יִיָּגְעוּ ירוצו לארצם ולא יתעייפו בדרך **יֵלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ** וגם כי ילכו וילכו

לא יתעייפו כלל (רד"ק):

מֵאֵל הַחֲרִישׁוֹ אֵלֵי אֵיִים [ה] שְׁתִּקּוּ וְהֶאֱזִינוּ אֵלַי יוֹשְׁבֵי הָאֵיִים וְלֹא־אֵיִם יִחְלִיפוּ

עיונים והארות

דבר אחר זה יעקב, בשעה שעבר את מעבר יבוק נזדווג לו מלאך שהוא שלישו של עולם, שנאמר וגויתו כתרשיש, ולא יכול לו, ונטלו ורפסו תחתיו, שנאמר ויאבק איש עמו (ילק"ש).

ה. בא ללמד חיוב הרעות והעזרה זה לזה - יסוד שעליו עומד העולם.

החרישו אלי איים - הם איברים של האדם כי הם איזמים בפעולתם ויש אברים הנקראים לאומים שהם מושלים ושרים מצד הפעולות. לכן משתיק את האיברים האיזמים ומחליף כח לאיברים המושלים.

יחליפו - יכרתו את כח פעולתם שלא תתנו עזר לאיברים

ד. וקראם נערים - כי נער ישראל ואוהבהו שידון אותם כנערים הנה בעתה קוי ה' - ישראל ע"י התשובה יחליפו כח דמלבד הזכויות שלהם הם מחליפים כוחות שהזדונות יהיו זכויות. וגם מצות עשה יתעלו מן העשיה עד האצילות וגם יתקדשו עד שלא ירגישו בטורח עסק התורה והמצוות - וירצו לדבר מצוה ולא ייגעו.

וקווי ה' יחליפו כח - תאני ר' נהוראי אומר, מניח אני כל אומניות שבעולם ואלמד את בני תורה, שכל האומניות שבעולם עומדות לו לאדם בשעת ילדותו, ולעת זקנתו מת ומוטל ברעב, אבל תורה עומדת לו לאדם בימי ילדותו, ונותנת לו אחרית ותקוה לעת זקנתו, בילדותו מהו אומר, וקוי ה' יחליפו כח, ובזקנתו מהו אומר, עוד ינובון בשיבה (קדושין פ"ב).

כֹּה יתאמצו בטענות נגדי וכי יוכלו להשיבני **יְנַשּׁוּ** למשפט וישמעו דברי **אֶזְרָא יְדִבְרוּ** ואז ידברו
 אם יש להם בכלל יותר טענות **יִחְזְרוּ** אני והם **לְמִשְׁפַּט נִקְרָבָה** להוכיח אותם על פניהם ויראו
 איך שאני מציל את עמי (ויד"ק): **בְּמִי הָעִיר מִמּוֹזָרָה** [ו] מי עורר את אברהם אבינו שבא ממוזרח

עיונים והארות

הוא הראש והראשון. הלכו הם לדרכם, וכל אחד
 חשב בלבו, כי בודאי יבחר בו המלך לצייר את
 תמונתו, כי מי הוא האומן היותר גדול ממנו?

לאחר מכן עשה המלך בערמה, ושלח לקרוא
 לאחד מהציירים ואמר לו: ידוע תדע כי
 מלאכתך מצאה חן בעיני עד להפליא, ואתה
 תהיה הראש והראשון לעשות מלאכתי, אך
 אבקש ממך שתגיד לי את האמת מי יוכל להיות
 השני לך. השיב לו הצייר: האמת אגיד לך כי
 הצייר פלוני הוא איש אומן במלאכתו, והוא ראוי
 להיות שני לי. שמע המלך את דבריו ואמר לו
 שיכול ללכת לדרכו וכן עשה המלך לכל הציירים
 שקרא לכל אחד ואחד, ושאל לכל אחד מי יוכל
 להיות שני לו, וכולם הצביעו על אותו צייר נפלא
 שהוא אומן נפלא במלאכתו, ומזה הבין המלך
 שאותו הצייר הוא המובחר מכולם, ובחר אותו
 שהוא יצייר את תמונתו.

והנמשל, על דרך זה אומר הנביא: "עשו אז
 דברו יחדיו למשפט נקרב" כלומר
 שיתקרב כל האומות יחד, ואז נראה כי משה
 אמת ותורתו אמת, כי כולם יודו שהדת
 הישראלית היא האמיתית והטובה מכל הדתות
 (פתח השער).

ו. **ואז** אומר להם תביטו על אברהם אע"ה שיצא
 להלחם בעד זולתו והקב"ה עמד לימינו ועזרו. כי
 מי נתן בכם הכח הלא הוא האל יתברך קורא
 הדורות מראש.

האימים - ואז יקרבו למשפט לומר למה אני
 חייב לעסוק ולטרוח בשביל שאר
 האיברים.

החרישו אלי איים. הנביא כאן מדבר על מה
 שיש לטעון נגד האומה הישראלית על
 אורך-הגלות, וכל האומות הם במעלה העליונה,
 ואנחנו בני ישראל שפלים ונבזים, ולכן הם
 אומרים כי ה' בחר בהם ובתורתם, והחליף אותנו
 תמורתם חלילה. ובאמת נגד אומה אחת אין לנו
 במה לנצחה על טענתה שהנביא שלה ביטל
 תורת משה. אבל לכשיתקבצו כל האומות יחדיו,
 יש לנו ראייה מוכרחת מהם בעצמם שתורתנו לא
 נתחלפה חלילה.

והענין יובן על פי משל: מלך אחד ביקש אומן
 וצייר שיצייר את תמונתו, והמלך אמר
 שהצייר הגדול ביותר שישלח לצייר במדויק את
 תמונתו, הוא יהיה ראש וראשון במלאכה ויקבל
 על כך תעודת כבוד. והנה נקבצו אל המלך ציירים
 רבים, וציוה המלך שכל אחד יצייר איזה ציור
 נפלא, ולאחר מכן יביאו את הציור לפני המלך,
 ואת אשר יבחר בו יקריב אליו להיות הראש
 והראשון.

לאחר זמן מסויים באו כל הציירים אל המלך,
 וכל אחד ציורו בידו, וכל אחד התפאר
 לפני המלך כי הוא מצטיין במלאכתו יותר
 מחבירו. אמר להם המלך לכו עתה לדרכיכם,
 וביום המיועד אשלח אחריכם לבחור מכם מי

לעזוב ארצו ומולדתו ולמאוס באילי ארצו **צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרִנָּלוֹ** להיות נודד ממקום למקום
 ברגלו, לקרוא ליושבי תבל לעבוד את ה', ולעשות צדק ומשפט **יִהְיֶה לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִּים**
יִרְדּוּ מי הוא אשר יתן לפני אברהם את הגוים והמלכים והשליטו על המלכים כי כולם נכנעו לפניו **יִהְיֶה**
כְּעֶפֶר חֲרָבּוֹ [ז] בחרבו יפיל חללים רבים כעפר **בְּקֶשׁ נִדָּף קִשְׁתּוֹ** ובקשתו כתש את
 אויביו ונפלו לפניו כקש נדף (רד"ק): **יִרְדָּפֻם יַעֲבֹר שָׁלוֹם** רדף אברהם אחרי המלכים ועבר
 בשלום, כי לא מת במלחמה אחד מאנשיו **אֲרַח בְּרִנָּלָיו לֹא יָבֹא** ועבר בדרך שלא דרך בה

עיונים והארות

היתה למלך מדינה אחת שלא היה יכול לכובשה, לקחו מהעפר והשליכוהו על אויבי המדינה, והעפר הפך לחיצים וחרבות והצליחו לכובשה.

כשהגיעה הידיעה המשמחת למלך רומא, שלח והביא את נחום, הכניסו לבית גנזיו וצוה למלאות את קופסתו באבנים טובות ומרגליות, ושלח אותו לביתו בכבוד גדול.

בדרכו חזרה לארץ ישראל, שוב לן נחום באותה אכסניה שגזלו משם את רכושו, וסיפר לבעלי האכסניה את הקורות אותו. כששמעו בעלי האכסניה הרשעים את סיפורו המופלא שקרה עם העפר שהניחו בקופסתו, סתרו את ביתם, אספו את העפר ומילאו בו ארגזים. הובילו אותם לארמון המלך והגישום לפני המלך, ואמרו לו: זהו מן העפר שנחום הביא לפניך.

שלח המלך את עבדיו שיבדקו את העפר, וכאשר התברר שעפר זה הועיל להם כלום אלא כשאר עפר הארץ, הרגו את בעלי האכסניה (תענית כא.).

ז. **יִתֵּן כְּעֶפֶר חֲרָבּוֹ**. מסופר בתלמוד: יהודי ארץ ישראל רצו לשלוח מתנה אל מלך רומא. והחליטו לשלוח את המתנה ביד נחום איש גם זו המלומד בנסים. וכן היה ששלחו בידו קופסה מלאה אבנים טובות ומרגליות. בדרכו לרומא נזדמן לו באחד הלילות ללון באכסניה אחת של גוי. בלילה קמו בעלי האכסניה גנבו לו את כל מה שהיה בקופסה, ומילאו את הקופסה בעפר.

בבקר כשראה שהארגז מלא עפר, אמר: "גם זו לטובה", והמשיך בדרכו עד שהגיע לארמון המלך. כשהגיש למלך את הקופסה ראה המלך שיש בתוכה עפר, כעס המלך מאד ואמר היהודים משטים ומוורדים ב'. הוציא צו להשמיד את כל היהודים חלילה. נחום אמר כדרכו בקדש: "גם זו לטובה".

בא אליהו הנביא לפני המלך ונדמה לו כאחד משריו, ואמר למלך: יתכן שזה העפר הוא מהעפר של אברהם אבינו, שכאשר היה זורק ממנו על שונאיו, נהפך העפר לחרבות ולצורים וכמו שכתוב: "יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו".

מעולם ובכל זאת הצליח על אויביו ולא קרה לו שום מקרה רע (רש"י ורד"ק): **מִי־פָעַל וַעֲשֶׂה מִי** הוא שפעל ועשה את זאת, הלא הוא ה' **קָרָא הַדּוֹרוֹת מֶרֶאֶשׁ** שקורא ואומר מראש מה יהיה בסוף הדורות [ח] **אֲנִי יְהוָה רִאשׁוֹן** להפליא פלא ולעזור לכל הדורות שעברו **וְאֶת־אַחֲרֹנִים** **אֲנִי־הוּא** ולדורות האחרונים אני יהיה ג"כ לעזר ולהושיע (רש"י): **רְאוּ אֲיִים וַיִּירָאוּ** [ט] ראו יושבי האיים את אשר עשיתי לאברהם ופחדו, וגם היושבים **בְּקִצּוֹת הָאָרֶץ יַחֲרְדּוּ** פחדו **קִרְבּוֹ וַיֵּאֲתִיּוֹן** ויתקרבו ובאו אצל אברהם (רד"ק) ובכל זאת: **אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ**

עיונים והארות

ה' פעמים ה' = כ"ה. כנ"ל.
ט. ראו אֲיִים ויראו - הצדיקים נקראים אֲיִים שהם כמו אֲיִים שנדחים המים מעליהם ותראה היבשה, כן הצדיקים נצחים המים הזידונים של היצה"ר מעליהם. וכן יקראו קצות הארץ ע"ש הענווה שבהם. על כן כמו מידתי אשר נהגתי עמכם לעזורכם להתגבר על היצה"ר ותרגישו שאתם בכוחכם התגברתם עליו בגמילות חסד - איש את רעהו יעזורו - ולאחיו יאמר חזק שיחזק לבו שלא יבוש אלא יחשוב שהטובה מגיעה לו מצד מעשיו.
ראו אֲיִים ויראו - ר' ברכיה אמר מה אֲיִים הללו מסויימים בים, כך היו אברהם ושם מסויימים בעולם, ויראו, זה נתיירא מזה וזה נתיירא מזה, זה נתיירא מזה תאמר שיש בלבו עלי על שהרגתי את בניו, וזה נתיירא מזה, תאמר שיש בלבו עלי על שהעמדתי רשעים. איש את רעהו יעזורו, זה עוזר את זה בברכות, שנאמר ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לא-ל עליון, וזה עוזר את זה במתנות, שנאמר ויתן לו מעשר מכל (ב"ר מ"ד).

ת. **קורא** הדורות מראש - רבי סימון אומר זימן לדור החייב שיבאו ישראל ויפרעו מהם, שנאמר "כמעשה ארץ מצרים" וגו' (תו"כ).

קורא הדורות מראש - אלו זכו הדורות היה הקב"ה קורא שמוותם, כשם שקרא לאדם ולחווה. וכן אתה מוצא כשהיה הקב"ה רואה צדיק נולד, הוא בכבודו היה קורא שמו, קרא לאברהם והיה שמך אברהם. ומשמו היו יודעים טיבו ומעשיו. אמרו רבותינו, כשהיה רבי מאיר רואה אדם היה למד שמו, ומשמו היה יודע את מעשיו, (תנחומא, וראה שם מעשה בר' מאיר, 'שעיה תמ"ח).

אני ה' ראשון ואת אחרונים אני הוא - אם תכפול אותיות הויה-תמיד התוצאה תהיה בה האות שוב:

י' פעמים י' = 100 ק'. י' עשרות.

ה' פעמים ה' = כ"ה. ה' בסוף.

ו' פעמים ו' = לו. ו' בסוף.

יְעֹזְרוּ ואפילו שראו את פלאות ה' בימי אברהם בכל זאת עזרו אחד לשני לעשות פסילים **וְלֹא־אֱחִיו**
יֹאמְרוּ חֶזֶק בעשיית הפסילים (ט"ד): **וַיַּחֲזֹק** בדבריו **חָרַשׁ** העצים העושה פסל
אֶת־צִלְחָה [י] להיות זריז בצורפות לצורך הפסילים **מִחֲלִיק פְּטִישׁ** המכה בפטיש קטן להחליק
את הטסין בתחילת הרדוד **אֶת־הוֹלָם פָּעַם** להלום וליישר את הטסין ביותר ובחוזק רב **אָמַר**
לְדָבָק כאשר ידביק את הטסין על הפסל ויאמר הנה **טוֹב הוּא וַיַּחֲזִקְהוּ בְּמִסְמְרִים**
לֹא יָמוּט למען לא יפרד (רד"ק): **וְאִמְנַם** **וְאֶת־הָיִשְׂרָאֵל** אינך כמותם, כי **עַבְדִּי**
יַעֲקֹב אתה **אֲשֶׁר בָּחַרְתִּיךָ** לי לעם, לפי שאתה **זָרַע אֲבֹרָתָם אֲהַבִּי** [יא]
שהיה דבק בי מאוד (רד"ק): **ט אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיךָ** אחזיק אותך ואוציאך מהגלות **מִקְצוֹת**
הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ [יב] ומגדולי הארץ והשליטים בה **קָרָאתִיךָ** שתצא מרשותם ולא יהיה
בהם כח לעצור אותך (רד"ק) **וְאָמַר לְךָ עַבְדִּי־אֶתָּה** מאז ומעולם **בָּחַרְתִּיךָ וְלֹא**

עיונים והארות

לקוראו אברם, ואילו יעקב אע"פ שנקרא ישראל קראו שוב יעקב, מדוע? כי אברהם נקרא אברם ע"י אביו תרח בזמן גיטת (שהיה גוי) אבל יעקב קראו אביו יצחק שהוא קדוש לאלוהיו, לכן אומר ישראל עבדי יעקב.

יב. אשר החזקתך מקצות הארץ - נראה לרמז על הגאולה העתידה תהיה באות צד"י דמנצפ"ך ופירש רבנו שמשון מאסטרופולי מכנף הארץ שמענו צבי לצדיק, וחזוקו של יעקב אע"ה העיקרי יהיה בגאולה האחרונה שהיא מן אות צד"י דמנצפ"ך. ולזה אמר אשר החזקתך מקצות הארץ - תיבת ארץ שהוא אות צד"י דמנצפ"ך.

י. ויחזק חרש - זה שם שהיה חרש ועשה את התיבה, את צורף זה אברהם, שנצורף בתוך כבשן האש, מחליק פטיש שהחליק פטישו והלם את כל באי עולם פעם אחת. אומר לדבק טוב הוא, אלו עובדי אלילים שאומרים מוטב לידיבק באלוהו של אברהם ולא לידיבק באלילים של נמרוד. ויחזקהו במסמרים, ויחזק אברהם את שם במצות ובמעשים טובים ולא ימוט אברהם (ב"ר ס"ה).

יא. ואתה ישראל עבדי, יעקב אשר בחרתך זרע אברהם אוהבי - ידוע שאחרי שאברהם אבינו נקרא אברהם במקום אברם - הקפיד הקב"ה לא

מֵאַסְתִּידִּי ואפילו שיש לך הרבה עוונות ופשעים: **אֶל-תִּירָא** אל תפחד **כִּי עֲמָדָאֲנִי**

[יג] **בְּכָל מְקוֹם שְׂאתָה נִמְצָא אֶל-תִּשְׁתַּעַ** אל ימס לבך ואל תסור מעלי (רש"י ורד"ק) **כִּי-אֲנִי**

אֱלֹהֶיךָ כמאז כן עתה **אֲמַצְתִּידִּי** חזקתי אותך ונתתי לך אוֹמֵץ **אֶף-עֲזָרְתִּידִּי** בימים

קודמים **אֶף-תִּמְכָּתִידִּי** בהיותך ביד האויב **בִּימִין צִדְקִי** וכל זה בצדקה לא בגמול (ט"ד):

יֵהָן יְבוֹשׁוּ וַיִּכְלְמוּ [הם יבושו בעצמם, ויכלמו מאחרים (מלבי"ם)] **כָּל הַנִּחְרִים** המתגרים

והכועסים **בְּךָ** [יד] **יֵהָיו כְּאֵין** ככלום **וַיֹּאבְדוּ אֲנָשֵׁי רִיבְךָ** המריבים עמך (מצודות):

יִבְתַּבְקְשׁם וְלֹא תִמְצָאֵם [טו] אפילו תחפשם לא תמצא את **אֲנָשֵׁי מִצְתְּךָ** האנשים

הרבים עמך, וכן **יֵהָיו כְּאֵין וְכִאֲפֹס אֲנָשֵׁי מִלַּחְמֶתְךָ** האנשים שעושים עמך מלחמה

כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק יְמִינְךָ [טז] אוֹחוֹ יִמְיֶנְךָ לְבַל תִּפּוֹל, וכיון

שאני הוא **הָאֱמֹר לְךָ אֶל-תִּירָא** לכן תהיה חזק ובטוח ואל תפחד (רד"ק וט"ד) **אֲנִי**

עיונים והארות

מחבלים כרמים המחרחרים ריב ומספרים לשון הרע כמו אחיתופל ודואג. את אלה בעלי הריב הקב"ה מאבד אותם מהר, אבל אלה המחרחרים לא יאבדם מהר כדי שיתביישו קודם ויראו שלא עלתה בידם.

טו. ואם תאמר למה לא יאבדם כולם, אומר אל תפחד מזה כי מרוב הבושה שלהם תבקשם ולא תאמצם.

טז. כי אני ה' אלקיך מחזיק ימין - יש הבדל בין הבטחה של בשר ודם שאפילו אומר "אל תירא" אין זה מועיל, אבל הקב"ה כשאומר אל תירא דיבורו יתברך הוי מעשה.

יג. אל תירא כי עמך אני - יעקב בלא וא"ו גי' קפ"ב כמנין שני שלובים הויה - אדנות ואדנות הויה שמוכונים בקדיש ובברכות, כי עמך אני, שרמזתי שמות קדושים בשמך ממש.

אל תשת ע - אל תשת - ע' 70 אומות ושבעים שריהם שעתידים שתתבטל שלוטתם. או ע' ד"עור" עקב חטא אדם הראשון במקום "אור". ולעתיד תחזור עטרה ליושנה להיות כתנות עור אמצתיך, אף עזבתיך, אף תמכתיך, שלוש פעמים וזה סימן שגם מהרביעית אגאל אתכם.

יד. הן יבושו ויכלמו כל הנחרים בך - מלבד אנשי הריב שמריבים זה עם זה, יש שועלים קטנים

עֲזַרְתִּיךָ וגם עתה אעזור לך: יד אל־תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב [יז] עדת יעקב החלושה
 [תולעת שאין כוחה אלא בפה כך ישראל כוחם בפה] (רש"י) מִתִּי אֲנֹשִׁי (רד"ק) יִשְׂרָאֵל שמוסרים עצמם
 על קד"ה כאילו הם מותים אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נְאֻם־יְהוָה לֹכֵן מִמִּי תִפְחָדוּ, אֵין שׁוּם פֶּחַד וְגֵאֲלָךְ
 מאז, כי אני קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טז הִנֵּה שְׂמִתִּיךָ לְמוֹרָג חֲרוּץ חָרָשׁ בְּנִי
 ישראל כשיצאו מהגלות שמתו אותם כדמיון כלי דישה שיש בו חידודי ברזל בָּעַל פִּיפְיוֹת שיש בו
 פיות וחידודים רבים תִּדְרֹשׁ חָרִים וְתִדְּק וּתְכַלֶּה ותסיר מלכי הגוים ושריהם (רד"ק) עד שכולם יהיו
 דקים כחול הדק ויכלו (מלבי"ם) וְגִבְעוֹת ועבדיהם של מלכי הגוים כְּפֹיֵן תִּשִּׁים כפסולת התבואה
 תשימם (מ"ד): טז תִּזְרַם תִּפּוֹר את האויבים וְרוּחַ תִּשָּׂאם [יה] מאלהם לגהנם (רש"י)
 וּסְעָרָה תִּפְיֵץ אֶתְּם לְכָל עֵבֶר וְאַתָּה תִּגִּיל בִּיהוָה בִּישׁוּעָתָה בְּקָדוֹשׁ
 יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל תתפאר בעצמך במה שתלית בטחונך בה' קדוש ישראל (מ"ד):

עיונים והארות

נזרעה השדה, כיון שהגיע עונת הגורן התחיל בעל השדה נוטל את הקש ושורפו, את התבן ומשליכו, והחטים מעמידן כרי, והתחילו הכל מונשקין אתן. כך ישראל ועו"א מדיינים, עו"א אומרים בשבילנו נברא העולם. אומרים ישראל, תבא השעה ואתם רואים בשביל מי נברא העולם, שנאמר תזרם ורוח תשאם וגו' ואתה תגיל בה'. (ב"ר ס"ג).

יז. אל תיראי תועלת יעקב - שלא תחשבי שגאולה זו כשאר הגאולות ע"י שלום. אלא אני עזרתך נאום ה' - וזה בטוח במהרה בימינו אמן.

יח. תזרם - החטין והקש והתבן מדיינים אלו עם אלו, החטים אומרים בשבילנו נזרעה השדה, והתבן אומרים בשבילנו נזרעה השדה, אמרו החטים תבוא השעה ואתם רואים בשביל מי

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. הסבר: לך לך.
תשובה.....
- ב. הסבר: ואעשך לגוי גדול.
תשובה.....
- ג. הסבר: ואברכך.
תשובה.....
- ד. הסבר: והיה ברכה.
תשובה.....
- ה. למה כתוב: מארצך? והרי כבר יצא משם עם אביו ובא עד לחרן!
תשובה.....
- ו. הסבר: ואת הנפש אשר עשו בחרן.
תשובה.....
- ז. למה עבר אברהם בארץ עד מקום שכם?
תשובה.....
- ח. ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו - על מה בנה אברהם מזבח?
תשובה.....
- ט. מדוע כתוב אהלה ולא אהלו?
תשובה.....
- י. על מה בנה עוד מזבח ?
תשובה.....
- י"א. הסבר: ויהי רעב בארץ.
תשובה.....
- י"ב: הסבר: הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את.
תשובה.....
- י"ג. למה כתוב: ויהי כבוא אברם מצרימה ולא כתוב: כבואם?
תשובה.....
- י"ד. באיזו מכה נגע ה' את פרעה ואת ביתו?
תשובה.....

ט"ו. מה פירוש על דבר שרי?

תשובה.....

ט"ז. למה כתוב ויעל אברם ממצרים.....הנגבה (דרום)? והרי מי שהולך ממצרים לישראל עולה צפונה כי מצרים בדרומה של א"י!

תשובה.....

י"ז. מה פירוש וילך למסעיו?

תשובה.....

י"ח. הסבר: ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו.

תשובה.....

י"ט. מה היה הריב בין רועי אברם ובין רועי לוט?

תשובה.....

כ'. מה פירוש: כי כולה משקה?

תשובה.....

כ"א. מה פירוש ויסע לוט מקדם?

תשובה.....

כ"ב. הסבר: ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד.

תשובה.....

כ"ג. מי הוא אמרפל?

תשובה.....

כ"ד. הסבר: שמות המלכים: ברע, ברשע, שנאב, שמאבר, בלע.

תשובה.....

כ"ה. ויבוא הפליט: מי הוא הפליט ומה היה עניינו?

תשובה.....

כ"ו. הסבר: וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות.

תשובה.....

כ"ז. למה רדף רק עד דן?

תשובה.....

כ"ח. היכן זה עד חובה?

תשובה.....

כ"ט. עמק המלך - איזה מלך?

תשובה.....

ל'. מי הוא מלכי צדק?

תשובה.....

ל"א. מה פירוש: דמשק אליעזר?

תשובה.....

ל"ב. הסבר: ויוצא אותו החוצה.

תשובה.....

ל"ג. למה רומזת: עגלה משולשת?

תשובה.....

ל"ד. למה רומזת עז משולשת?

תשובה.....

ל"ה. למה רומז איל משולש?

תשובה.....

ל"ו. ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה - הסבר החשבון.

תשובה.....

ל"ז. מהיכן לומדים שתרם עשה תשובה?

תשובה.....

ל"ח. למה כתוב לזרעך נתתי ולא כתוב אתן?

תשובה.....

ל"ט. מי היתה הגר השפחה המצרית?

תשובה.....

📖 חדש!!! 📖

ניתן לרכוש את החוברת כל שבוע
בחנות הישיבה

"הידור מצוה"

רחוב אורט ישראל 4 בת ים

בעלות 10 ₪ בלבד

לבירורים ניתן ליצור קשר

בטלפון: 03-505-1111

